

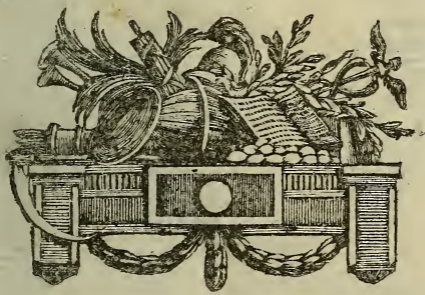

Livius, Titus

TITI LIVII
PATAVINI
HISTORIARUM LIBRI
QUI SUPERSUNT OMNES

TOMUS NONUS

MANNHEMII

Cura & Sumptibus Societatis literatæ
M DCC LXXX

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 309

LECTURE NOTES

BY

ROBERT A. SERBER

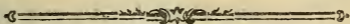
CHICAGO, ILLINOIS

1980

PHYSICS 309

LECTURE NOTES

TITI LIVII PATAVINI
HISTORIARUM
AB URBE CONDITA
LIBER XXXV

EPITOME

P. SCIPIO Africanus legatus ad Antiochum Ephesi cum Hannibale, qui se Antiocho junxerat, conlocutus est; ut, si fieri posset, metum ei, quem ex populo Romano concèperat, eximeret. Inter alia quum quæreret, quem fuisse maximum imperatorem Hannibal crederet, respondit: Alexandrum Macedonum regem, quod parva manu innumerabiles exercitus fudisset; quodque ultimas oras, quas visere supra spem humanam esset, peragrasset. Quærenti deinde, quem secundum poneret, Pyrrhum, inquit, castra metari primum docuisse. Ad hoc neminem elegantius loca cepisse, præsidia disposuisse. Exsequenti,

quem tertium diceret semet ipsum dixit. Ridens Scipio, Quidnam tu diceres; si me, inquit, vicisses? Tunc vero, inquit, me & ante Alexandrum, & ante Pyrrhum, & ante alios posuissem. Inter cetera prodigia, quæ plurima fuisse traduntur, bovem Cn. Domitii consulis locutum, Roma cave tibi, refertur. Adparant in Antiochum bellum Romani. Nabis Lacedæmoniorum tyrannus, incitatus ab Ætolis, qui & Philippum & Antiochum ad inferendum bellum populo Romano sollicitabant, a populo Romano descivit: & bello adversus Philopæmenem Achæorum prætorem gesto, ab Ætolis & ab Alexameno duce eorum interfectus est. Ætoli quoque ab amicitia populi Romani defecerunt. Cum quibus societate juncta, Antiochus Syriæ rex, quum bellum Græciæ intulisset, complures urbes occupavit; inter quas Chalcidem, & totam Eubœam. Res præterea in Liguribus gestas & adparatum belli ab Antiocho continet.

I.

PRINCIPIO anni, quo hæc gesta sunt, Sex. *U. c. 559.*
 Digitius prætor in Hispania citeriore cum *a. C. 193.*
 civitatibus iis, quæ post profectiorem M. *Res*
 Catonis permultæ rebellaverant, crebra ma- *Hispaniæ*
 gis, quam digna dictu, prælia fecit, & adeo
 pleraque adversa, ut vix dimidium militum,
 quam quod acceperat, successori tradiderit.
 Nec dubium est, quin omnis Hispania sub-
 latura animos fuerit, ni alter prætor P. Cor-
 nelius Cn. F. Scipio trans Iberum multa se-
 cunda prælia fecisset: quo terrore non mi-
 nus quinquaginta oppida ad eum defecerunt.
 Prætor hæc gesserat Scipio. Idem pro præ-
 tore, Lusitanos, pervastata ulteriori provin-
 cia, cum ingenti præda domum redeuntes,
 in ipso itinere adgressus, ab hora tertia diei
 ad octavam incerto eventu pugnavit, numero
 militum impar, superior aliis: nam & acie
 frequenti armatis adversus longum & inpe-
 ditum turba pecorum agmen, & recenti mi-
 lite adversus fessos longo itinere concurre-
 rat. Tertia namque vigilia exierant hostes:
 huic nocturno itineri tres diurnæ horæ ac-
 cesserant: nec ulla quiete data, laborem viæ

U. e. 559.
a. C. 193. proelium exceperat. Itaque principio pugnæ vigoris aliquid in corporibus animisque fuit, & turbaverant primo Romanos : deinde æquata paullisper pugna est. In hoc discrimine ludos Jovi, si vi fudisset cecidissetque hostes, proprætor vovit. Tandem gradum acrius intulere Romani, cessitque Lusitanus : deinde prorsus terga dedit. Et, quum institissent fugientibus victores, ad duodecim millia hostium sunt cæsa : capti quingenti quadraginta, omnes fere (a) equites : & signa militaria capta centum triginta quatuor. De exercitu Romano septuaginta & tres amissi. Pugnatum haud procul Ilipa urbe est. Eo victorem opulentum prædæ exercitum P. Cornelius reduxit. Ea omnis ante urbem exposita est : potestasque dominis suas res cognoscendi facta. Cetera vendenda quæstori data : quod inde refectum est, militi divisum.

II. NONDUM ab Roma profectus erat C. Flaminius prætor, quum hæc in Hispania gerebantur. Itaque tam adversæ, quam secundæ res per ipsum amicosque ejus magnis sermonibus celebrabantur : & tentaverat,

(a) ferme Gronov. Crev.

quoniam bellum ingens in provincia exarsisset, & exiguas reliquias exercitus ab Sex. Digitio, atque eas ipsas plenas pavoris ac fugæ accepturus esset, ut unam sibi ex urbanis legionibus decernerent: ad quam quum militem ab se ipso scriptum ex senatusconsulto adjecisset, eligeret ex omni numero sex (b) millia & quingentos pedites, & equites trecentos. « Ea se legione (nam in Sex. Digitii exercitu haud multum spei esse) rem gesturum. » Seniores negare, « Ad rumores, a privatis temere in gratiam magistratuum confictos, senatusconsulta facienda esse. Nisi quod aut prætores ex provinciis scriberent, aut legati renunciarent, nihil ratum haberi debere. Si tumultus in Hispania esset, placere, tumultuarios milites extra Italiam scribi a prætore. » Mens ea senatus fuit, ut in Hispania tumultuarii milites legerentur. Valerius Antias & in Siciliam navigasse delectus causa C. Flaminium scribit: & ex Sicilia Hispaniam petentem, tempestate in Africam delatum, vagos milites de exercitu P. Africani sacra-

U. c. 559.
a. C. 193.

*Contentio
de supplemento in
Hispaniam.*

(b) *sex l. tria Gron. Crev.*

V. c. 559. mento rogasse : his duarum provinciarum
a. C. 193 delectibus tertium in Hispania adjecisse.

Res
Liguria.

Minucii
Cos res in
Liguria
gesta.

III. NEC in Italia segnus Ligurum bellum
 crescebat. Pisas jam quadraginta millia homi-
 num, adfluente quotidie multitudine ad fa-
 mam belli spemque prædæ, circumferebant.
 Minucius consul Arretium die, quem dixe-
 rat (c) ad conveniendum militibus, venit.
 Inde quadrato agmine ad Pisas duxit; &
 quum hostes mille passuum ab oppido (d)
 trans fluvium movissent castra, consul ur-
 bem, haud dubie servatam adventu suo, est
 ingressus. Postero die & ipse trans fluvium
 fere quingentos passus (e) ab hoste posuit
 castra. Inde levibus proeliis a populationibus
 agrum sociorum tutabatur. In aciem exire
 non audebat, novo milite, & ex multis
 generibus hominum conlecto, necdum noto
 fatis inter se, ut fidere alii aliis possent.
 Ligures multitudine freti & in aciem exhibant,
 parati de summa rerum decernere: & abun-
 dantes militum numero passim multas manus

(c) edixerat Gron. Crev.

(d) hostes non plus passuum tribus millibus ab
 oppido Gron. Crev.

(e) ferme mille passus Gron. Crev.

per extrema finium ad prædandum emittebant: *U. c. 559.*
 &, quum coacta vis magna pecorum prædæ- *a. C. 193.*
 que esset, paratum erat præsidium, per quod
 in castella eorum vicosque ageretur.

IV. QUUM bellum Ligustinum ad Pifas *L. Corneliū*
 constitisset, consul alter L. Cornelius Merula *res gestæ*
 per extremos Ligurum fines exercitum in *apud*
 agrum Boiorum induxit, ubi longe alia belli *Boios.*
 ratio, quam cum Liguribus, erat. Consul in
 aciem exhibat; hostes pugnam detrectabant:
 prædatumque, ubi nemo obviam exiret, dis-
 currebant Romani; Boii diripi sua inpune,
 quam tuendo ea conferere certamen, male-
 bant. Postquam omnia ferro ignique satis
 evastata erant, consul agro hostium excessit,
 & ad Mutinam agmine incauto, ut inter
 pacatos, ducebat. Boii, ubi egressum e fini-
 bus suis hostem sensere, sequebantur silenti
 agmine, locum insidiis quærentes. Nocte
 prætergressi castra Romana saltum, qua
 transeundum erat Romanis, infederunt. Id
 quum parum occulte fecissent, consul, qui
 multa nocte solitus erat movere castra, ne
 nox terrorem in tumultuario proelio auget,
 lucem expectavit: &, quum luce moveret,
 tamen turmam equitum exploratum misit,

U. c. 559.
a. C. 193. Postquam relatum est, quantæ copiæ, & in quo loco essent, totius agminis sarcinas in medium conjici jussit. Et triarios vallum circumjicere: cetero exercitu instructo ad hostem accessit. Idem & Galli fecerunt, postquam apertas esse insidias, & recto ac justo prælio, ubi vera virtus vinceret, dimicandum viderunt.

V. HORA secunda ferme concursum est. Sinistra sociorum ala & extraordinarii prima in acie pugnabant. Præerant duo consulares legati, M. Marcellus & Ti. Sempronius, prioris anni consul. Novus consul nunc ad prima signa erat, nunc legiones continebat in subsidiis; ne certaminis studio prius procurerent (f), quam datum signum esset. Equites earum extra aciem in locum patentem Q. & P. Minucios tribunos militum educere jussit: inde, quum signum dedisset, inpetum ex aperto facerent. Hæc agenti nuncius venit a Ti. Sempronio Longo, « non sustinere ex-
» traordinarios inpetum Gallorum, & cæsos
» permultos esse: &, qui supersint, partim
» labore, partim metu remisisse ardorem
» pugnæ. Legionem alteram ex duabus, si

(f) concurrerent Gron. Crev.

» videretur, submitteret, priusquam ignomi-
 » nia acciperetur.» Secunda legio missa est, *U. c. 559.*
a. C. 193.
 & extraordinarii recepti. Tum redintegrata
 est pugna. Quum & recens miles, & fre-
 quens ordinibus legio successisset (g), &
 sinistra ala ex prælio subducta est; dextra in
 primam aciem subiit. Sol ingenti ardore tor-
 rebat minime patientia æstus corpora Gallo-
 rum: densis tamen ordinibus nunc alii in
 alios, nunc in scuta incumbentes, sustinebant
 inpetus Romanorum. Quod ubi animadvertit
 consul, ad perturbandos ordines eorum C.
 Livium Salinatorem, qui præerat alariis equi-
 tibus, quam concitatissimos equos inmittere
 jubet: & legionarios equites in subsidiis esse.
 Hæc procella equestris primo confudit &
 turbavit, deinde dissipavit aciem Gallorum;
 non tamen, ut terga darent. Obstabant du-
 ces, hastilibus cædentes terga trepidantium,
 & redire in ordines cogentes: sed interequi-
 tantes alarii non patiebantur. Consul obtesta-
 tur milites, « Ut paullulum adniterentur:
 » victoriam in manibus esse. Dum perturba-
 » tos & trepidantes viderent, instarent. Si

U. c. 559. » restitui ordines fissent (h), integro rursus
4. C. 193. » eos proelio & dubio dimicatu-ros. » Inferre
 vexillarios iussit signa. Omnes connisi tan-
 dem averterunt hostem. Postquam terga da-
 bant, & in fugam passim effundebantur, tum
 ad persequendos eos legionarii equites in-
 missi. Quatuordecim millia Boiorum eo die
 cæsa sunt; vivi capti mille nonaginta duo:
 equites septingenti viginti unus, tres duces
 eorum, signa militaria ducenta duodecim,
 carpenta sexaginta tria. Nec Romanis incruen-
 ta victoria fuit. Supra quinque millia mili-
 tum, ipsorum aut sociorum, sunt amissa,
 centuriones tres & viginti, præfecti socium
 quatuor, & M. Genucius, & M. Marcius,
 tribuni militum secundæ legionis.

VI. EODEM fere tempore duorum consulum
 literæ adlatæ sunt, L. Cornelii de proelio ad
 Mutinam cum Boiis factò, & Q. Minucii a
 Pisis. « Comitia suæ fortis esse. Ceterum
 » adeo suspensa omnia in Liguribus se habere,
 » ut abscedi inde, sine pernicie sociorum &
 » damno reipublicæ, non possit. Si ita vide-
 » retur Patribus, mitterent ad collegam, ut
 » is, qui profligatum bellum haberet, ad

(h) *siuissent Gron. Crev.*

» comitia Romam rediret : si id facere gra-
 » varetur , quod non suæ fortis id negotium
 » esset , se quidem facturum , quodcumque
 » senatus censuisset ; sed etiam atque etiam
 » viderent , ne magis e republica esset inter-
 » regnum iniri , quam ab se in eo statu re-
 » linqui provinciam. » Senatus C. Scribonio
 negotium dedit , ut duos legatos ex ordine
 senatorio mitteret ad L. Cornelium consulem ,
 qui literas collegæ ad senatum missas defer-
 rent ad eum ; & nunciarent , « senatum , ni is
 » ad magistratus subrogandos Romam veniret ;
 » potius , quam Q. Minucius a bello integro
 » avocaretur , interregnum iniri passurum. »
 Missi legati renunciarunt , « L. Cornelium ad
 » magistratus subrogandos Romam venturum. »
 De literis L. Cornelii , quas scripserat secun-
 dum proelium cum Boiis factum , disceptatio
 in senatu fuit : quia privatim plerisque sena-
 toribus legatus M. Claudius scripserat , « For-
 » tunæ populi Romani & militum virtuti
 » gratiam habendam , quod res bene gesta
 » esset. Consulis opera & militum aliquantum
 » amissum , & hostium exercitum , cujus de-
 » lendi oblata fortuna fuerit , elapsum. Mili-
 » tes eo plures perisse , quod tardius ex sub-

V. c. 159.
a. C. 193. » fidiis , qui laborantibus opem ferrent ,
» successissent. Hostes e manibus emissos ,
» quod equitibus legionariis & tardius datum
» signum esset , & persequi fugientes non
» licuisset. »

VII. DE ea re nihil temere decerni placuit : ad frequentiores consultatio dilata est. Instabat enim cura alia , quod civitas scœnore laborabat : & quod (i) , quum multis scœnribus legibus constricta avaritia esset , via fraudis inita erat , ut in focios , qui non tenerentur iis legibus , nomina transcriberent ; ita libero scœnore obruebant debitores. Cujus coërcendi (k) quum ratio quæreretur , diem finiri placuit , Feralia , quæ proxime fuissent ; ut , qui post eam diem focii civibus Romanis credidissent pecunias , profiterentur ; & ex ea die pecuniæ creditæ , quibus debitor vellet legibus , jus creditori diceretur. Inde , postquam professionibus detecta est magnitudo æris alieni , per hanc fraudem contracti , M. Sempronius tribunus plebis ex auctoritate Patrum plebem rogavit , plebesque scivit , ut cum fociiis ac nomine Latino pecuniæ

(i) quod del. Gron. Crev.

(k) cernendi Gron. Crev.

creditæ jus idem, quod cum civibus Romanis, esset. Hæc in Italia domi militiæque acta.

*U. c. 559⁸
a. C. 193.*

In Hispania nequaquam tantum belli fuit, quantum auxerat fama. C. Flaminius in citeriori Hispania oppidum Iluciam in Oretanis cepit : deinde in hiberna milites deduxit. Et per hiemem prælia aliquot, nulla memoria digna, adversus latronum magis, quam hostium, excursiones, vario tamen eventu, nec sine militum jactura, sunt facta. Majores res gestæ a M. Fulvio. Is apud Toletum oppidum cum Vaccæis Vectonibusque & Celtiberis signis conlatis dimicavit : exercitum earum gentium fudit fugavitque : regem Hilermmum vivum cepit.

*Res
Hispaniæ.*

VIII. QUUM (1) hæc in Hispania gerebantur, comitorum jam adpetebat dies. Itaque L. Cornelius consul, relicto ad exercitum M. Claudio legato, Romam venit. Is in senatu quum de rebus ab se gestis differuisset, quoque in statu provincia esset; questus est cum Patribus conscriptis, quod, tanto bello una secunda pugna tam feliciter perfecto, non esset habitus Diis immortalibus honos. Postulavit deinde, ut supplicationem simul

*L. Cornelius Cos.
postulat
triumphum
sibi decerni.*

(1) *Dum -- agerentur Gron. Crev.*

U. c. 559.
a. C. 193

triumphumque decernerent. Prius tamen;
quam relatio fieret, Q. Metellus, qui con-
sul dictatorque fuerat, « Literas eodem tem-
» pore [dixit] & consulis L. Cornelii ad fe-
» natum, & M. Marcelli ad magnam partem
» senatorum, adlatas esse, inter se pugnan-
» tes: eoque dilatam esse consultationem,
» ut præsentibus auctoribus earum literarum
» disceptaretur. Itaque expectasse sese, ut
» consul, qui sciret ab legato suo adversus
» se scriptum aliquid, quum ipsi veniendum
» esset, deduceret eum secum Romam: quum
» etiam verius esset, Ti. Sempronio imperium
» habenti tradi exercitum, quam legato. Nunc
» videri esse amotum de industria, ne (m)
» ea, quæ scripsisset, præsens diceret, aut
» argueret coram: &, si quid vani adferret,
» argui posset, donec ad liquidum veritas
» explorata esset. Itaque nihil eorum, quæ
» postularet consul, decernendum in præsen-
» tia censere.» Quum pergeret nihilo segnius
referre, ut supplicatio decerneretur, trium-
phantique sibi urbem (n) invehni liceret; M.
& C. Titinii tribuni plebis, se intercessuros,
si de ea re fieret senatusconsultum, dixerunt.

*Nec
impetrat.*

(m) *ne l. qui Gron. Crev.*

IX.

(n) *in urbem Gron. Crev.*

IX. CENSORES erant priore anno creati
 Sex. Ælius Pætus & C. Cornelius Cethegus.
 Cornelius lustrum condidit. Censa sunt civium
 capita centum quadraginta tria millia, septin-
 genta quatuor. Aquæ ingentes eo anno fue-
 runt, & Tiberis loca plana urbis inundavit.
 Circa portam Flumentanam etiam conlapsa
 quædam ruinis sunt : & porta Cœlimontana
 fulmine icta est, murusque circa multis lo-
 cis de cœlo tactus. Et Ariciæ, & Lanuvii,
 & in Aventino, lapidibus pluit; & a Capua
 nunciatum est, examen vesparum ingens in
 forum advolasse, & in Martis æde conse-
 disse. Eas collectas cum cura, & igni cre-
 matas esse. Horum prodigiorum causa de-
 cemviri libros adire iussi, & novemdiale
 sacrum factum, & supplicatio indieta est,
 atque urbs lustrata. Iisdem diebus ædiculam
 Victoriæ Virginis, prope ædem Victoriæ,
 M. Porcius Cato dedicavit biennio post,
 quam vovit. Eodem anno coloniam Latinam
 in agrum Thurinum triumviri deduxerunt
 Cn. Manlius Vulso, L. Apustius Fullo, Q.
 Ælius Tubero, cujus lege deducebatur. Tria
 millia peditum iere, trecenti equites : nu-
 merus exiguus pro copia agri. Dari potuere

U. c. 5592
 a. C. 193.

Lustrum
 conditum;
 Prodigiâ

V. c. 559.
a. C. 193.

tricena jugera in pedites, sexagena in equites. Apustio auctore, tertia pars agri demta est : quo postea, si vellent, novos colonos adscribere possent. Vicena jugera pedites, quadragena equites acceperunt.

*Multi
&
potentes
candidati
consulari-
us.*

X. IN exitu jam annus erat, & ambitio magis, quam umquam alias, exarserat consularibus comitiis. Multi & potentes petebant patricii plebeique : P. Cornelius Cn. filius Scipio, qui ex Hispania provincia nuper decesserat magnis rebus gestis, & L. Quinctius Flamininus, qui classi in Græcia præfuerat, & Cn. Manlius Vulso, hi patricii. Plebeii autem C. Lælius, Cn. Domitius, C. Livius Salinator, M. Acilius. Sed omnium oculi in Quinctium Corneliumque coniecti. Nam & in unum locum petebant ambo patricii, & rei militaris gloria recens utrumque commendabat. Ceterum ante omnia certamen accendebant fratres candidatorum, duo clarissimi ætatis suæ imperatores. Major gloria in Scipione (o) : &, quo major, eo propior invidiam. Quinctii recentior, ut qui eo anno triumphasset. Accedebat, quod alter decimum jam prope annum assiduus in oculis hominum

(s) Scipionis i. e. q. m. e. p. invidia Gron. Crev.

fuerat; quæ res minus verendos magnos homines ipsa fatietate facit : consul iterum post devictum Hannibalem, censorque fuerat. In Quinctio nova & recentia omnia ad gratiam erant : nihil nec petierat a populo post triumphum, nec adeptus erat : « pro fratre germano, non patruale, se petere [aiebat] : pro legato & particeps administrati belli (p). Se terra, fratrem mari, rem gessisse. » His obtinuit, ut præferretur candidato, quem Africanus frater ducebat (p); quem Cornelia gens, Cornelio consule comitia habente; quem tantum præjudicium senatus, virum e civitate optimum iudicatum, qui matrem Idæam Pessinunte venientem in urbem acciperet. L. Quinctius & Cn. Domitius Ahenobarbus consules facti. Adeo ne in plebeio quidem consule, quum pro C. Læio niteretur, Africanus valuit. Postero die prætores creati L. Scribonius Libo, M. Fulvius Centumalus, A. Atilius Serranus, M. Bæbius Tamphilus, L. Valerius Tappo (q), Q. Salonius Sarra. Ædilitas insignis eo anno fuit M. Æmilii Lepidi & L. Æmilii Pauli. Mul-

U. c. 552.
a. C. 193.

Scipio
victus a
Quinctio.

(p) *administrandi belli* Crev.

(p) *deducebat* Gron. Crev.

(q) *Tappus* Gron, Crev.

U. e. 559. a. C. 173. tos pecuarios damnarunt : ex ea pecunia clipea inaurata in fastigio Jovis ædis posuerunt. Porticum unam extra portam Trigeminam, emporio ad Tiberim adjecto ; alteram a porta Fontinali ad Martis aram, qua in Campum iter esset, perduxerunt.

*Res gesta
apud
Ligures.*

XI. DIU nihil in Liguribus dignum memoria gestum erat. Extremo ejus anni bis in magnum periculum res adducta est. Nam & castra consulis obpugnata, ægre sunt defensa : & non ita multo post per saltum angustum quum duceretur agmen Romanum, ipsas fauces exercitus Ligurum infedit. Qua quum exitus non pateret, converso agmine redire institit consul : & ab (r) tergo fauces saltus occupatæ a parte hostium erant, Caudinæque cladis memoria non animis modo, sed prope oculis, obversabatur. Numidas octingentos

*Numidarum
equitatus.*

ferme equites inter auxilia habebat. Eorum præfectus consuli pollicetur, « Se parte, »
» ultra vellet, cum suis erupturum. Tantum »
» uri diceret, ultra pars frequentior vicis esset. »
» In eos se inpetum facturum : & nihil prius »
» quam flammam tectis injecturum, ut is »
» pavor cogeret Ligures excedere saltu, quem

(r) a Gron. Crev.

» obsiderent, & discurrere ad opem ferendam
 » suis.» Conlaudatum eum consul spe præ-
 miorum onerat. Numidæ equos conscendunt,
 & obequitare stationibus hostium, neminem
 laceffentes, cœperunt. Nihil primo adspectu
 contentius. Equi hominesque paulluli &
 graciles: discinctus & inermis eques, præ-
 terquam quod jacula secum portat: equi
 sine frenis, deformis ipse cursus rigida cer-
 vice & extento capite currentium. Hunc
 contentum de industria augentes, labi ex
 equis, & per ludibrium spectaculo esse. Ita-
 que, qui primo intenti paratique, si laceffe-
 rentur, in stationibus fuerant, jam inermes
 sedentesque pars maxima spectabant. Numidæ
 adequitare, dein refugere, sed propius sal-
 tum paullatim evehi: velut quos impoten-
 tes regendi equi invitos efferrent. Postremo
 subditis calcaribus inter (s) medias stationes
 hostium erupere: &, in agrum latiore
 evecti, omnia propinqua viæ tecta incendunt.
 Proximo deinde vico inferunt ignem, ferro
 flammaque omnia pervastant. Fumus primo
 conspectus, deinde clamor trepidantium in
 vicis auditus, postremo seniores puerique

U. c. 559.
 a. C. 193.

*Liberatæ
 exercitum
 Romanum.*

(s) per Gron. Crev.

U. c. 559. refugientes tumultum in castris fecerunt,
a. C. 193.

Itaque sine consilio, sine imperio, pro se quisque currere ad sua tutanda: momentoque temporis castra relicta erant, & obsidione liberatus consul, quo intenderat, peruenit.

*Ætolorum
 molitio-
 nes.*

XII. SED neque Boii, neque Hispani, cum quibus eo anno bellatum erat, tam inimici infestique erant Romanis, quam Ætolorum gens. Ii post deportatos ex Græcia exercitus primo in spe fuerant, & Antiochum in vacuam Europæ possessionem venturum; nec Philippum, aut Nabin quieturos. Ubi nihil usquam moveri viderunt, agitandum aliquid miscendumque rati, ne cunctando senescerent consilia, concilium Naupactum indixerunt. Ibi Thoas prætor eorum, conquestus injurias Romanorum statumque Ætoliæ, « quod omnium Græciæ gentium civitatumque inhonoratissimi post eam victoriam essent, cujus causa ipsi fuissent, » legatos censuit circa reges mittendos, qui non solum tentarent animos eorum, sed suis quemque stimulis moverent ad Romanum bellum. Damocritus ad Nabin, Nicander ad Philippum, Dicæarchus frater prætoris ad Antiochum est missus.

*Concitant
 reges
 ad bellum
 Romanum.*

Tyranno Lacedæmonio Damocritus « adem-
 » tis maritimis civitatibus enervatam tyrannidem [dicere.] Inde militem, inde naves
 » navalesque socios habuisse. Inklusum suis
 » prope muris Achæos videre dominantes in
 » Peloponneso. Numquam habiturum recuperandi sua occasionem, si eam, quæ tum esset,
 » prætermisisset. Nullum exercitum Romanum
 » in Græcia esse : nec propter Gythium, aut
 » maritimos alios Laconas, dignam causam
 » existimatos Romanos, cur legiones in
 » Græciam rursus (t) transmittant. » Hæc
 ad incitandum animum tyranni dicebantur, ut,
 quum in Græciam Antiochus trajecisset, conscientia violatæ per sociorum injurias Romanæ amicitiae, conjungeret se cum Antiocho. Et Philippum Nicander haud dissimili oratione incitabat. Erat etiam major orationi materia, quo ex altiore fastigio rex, quam tyrannus, detractus erat, quoque plures ademptæ res. Ad hoc vetusta regum Macedoniæ fama, peragratusque orbis terrarum victoriis ejus gentis referebatur. « Et tutum vel incepto,
 » vel eventu se consilium adferre. Nam neque,
 » ut ante se moveat Philippus, quam Antiochus

U. e. 559.
a. C. 193.

(t) rursus Gron. Crev.

U. c. 559.

a. C. 193.

» cum exercitu transferit in Græciam, sua-
 » dere; &, qui sine Antiocho adversus Ro-
 » manos Ætolosque tam diu sustinuerit bel-
 » lum, ei, adjuncto Antiocho, sociis Ætolis,
 » qui tum graviores hostes, quam Romani,
 » fuerint, quibus tandem viribus resistere
 » Romanos posse? » Adiciebat de duce Han-
 » nibale, nato adversus Romanos hoste, qui
 » plures & duces & milites eorum occidisset,
 » quam quot superessent. Hæc Philippo Nicander.
 » Alia Dicæarchus Antiocho: & omnium
 » prædam de Philippo Romanorum
 » esse [dicere] victoriam Ætolorum, &
 » aditum in Græciam Romanis nullos alios,
 » quam Ætolos, dedisse; & ad vincendum
 » vires eosdem præbuisse. » Deinde quantas
 » peditum equitumque copias præbituri Antio-
 » cho ad bellum essent: quæ loca terrestribus
 » copiis, quos portus maritimis. Tum de Phi-
 » lippo & Nabide libero mendacio abutebatur:
 » paratum utrumque ad rebellandum esse: &
 » primam quamque occasionem recuperandi
 » ea, quæ bello amisissent, adrepturos. » Ita
 » per totum simul orbem terrarum Ætoli Ro-
 » manis concitabant bellum. Reges tamen aut
 » non moti, aut tardius moti sunt.

XIII. NABIS extemplo circa omnes vicus maritimos dimisit, ad seditiones in iis miscendas: & alios principum donis ad suam causam perduxit, alios pertinaciter in societate Romana manentes occidit. Achæis omnium maritimorum Laconum tuendorum a T. Quinctio cura mandata erat. Itaque extemplo & ad tyrannum legatos miserunt, qui admonerent foederis eum Romani, denunciarentque, ne pacem, quam tantopere petisset, turbaret: & auxilia ad Gythium, quod jam obpugnabatur a tyranno, & Romam, qui ea nunciarent, legatos miserunt. Antiochus rex, ea hieme Raphiæ in Phœnicie Ptolemæo regi Ægypti filia in matrimonium data, quum Antiochiam se recepisset, per Ciliciam, Taurum monte superato, extremo jam hiemis Ephesum pervenit: inde principio veris, Antiocho filio misso in Syriam ad custodiam ultimarum partium regni, ne quid, absente se, ab tergo moveretur, ipse cum omnibus terrestribus copiis ad Pisidas, qui circa Sidam incolunt, obpugnandos est profectus. Eo tempore legati Romani P. Sulpicius & (u) P. Villius, qui ad Antiochum (sicut ante dictum est)

U. c. 559.
a. C. 193.

*Nabis
bellum
molitur.*

*Legati
Romani
ad Antio-
chum.*

(u) & del. Gron. Ctes.

U. c. 559
a. C. 193.

missi erant, jussi prius Eumenem adire, Elæam venire; inde Pergamum (ibi regia Eumenis fuit) ascenderunt (v). Cupidus belli adversus Antiochum Eumenes erat, gravem, si pax esset, adcolam tanto potentio rem regem credens; eundem, si motum bellum esset, non magis parem Romanis fore, quam Philippus fuisset: & aut funditus sublatum iri: aut, si pax victo daretur, multa illi detracta sibi accessura: ut facile deinde se ab eo sine ullo Romano auxilio tueri posset. Etiam, si quid adversi casurum foret, satius esse Romanis sociis quamcumque fortunam subire, quam solum aut imperium pati Antiochi, aut abnuentem vi atque armis cogi. Ob hæc, quantum auctoritate, quantum consilio valebat, incitabat Romanos ad bellum.

XIV. SULPICIUS æger Pergami substitit. Villius, quum Pisidiæ bello occupatum esse regem audisset, Ephesum profectus, dum paucos ibi moratur dies, dedit operam, ut cum Hannibale, qui tum ibi forte erat, sæpe congregeretur; ut animum ejus & tentaret, si qua posset, & metum demeret periculi ei quidquam ab Romanis esse. His con-

(v) *ascenderunt Gron. Crev.*

loquiis aliud quidem actum nihil est : secutum tamen sua sponte est, velut consilio petitum esset, ut vilior ob ea regi Hannibal & suspectior ad omnia fieret. Claudius, secutus Græcos Acilianos libros, P. Africanum in ea fuisse legatione tradit : eumque Ephesi conlocutum cum Hannibale. Et sermonem etiam unum refert, quo quærenti Africano, » quem fuisse maximum imperatorem Hannibal crederet ? » respondisse, « Alexandrum Macedonum regem ; quod parva manu innumerabiles exercitus fudisset, quodque oras (x), quas visere supra spem humanam esset, peragrasset. » Quærenti deinde, « quem secundum poneret ? Pyrrhum, » [dixisse.] Castra metari primum docuisse. » Ad hoc neminem elegantius loca cepisse, » præsidia disposuisse, artem etiam conciliandi sibi homines eam habuisse, ut Italicæ gentes regis externi, quam populi Romani, » tandiu principis in ea terra, imperium esse » mallent. » Exsequenti, « quem tertium » duceret ? » haud dubie « semetipsum » dixisse. Tum risum obortum Scipioni, & subjecisse. « Quidnam tu diceres, si me vicisses ? »

U. c. 559.
a. C. 193.

Conlo-
quium Sci-
pionis cum
Hanniba-
le.

(x) *ultimas oras Gron. Crev.*

U. c. 559. » Tum me vero [inquit] & ante Alexan-
a. C. 193. » drum , & ante Pyrrhum , & ante omnes
 » alios imperatores esse. » Et perplexum Pu-
 nico astu responsum , & improvisum adsen-
 tationis genus Scipionem movisse , quod e
 grege se imperatorum velut inæstimabilem
 secreviffet.

XV. VILLIUS ab Epheso Apameam pro-
 cessit. Eo & Antiochus, audito Romanorum
 legatorum adventu, obcurrit: Apameæ con-
 gressis disceptatio eadem, ferme fuit, quæ
 Romæ inter Quinctium & legatos regis fue-
 rat; mors nunciata Antiochi, filii regis,
 quem missum paullo ante dixeram in Syriam,
 diremit colloquia. Magnus luctus in regia
 fuit, magnumque ejus juvenis desiderium. Id
 enim jam specimen sui dederat, ut, si vita
 longior contigisset, magni justique regis in
 eo indolem fuisse adpareret. Quo carior ac-
 ceptiorque omnibus erat, eo mors ejus sus-
 pectior fuit, gravem successorem eum instare
 senectuti suæ patrem credentem, per spadones
 quosdam, talium ministeriis facinorum ac-
 ceptos regibus, veneno sustulisse. Eam quo-
 que causam clandestino facinori adjiciebant,
 quod, quum Seleuco filio Lyfimachiam de-

*Moritur
 regis
 filius.*

disset, Antiocho quam similem daret sedem, ut procul ab se honore eum quoque ablegaret, non habuisset. Magni tamen luctus species per aliquot dies regiam tenuit: legatusque Romanus, ne alieno tempore incommodus obversaretur, Pergamum concessit. Rex Ephesum, omisso, quod inchoaverat, bello, rediit. Ibi, per luctum regia clausa, cum Minione quodam, qui princeps amicorum ejus erat, secreta consilia agitavit. Minio, ignarus omnium externorum, viresque æstimans regis ex rebus in Syria aut Asia gestis, non caussa modo superiorem esse Antiochum, quod nihil æqui postularent Romani, sed bello quoque superaturum credebat. Fugienti regi disceptationem cum legatis, seu jam experto eam minus prosperam, seu mœrore recenti confuso, professus Minio, se, quæ pro caussa essent, dicturum, persuasit, ut a Pergamo arcesserentur legati.

XVI. JAM convaluerat Sulpicius: itaque ambo Ephesum venerunt. Rex a Minione excusatus, & absente eo res agi cœpta est. Ibi præparata oratione Minio; « Specioso » titulo [inquit] uti vos, Romani, Græcarum » civitatum liberandarum video: sed facta

U. c. 559.
a. C. 193.

Conlo-
quium Le-
gatorum
Rom. cum
Minions.

U. C. 559.

a. C. 193.

» vestra orationi non conveniunt; & aliud
 » Antiocho juris statuistis, alio ipsi utimini.
 » Qui enim magis Smyrnæi Lampfacenique
 » Græci sunt, quam Neapolitani, & Rhegini,
 » & Tarentini, a quibus stipendium, a qui-
 » bus naves ex fœdere exigitis? Cur Syra-
 » cusas, atque in alias Siciliae Græcas urbes
 » prætorem quotannis, cum impetio & virgis
 » & securibus, mittitis? Nihil aliud profecto
 » dicatis, quam armis superatis vos iis has
 » leges imposuisse. Eamdem de Smyrna &
 » Lampfaco civitatibusque, quæ Ioniæ aut
 » Æolidis sunt, causam ab Antiocho accipite.
 » Bello superatas a majoribus, & stipendia-
 » rias ac vectigales factas, in antiquum jus
 » repetit. Itaque ad hæc ei responderi velim,
 » si ex æquo disceptatur, & non belli causâ
 » quæritur. » Ad ea Sulpicius, « Fecit vere-
 » cunde [inquit] Antiochus, qui, si alia pro
 » causâ ejus non erant, quæ dicerentur,
 » quemlibet ista, quam se, dicere maluit.
 » Quid enim simile habet civitatum earum,
 » quas comparasti, causâ? Ab Rheginis, &
 » Neapolitanis, & Tarentinis, ex quo in
 » nostram venerunt potestatem, uno & per-
 » petuo tenore juris, semper usurpato, num;

» quam intermisso, quæ ex fœdere debent, *U. c. 552.*
 » exigimus. Potesne tandem dicere, ut ii *a. C. 193.*
 » populi non per se, non per alium quem-
 » quam fœdus mutaverint, sic (*y*) Asiæ ci-
 » vitates, ut semel venerunt in majorum
 » Antiochi potestatem, in perpetua possessio-
 » ne regni vestri permansisse, & non alias
 » earum in Philippi, alias in Ptolemæi fuisse
 » potestate, alias per multos annos nullo
 » ambigente libertatem usurpasse? Nam si,
 » quod aliquando servierunt, temporum ini-
 » quitate pressi, jus post tot secula adserendi
 » eos in servitutem faciet (*z*); quid abest,
 » quin actum nobis nihil sit, quod a Philippo
 » liberavimus Græciam, & repetant posteri
 » ejus Corinthum, Chalcedem, Demetriadem
 » & Theffalorum totam gentem? Sed quid
 » ego caussam civitatum ago, quam, ipsis
 » agentibus, & nos & regem ipsum cognos-
 » cere æquius est? »

XVII. VOCARI deinde civitatum legatio-
 nes jussit, præparatas jam ante & instructas
 ab Eumene, qui, quantumcumque virium
 Antiocho decessisset, suo id accessurum regno

(*y*) add. & Gron. Crev.

(*z*) facit Gron. Crev.

U. c. 559.
a. C. 193.

*Rex
consilium
habet
de bello
Romano.*

ducebat. Admissi plures, dum suas quisque nunc querelas, nunc expostulationes inferit, & æqua iniquis miscent, (a) e disceptatione altercationem fecerunt. Itaque, neque remissa ulla re, neque inpetrata, æque ac venerant, omnium incerti legati Romam redierunt. Rex, dimissis iis, consilium de bello Romano habuit. Ibi alius alio ferocius (quã quo quisque asperius adversus Romanos locutus esset, eo spes gratiæ major erat) alius superbiam postulatorum increpare, tamquam Nabidi victo, sic Antiocho, maximo Asiæ regum, inponentium leges. « Quam-
» quam Nabidi tamen dominationem in pa-
» triam suam, & patriam Lacedæmonem, re-
» missam. Antiocho si Smyrna & Lampascus
» imperata faciant, indignum videri.» Alii,
« parvas & vix dictu dignas belli causas tan-
» to regi eas civitates esse. Sed initium sem-
» per a parvis injusta imperandi fieri (b):
» nisi crederent, Persas, quum aquam terram-
» que ab Lacedæmoniis petierunt, gleba ter-
» ræ & haustu aquæ eguisse. Per similem
» tenta-

(a) *postulationes inferit æqua iniquis miscentes* Gron. Crev.

(b) *semper per jus injusta imperandi fieri* Gron.

» tentationem Romanis de duabus civitatibus
 » agi. Et alias civitates, simul duas jugum
 » exuisse vidissent, ad liberatorem populum
 » defecturas. Si non libertas servitute potior
 » sit, tamen omni præsentis statu spem cui-
 » que novandi res suas blandiorem esse.»

U. C. 559a
a. C. 193.

XVIII. ALEXANDER Acarnan in consilio (c)
 erat, Philippi quondam amicus, nuper re-
 licto eo secutus opulentiorē regiam Antio-
 chi : &, tamquam peritus Græciæ, nec
 ignarus Romanorum, in eum gradum amici-
 tiæ regis, ut consiliis quoque arcanis inter-
 esset, acceptus erat. Is, tamquam non, ut-
 rum bellandum esset, nec ne, consuleretur,
 sed ubi & qua ratione bellum gereretur,
 «Victoriam se haud dubiam proponere ani-
 » mo [adfirmabat,] si in Europam transisset rex,
 » & in aliqua Græciæ parte sedem bello ce-
 » pisset. Jam primum Ætolos, qui umbilicum
 » Græciæ incolerent, in armis eum inventu-
 » rum, antesignanos ad asperrima quæque
 » belli paratos. In duobus velut cornibus
 » Græciæ, Nabin a Peloponneso concitatu-
 » rum omnia, repetentem Argivorum urbem,
 » repetentem maritimas civitates : quibus

(c) *concilio Gron, Crev.*

Tom. IX.

C

U. c. 559.
a. C. 193.
 » eum depulsum Romani Lacedæmonis muris
 » inclusissent; a Macedonia Philippum, ubi
 » primum bellicum cani audisset, arma cap-
 » turum. Nosse se spiritus ejus, nosse ani-
 » mum: scire, ferarum modo, quæ claustris
 » aut vinculis teneantur, ingentes jam diu
 » iras eum in pectore volvere. Meminisse
 » etiam se, quoties in bello precari omnes
 » Deos solitus sit, ut Antiochum sibi darent
 » adiutorem: cujus voti si compos nunc fiat,
 » nullam moram rebellandi facturum. Tantum
 » non cunctandum, neque cessandum esse.
 » In eo enim victoriam verti, si & loca
 » obportuna, & focii præoccuparentur. Han-
 » nibalem quoque sine mora mittendum in
 » Africam esse ad distringendos Romanos.»

*Hannibal
 suspectus
 regi.*

XIX. HANNIBAL non adhibitus in consi-
 lium, propter conloquia cum Villio suspectus
 regi, & in nullo postea honore habitus, pri-
 mo eam contumeliam tacitus tulit: deinde
 melius esse ratus, & percunctari causam
 repentinæ alienationis, & purgare se, tem-
 pore apto, quæsitâ simpliciter iracundiæ causâ
 auditaque, « Pater Hamilcar [inquit] An-
 » tioche, parvum admodum me, quum sacri-
 » ficaret, altaribus admotum jurejurando

Se purgat.

» adegit, numquam amicum fore populi Ro-
 » mani. Sub hoc sacramento sex & triginta
 » annos militavi : hoc me in pace patria mea
 » expulit : hoc patria extorrem in tuam re-
 » giam adduxit : hoc duce, si tu spem meam
 » destitueris, ubicumque vires, ubi arma
 » esse sciam, huc veniam, toto orbe terra-
 » rum quærens aliquos Romanis hostes. Ita-
 » que, si quibus tuorum meis criminibus
 » apud te crescere libet, aliam materiam
 » crescendi ex me (d) quærant. Odi, odio-
 » que sum Romanis. Id me verum dicere, pa-
 » ter Hamilcar & Dii testes sunt. Proinde,
 » quum de bello Romano cogitabis, inter
 » primos amicos Hannibalem habeto. Si qua
 » res te ad pacem compellet, in id consilium
 » alium, cum quo deliberes, quærito. » Non
 movit modo talis oratio regem, sed etiam
 reconciliavit Hannibali. Ex consilio ita dis-
 cessum est, ut bellum gereretur.

XX. ROMÆ destinabant quidem sermoni-
 bus hostem Antiochum, sed nihildum ad id
 bellum præter animos parabant. Consulibus
 ambobus Italia provincia decreta est : ita ut
 inter se compararent, sortirenturve, uter

U. c. 559d
 a. C. 193.

U. c. 560d
 a. C. 192.

L. Quinc-
 tio, Cn.
 Domitio
 Coss.
 Provinciae,

(d) quam ex me Gron. Crsv.

U. c. 360.
a. C. 192.

comitiis ejus anni præeffet. Ad utrum ea non pertineret cura, ut paratus effet, si quo eum extra Italiam opus effet ducere legiones. Huic consuli permiffum, ut duas legiones scriberet novas, & socium Latini nominis viginti millia, & equites octingentos (e). Alteri consuli duæ legiones decretæ, quas L. Cornelius consul superioris anni habuiffet: & socium ac Latini nominis ex eodem exercitu (f) quindecim millia, & equites quingenti. Q. Minucio cum exercitu, quem in Liguri- bus habebat prorogatum imperium. Additum, in supplementum ut quatuor millia peditum Romanorum scriberentur, & centum quin- quaginta equites; & sociis eodem quinque millia peditum imperarentur, ducenti quin- quaginta equites. Cn. Domitio extra Italiam, quo senatus censuiffet, provincia evenit, L. Quinctio Gallia & comitia habenda. Præ- tores deinde provincias sortiti: M. Fulvius Centumalus urbanam, L. Scribonius Libo pe- regrinam, L. Valerius Tappo Siciliam, Q. Salonius Sarra Sardiniam, M. Bæbius Tam- philus Hispaniam citeriorem, A. Atilius Ser- ranus ulteriorem. Sed his duobus primum

(e) nongentos Gron. Crev.

(f) inf. pedites Gron. Crev.

senatusconsulto , deinde plebis etiam scito permutatæ provinciæ sunt. Atilio classis & Macedonia , Bæbio Bruttii decreti. Flaminio Fulvioque in Hispaniis prorogatum imperium. Bæbio Tamphilo in Bruttios duæ legiones decretæ , quæ priore anno urbanæ fuissent : & ut (g) fociiis eodem millia peditum quindecim imperarentur , & quingenti equites. Atilius triginta naves quinqueremes facere iussus , & ex navalibus veteres deducere , si quæ utiles essent , & scribere navales focios. Et consulibus imperatum , ut ei duo millia focium ac Latini nominis , & mille pedites darent (h) Romanos. Hi duo prætores & duo exercitus , terrestris navalisque , adversus Nabin , aperte jam obpugnantem focios populi Romani , dicebantur parari. Ceterum legati ad Antiochum missi expectabantur : & , (i) priusquam ii redissent , vetuerat Cn. Domitium consulem senatus ab urbe discedere.

*J. c. 560.
a. C. 192.*

*Classis
paratur.*

XXI. PRÆTORIBUS Fulvio & Scribonio , quibus , ut jus dicerent Romæ , provincia erat , negotium datum , ut , præter eam clas-

(g) *ut & Gron. Crev.*

(h) *consuli-- daret Gron. Crev.*

(i) *& del. Gron. Crev.*

U. c. 560.
a. C. 192.

sem, cui Atilius præfutura erat, centum quinquereemes pararent. Priusquam consul prætoresque in provincias proficiscerentur, supplicatio fuit prodigiorum causa. Capram sex hædos uno foetu edidisse, ex Piceno nunciatum est : & Arretii puerum natum unimanum : Amiterni terra pluuisse : Formiis portam murumque de cælo tacta : & (quod maxime terrebat) consulis Cn. Domitii bovem locutum, ROMA CAVE TIBI. Ceterorum prodigiorum causa supplicatum est : bovem cum cura servari aliique aruspices jusserunt. Tiberis, infestiore quam priore inpetu inlatus urbi, duo pontes, ædificia multa, maxime circa portam Flumentanam, evertit. Saxum ingens, sive imbris, sive motu terræ levioze, quam ut alioqui sentiretur, labefactatum, in vicum Jugarium ex Capitolio procidit, & multos obpressit. In agris passim inundatis pecua ablata, villarum strages facta est. Priusquam L. Quinctius consul in provinciam perveniret, Q. Minucius in agro Pisano cum Liguribus signis conlatis pugnavit : novem millia hostium occidit : ceteros fusos fugatosque in castra compulit. Ea usque in noctem magno certamine obpugnata defensaque sunt,

*Ligures
 victi
 a Minucio.*

Nocte clam profecti Ligures : prima luce Romanus vacua castra invasit. Prædæ minus inventum est, quod subinde spolia agrorum capta domos mittebant. Minucius nihil deinde laxamenti hostibus dedit. Ex agro Pisano in Ligures profectus, castella vicosque eorum igni ferroque pervastavit : ibi præda Etrusca, quæ missa a populatoribus fuerat, repletus est miles Romanus.

XXII. SUB idem tempus legati ab regibus Romam reverterunt. Qui quum nihil, quod fatis maturam causam belli haberet, nisi adversus Lacedæmonium tyrannum adtulissent, quem & Achæi legati nunciabant (k) contra foedus maritimam oram Laconum obpugnare ; Atilius prætor cum classe missus est in Græciam ad socios tuendos. Consulles, quando nihil ab Antiocho instaret, proficisci ambo in provincias placuit. Domitius ab Arimino, qua proximum fuit, Quintus per Ligures in Boios venit. Duo consulum agmina diversa late agrum hostium pervastarunt. Primo equites eorum pauci cum præfectis, deinde universus senatus, postremo in quibus aut fortuna aliqua, aut dignitas

U. c. 560.
a. C. 192

*Atilius
contra
Nabin
missus.*

(k) *annunciabant Gron. Crev.*

U. c. 560.
a. C. 192.

Res
Hispaniæ.

erat, ad mille quingenti ad consules transfugerunt. Et in utraque Hispania eo anno res prospere gestæ. Nam & C. Flaminius oppidum Litabrum, munitum opulentumque, vineis expugnavit, & nobilem regulum Corribilonem vivum cepit: & M. Fulvius proconsul cum duobus exercitibus hostium duo secunda prælia fecit: oppida duo (l) Hispanorum, Vesceliam Holonemque, & castella multa expugnavit: alia voluntate ad eum defecerunt. Tum in Oretanos progressus, & ibi duobus potitus oppidis, Noliba & Cufibi, ad Tagum amnem ire pergit. Toletum ibi parva urbs erat, sed loco munito (m). Eam quum obpugnaret, Vectonum magnus exercitus Toletanis subsidio venit. Cum his signis conlatis prospere pugnavit: &, fufis Vectonibus, operibus Toletum cepit.

Rumores
de
Antiocho.

XXIII. CETERUM eo tempore minus ea bella, quæ gerebantur, curæ Patribus erant, quam expectatio nondum cœpti cum Antiocho belli. Nam etsi per legatos idemtidem omnia explorabantur, tamen rumores, temere sine ullis auctoribus orti, multa falsa veris misce-

(l) duo del. Gron. Crev.

(m) munita Gron. Crev.

bant. Inter quæ adlatum erat, quum in Ætoli-
 liam venisset Antiochus, extemplo classem
 eum in Siciliam missurum. Itaque senatus,
 etsi prætorem Atilium cum classe miserat in
 Græciam, tamen, quia non copiis modo,
 sed etiam auctoritate opus erat ad tuendos
 sociorum animos, T. Quinctium, & Cn. (n)
 Octavium, & Cn. Servilium, & P. Villium
 legatos in Græciam misit; & ut M. Bæbius
 ex Bruttiis ad Tarentum & Brundisium pro-
 moveret legiones, decrevit, ut inde, si res
 posceret, in Macedoniam trajiceret; & ut
 M. Fulvius prætor classem navium triginta
 mitteret ad tuendam Siciliæ oram: & ut (o)
 cum imperio esset, qui classem eam duceret:
 (duxit L. Oppius Salinator, qui priore anno
 ædilis plebis fuerat:) & ut idem prætor L.
 Valerio collegæ scriberet, « Periculum esse,
 » ne classis regis Antiochi ex Ætolia in Sici-
 » liam trajiceret: itaque placere senatui, ad
 » eum exercitum, quem haberet, tumultua-
 » riorum militum ad duodecim millia (p),
 » & quadringentos equites scribere eum,

*U. c. 560.
 a. C. 192.*

*Legati
 in
 Græciam
 missi.*

(n) *Cn. leg. C. Gron. Crev.*

(o) *ut del. Gron. Crev.*

(p) *add. pedites Gron. Crev.*

U. c. 560. » quibus oram maritimam provinciæ, qua
 a. C. 192. » vergeret in Græciam, tueri posset. » Eum
 delectum prætor non ex Sicilia ipsa tantum,
 sed etiam ex circumjacentibus insulis habuit :
 oppidaque omnia maritima, quæ in Græciam
 versa erant, præsidiis firmavit. Addidit ali-
 menta rumoribus adventus Attali, Eumenis
 fratris, qui nunciavit, Antiochum regem
 Hellespontum cum exercitu transisse; & Æto-
 los ita se parare, ut sub adventum ejus in
 armis essent. Et Eumeni absenti, & præsentem
 Attalo gratiæ actæ: & ædes liberæ, locus,
 lautia decreta, & munera data, equi duo,
 bina equestria arma, & vasa argentea centum
 pondo, & aurea viginti pondo.

XXIV. QUUM alii atque alii nuncii bellum
 instare adferrent, ad rem pertinere visum est,
 consules primo quoque tempore creari. Ita-
 que senatusconsultum factum est, ut M. Ful-
 vius prætor literas extemplo ad consulem
 mitteret, quibus certior fieret, senatui pla-
 cere, provincia exercituque tradito legatis,
 Romam reverti eum, & ex itinere præmit-
 tere edictum, quo comitia consulibus crean-
 dis ediceret. Paruit his literis consul, &
 præmissis edicto, Romam venit. Eo quoque

anno magna ambitio fuit, quod patricii tres *U. c. 560.*
 in unum locum petierunt, P. Cornelius Cn. *a. C. 192.*
 F. Scipio, qui priore anno repulsam tulerat,
 & L. Cornelius Scipio, & Cn. Manlius Vul-
 so. P. Scipioni, ut dilatum viro tali, non
 negatum, honorem adpareret, consulatus da-
 tus est. Additur (q) ei de plebe collega, M.
 Acilius Glabrio. Postero die prætores creati,
 L. Æmilius Paullus, M. Æmilius Lepidus,
 M. Junius Brutus, A. Cornelius Mammula,
 C. Livius, & L. Oppius; utrique eorum Sa-
 linator cognomen erat. Oppius is erat, qui
 classem triginta navium in Siciliam duxerat.
 Interim dum novi magistratus sortirentur pro-
 vincias, M. Bæbius a Brundisio cum omnibus
 copiis transire in Epirum est iussus, & circa
 Apolloniam copias continere: & M. Fulvio
 prætori urbano negotium datum est, ut quin-
 queremes novas quinquaginta faceret.

XXV. ET populus quidem Romanus ita se
 ad omnes conatus Antiochi præparabat. Na-
 bis jam non differebat bellum, sed summa
 vi Gythium obpugnabat; & , infensus Achæis,
 quod miserant obsessis præsidium, agros eo-
 rum vastabat. Achæi, non antea ausi capessere

*Nabis
 Gythium
 obpugnabat.*

(q) *Additus Gron, Crev.*

*U. c. 560.
a. C. 172.*

*Achæi
bellum
in eum de-
cernunt.*

bellum, quam ab Roma revertissent legati, ut, quid senatui placeret, scirent, post reditum legatorum & Sicyonem concilium edixerunt, & legatos ad T. Quinctium miserunt, qui consilium ab eo peterent. In concilio omnium ad bellum extemplo capessendum inclinatae sententiae erant: literae T. Quinctii cunctationem iniecerunt, quibus auctor erat praetorem classemque Romanam expectandi. Quum principum alii in sententia permanerent; alii utendum ejus, quem ipsi consulissent, consilio censerent; multitudo Philopoemenis sententiam expectabat. Praetor istum erat, & omnes eo tempore & prudentia & auctoritate anteibat. Is praefatus, « Bene » comparatum apud Aetolos esse, ne praetor, » quum de bello consulisset, ipse sententiam » diceret: » statuere quamprimum ipsos, quid vellent, jussit. « Praetorem decreta eorum cum fide & cura exsecuturum: adnissurumque, ut, quantum in consilio humano positum esset, nec pacis eos poeniteret, » nec belli. » Plus ea oratio momenti ad incitandos ad bellum habuit, quam si aperte suadendo cupiditatem res gerendi ostendisset: Itaque ingenti consensu bellum decretum est

tempus & ratio administrandi ejus libera prætori permiffa sunt. Philopœmen, præterquam quod ita Quintio placeret, & ipfe existimabat classem Romanam expectandam, quæ a mari Gythium tueri posset, sed metuens, ne dilationem res non pateretur, & non Gythium solum, sed præsidium quoque missum ad tuendam urbem amitteretur, naves Achæorum deduxit.

*U. c. 560.
a. C. 192.*

XXVI. COMPARAVERAT & tyrannus modicam classem ad prohibenda, si qua obsessis mari submitterentur, præsidia, tres testas naves, & lembos pristisque, tradita vetere classe ex fœdere Romanis. Harum novarum tum navium agilitatem ut experiretur, simul ut omnia satis apta ad certamen essent, proVectos in altum quotidie remigem militemque simulacris navalis pugnæ exercebat, in eo ratus verti spem obsidionis, si præsidia maritima interclusisset. Prætor Achæorum, sicut terrestrium certaminum arte quemvis clarorum imperatorum vel usu vel ingenio æquabat, ita rudis in re navali erat; Arcas, mediterraneus homo, externorum etiam omnium, nisi quod in Creta præfectus auxiliorum militaverat, ignarus. Navis erat quadriremis

U. c. 560. *a. C. 192.* vetus, capta annis octoginta ante, quum Crateri uxorem Nicæam ab Naupacto Corinthum veheret, Hujus fama motus (fuerat enim nobile in classe regia quondam navigium) deduci ab Ægio putrem jam admodum & vetustate dilabentem iussit. Hac tum prætoria nave præcedente classem, quum in ea Patrensis Tiso præfectus classis veheretur, obcurrerunt a Gythio Laconum naves: & primo statim incurfu ad novam & firmam navem vetus, quæ per se ipsa omnibus compagibus aquam acciperet, divulsa est: captique omnes, qui in nave erant. Cetera classis, prætoria nave amissa, quantum quæque remis valuit, fugerunt. Ipse Philopœmen in levi speculatoria nave fugit: nec ante fugæ finem, quam Patras ventum est, fecit. Nihil ea res animum militaris viri, & multos experti casus, inminuit. Quin contra, si in re navali, cujus esset ignarus, obfendisset, eo plus in ea, quorum usu calleret, spei nactus, breve id tyranno gaudium se effecturum adfirmabat.

*Classe
vincitur
Philopœ-
men.*

XXVII. NABIS, quum prospera elatus re, tum spem etiam haud dubiam nactus, nihil jam a mari periculi fore, & terrestres adi-

tus claudere obportune positis præfidiis voluit. Tertia parte copiarum ab obsidione Gythii abducta, ad Pleias posuit castra. Inminet is locus & Leucis, & Acriis (r), qua videbantur hostes exercitum admoturi. Quum ibi stativa essent, & pauci tabernacula haberent, multitudo alia casae ex arundine (s) textas fronde, quæ umbram modo præberet, texissent; priusquam in conspectum hostium veniret Philopœmen, nec opinantem eum improviso genere belli adgredi statuit. Navigia parva in stationem occultam agri Argivi contraxit: in ea expeditos milites, cætratos plerosque, cum fundis & jaculis & alio levi genere armaturæ, inposuit. Inde litora legens, quum ad propinquum castris hostium promontorium venisset, egressus callibus notis, nocte Pleias pervenit: & , sopitis vigilibus, ut in nullo propinquo metu, ignem casis ab omni parte castrorum iniecit. Multi prius incendio absumti sunt, quam hostium adventum sentirent: & , qui senserant, nullam opem ferre potuerunt. Ferro flammaque omnia absumta: perpauci tamen ex tam ancipiti peste

U. c. 560;
a. C. 192.

*Nabidis
castra
incer*

(r) *Acriis* Gron. Crev.

(s) *arundinibus* Gron. Crev.

U. c. 560. ad Gythium in majora castra perfugerunt.
 a. C. 192. Ita percussis hostibus, Philopœmen protinus
 ad depopulandam Tripolim Laconici agri, qui
 proximus finem Megalopolitarum est, duxit:
 &, magna vi pecorum hominumque inde
 abrepta, priusquam a Gythio tyrannus præ-
 fidium agris mitteret, discessit. Inde Tegeam
 exercitu contracto, concilioque eodem &
 Achæis & sociis indicto, in quo & Epiro-
 tarum & Acarnanum fuere principes, statuit,
 quoniam fatis & suorum a pudore maritimæ
 ignominia restituti animi, & hostium con-
 territi essent, ad Lacedæmonem ducere: eo
 modo uno ratus ab obsidione Gythii hostem
 abduci posse. Ad Caryas primum in hostium
 terra posuit castra. Eo ipso die Gythium ex-
 pugnatum est. Cujus rei ignarus Philopœmen,
 castra ad Barbothenem (mons est decem
 millia passuum ab Lacedæmone) promovit.
 Et Nabis, recepto Gythio, cum expedito
 exercitu inde profectus, quum præter Lacedæ-
 monem raptim duxisset, Pyrrhi (quæ vo-
 cant) castra occupavit: quem peti locum ab
 Achæis, non dubitabat. Inde hostibus obcur-
 rit. Obtinebant autem longo agmine propter
 angustias viæ prope quinque millia passuum.

*Gythium
 captum a
 Nabide.*

Coge.

Cogebatur agmen ab equitibus, & maxime a parte auxiliiorum : quod existimabar Philopœmen, tyrannum mercenariis militibus, quibus plurimum fideret, ab (t) tergo fucus adgressurum. Duæ res simul inopinatæ perculerunt eum : una, præoccupatus, quem petebat, locus : altera, quod primo agmini obcurrisse hostem cernebat, ubi, quum per loca confragosa iter esset, sine levis armaturæ præsidio signa ferri non videbat posse.

U. c. 560½

A. C. 192.

XXVIII. ERAT autem Philopœmen præcipuæ in ducendo agmine locisque capiendis solertiæ atque usus : nec belli tantum temporibus, sed etiam in pace, ad id maxime animum exercuerat. Ubi iter quopiam faceret, & ad difficilem transitu saltum venisset, contemplatus ab omni parte loci naturam, quum solus iret (u), secum ipse agitabat animo ; quum comites haberet, ab iis quærebat, « Si hostis eo loco adparuisset, quid ; » si a fronte, quid, si ab latere hoc aut illo, » quid, si ab tergo adoriretur, capiendum » consilii foret ? Possent instructos recta acie, » posse inconditum agmen, & tantummodo » aptum viæ, obcurrere. Quem locum ipse

*Philopœ-
menis so-
lertiæ &
usus in lo-
cis capiend-
is.*

(t) a Gron. Crev. (u) erat Gron.

U. s. 560.

a. C. 192.

» capturus esset, » cogitando aut quærendo
 exsequeretur; « aut quot armatis, aut quo
 » genere armorum (plurimum enim interesse)
 » usurus; quo impedimenta, quo farcinas, quo
 » turbam inermem rejiceret; quanto ea, aut
 » quali præsidio custodiret; & utrum perge-
 » re, qua cœpisset ire via, an eam (v), qua
 » venisset, repetere melius esset; castris quo-
 » que quem locum caperet, quantum muni-
 » mento amplecteretur loci, qua obportuna
 » aquatio, qua pabuli lignorumque copia esset;
 » qua postero die castra moventi tutum ma-
 » xime iter, quæ forma agminis foret.» His
 curis cogitationibusque ita ab ineunte ætate
 animum agitaverat, ut nulla ei nova in tali
 re cogitatio esset. Et tum omnium primum
 agmen constituit: dein Cretenses auxiliares
 &, quos Tarentinos vocabant, equites, bi-
 nos secum trahentes equos, ad prima signa
 misit: &, jussis equitibus subsequi, super
 torrentem, unde aquari possent, rupem occu-
 pavit. Eo impedimenta omnia & calorum
 turbam coniectam armatis circumdedit, &
 pro natura loci castra communivit. Taberna-
 cula statuere in aspretis & inæquabili solo

(v) ea Глоя,

difficile erat. Hostes quingentos passus aberant. Ex eodem rivo utrimque cum præsidio levis armaturæ aquati sunt : & , priusquam (qualia in propinquis castris solent) contraheretur certamen, nox intervenit. Postero die adparebat pugnandum pro aquatoribus circa rivum esse. Nocte in valle a conspectu hostium averfa, quantam multitudinem locus occultare poterat, condidit, cætratorum.

XXIX. LUCE orta, Cretenfium levis armatura & Tarentini equites super torrentem prælium commiserunt. Telemnastus (x) Cretenfis popularibus suis, equitibus Lycortas Megalopolitanus præerat. Cretenfes & hostium auxiliares, equitumque idem genus Tarentini, præsidio aquatoribus erant. Aliquamdiu dubium prælium fuit, ut eodem ex parte utraque hominum genere, & armis paribus. Procedente certamine, & numero vicere tyranni auxiliares, & quia ita præceptum a Philopœmene præfectis erat, ut, modico edito prælio, in fugam inclinarent, hostemque ad insidiarum locum pertraherent. Effuse secuti fugientes per convallem, plerique & vulnerati, & interfecti sunt, priusquam occultum

U. c. 560
a. C. 192

*Prælium
inter
Philopœ-
menem
&
Nabinō*

(x) *Latemnastus Gron. Crev.*

U. c. 560.
a. C. 192.

hostem viderent. Cætrati ita, quantum latitudo vallis patiebatur, instructi sederant, ut facile per intervalla ordinum fugientes suos acciperent. Confurgunt deinde ipsi integri, recentes, instructi: & in hostes inordinatos, effusos, labore etiam & vulneribus fessos, inpetum faciunt. Nec dubia victoria fuit. Extemplo terga dedit tyranni miles: & haud paullo concitatiores cursu, quam secutus erat, fugiens, ad castra est compulsus. Multi cæsi captique in ea fuga sunt. Et in castris quoque foret trepidatum, ni Philopœmen receptui cani jussisset; loca magis confragosa, & quacumque temere processisset, iniqua, quam hostem, metuens. Inde & ex fortuna pugnae, & ex ingenio ducis conjectans, in quo tum is pavore esset, unum de auxiliaribus specie transfugæ mittit ad eum, qui pro comperto adferret, Achæos statuisse postero die ad Eurotam anem, qui prope ipsis adfluit mœnibus, progredi (y), ut intercluderent iter; ne aut tyrannus, quum vellet, receptum ad urbem haberet; aut commeatus ab urbe in castra portarentur: simul etiam tentaturus, si quorum animi sollicitari ad de-

(y) *procedere* Gron, Crev.

fectionem a tyranno possent. Non tam fidem dictis perfuga fecit, quam perculso metu relinquendi castra causam probabilem præbuit. Postero die Pythagoram cum auxiliariis & equitatu stationem agere pro vallo iussit. Ipse, tamquam in aciem cum robore exercitus egressus, signa ocius ferri ad urbem iussit.

*U. e. 560.
a. C. 192.*

*Castra
deserit
tyrannus.*

XXX. PHILOPÆMEN, postquam citatum agmen per angustam & proclivem viam duci raptim vidit, equitatum omnem & Cretenfium auxiliares in stationem hostium, quæ pro castris erat, emittit. Illi, ubi hostes adesse, & a suis se desertos viderunt, primo in castra recipere se conati sunt: deinde, postquam instructa acies tota Achæorum admovebatur, metu ne cum ipsis castris caperentur, sequi suorum agmen aliquantum prægressum insistant. Extemplo cætrati Achæorum in castra inpetum faciunt, & diripiunt: (z) ceteri ad persequendos hostes ire pergunt. Erat iter tale, per quod vix tranquillum ab hostili metu agmen expediri posset. Ut vero ad postremos prælium ortum est, clamorque terribilis a tergo paventium ad prima signa est perlatus, pro se quisque, armis

*Funditur
ejus
exercitus.*

(z) & diripiunt del. Gron. Crev.

U. c. 560.
a. C. 192.

abjectis, in circumjectas itineri silvas diffugiunt, momentoque temporis strage armorum septa via est, maxime hastis; quæ, pleræque adversæ cadentes, velut vallo objecto iter inpediebant. Philopœmen, utcumque possent, instare & persequi auxiliaribus iussis, (utique enim equitibus haud facilem futuram fugam) ipse gravius agmen via patientiore ad Eurotam amnem deduxit. Ibi castris sub occasum solis positis, levem armaturam, quam ad persequendum reliquerat hostem, opperiebatur. Qui ubi prima vigilia venerunt, nunciantes, tyrannum cum paucis ad urbem penetrasse, ceteram multitudinem inermem toto sparsam vagari saltu, corpora curare eos jubet. Ipse ex cetera copia militum (qui, quia priores in castra venerant, refecti & cibo sumto, & modica quiete erant) delectos, nihil præter gladios secum ferentes, extemplo educit; & duarum portarum itineribus, quæ Pheras, quæque Barbothenem ferunt, eos instruxit; qua ex fuga recepturos sese hostes credebat. Nec eum opinio fefellit. Nam Lacedæmonii, quoad lucis superfuit quidquam, deviis callibus medio saltu se recipiebant. Primo vespere ut lumina in

castris hostium conspexere , e regione eorum occultis semitis se tenuerunt : ubi ea sunt prægressi (a), jam tutum rati , in patentes vias descenderunt. Ibi excepti ab insidente hoste passim ita multi cæsi captique sunt , ut vix quarta pars de toto exercitu evaserit. Philopœmen, incluso tyranno in urbem, insequentibus dies prope triginta vastandis agris Laconum absumsit, debilitatisque ac prope fractis tyranni viribus, domum rediit, æquantibus eum gloria rerum Achæis imperatori Romano, &, quod ad Laconicum bellum adtineret, præferentibus etiam.

*U. c. 560.
a. C. 192.*

XXXI. DUM inter Achæos & tyrannum bellum erat , legati Romanorum circumire sociorum urbes , solliciti , ne Ætoli partis alicujus animos ad Antiochum avertissent. Minimum operæ in Achæis adeundis consumserunt ; quos , quia Nabidi infesti erant , ad cetera quoque satis fidos censebant esse. Athenas primum , inde Chalcidem , inde in Thessaliam iere : adlocutique concilio frequenti Thessalos , Demetriadem iter flexere. Eo Magnetum concilium indictum est. Adcurator ibi habenda oratio fuit , quod pars

*Legati
Rom. in
Græcia.*

(a) ubi prætergressi ea sunt Gron. Crev.

*U. c. 560.
a. C. 192.*

principum alienati a Romanis, totique Antiochi & Ætolorum erant : quia, quum reddi filium obsidem Philippo adlatum esset, stipendiumque inpositum remitti, inter cetera vana adlatum erat, Demetriadem quoque ei reddi-turos Romanos esse. Id ne fieret, Eurylochus princeps Magnetum, factionisque ejus quidam, omnia novari Ætolorum Antiochique adventu malebant. Adversus eos ita differendum erat, ne, timorem vanum iis demendo, spes incisa Philippum abalienaret : in quo plus ad omnia momenti, quam in Magnetibus, esset. Illa tantum commemorata, « quum totam Græciam beneficio libertatis obnoxiam Romanis esse, tum eam civitatem præcipue. Ibi enim non præsidium modo Macedoniae donum fuisse, sed regiam exædificatam, ut præfens semper in oculis habendus esset dominus. Ceterum nequidquam ea facta, si Ætoli Antiochum in Philippi regiam adducerent, & novus & incognitus pro veteri & experto habendus rex esset. » Magnetarum summum magistratum vocant. Is tum Eurylochus erat : ac potestate ea fretus, negavit dissimulandum sibi & Magnetibus esse, quæ fama vulgata de reddenda Demetriade

*Adloquuntur
Magnetas.*

*Eurylochi
Magnetarum
arche
responsum
iudae
& incon-
sultum.*

Philippo foret. Id ne fieret, omnia & conanda *U. c. 560.*
 & audenda Magnetibus esse. Et inter dicendi *a. C. 192.*
 contentionem inconsultius euectus projecit,
 «Tum quoque specie liberam Demetriadem
 »esse: re vera omnia ad nutum Romanorum
 »fieri.» Sub hanc vocem fremitus variantis
 multitudinis fuit, partim adsentium, partim
 indignationem (*b*), dicere id ausum eum.
 Quinctius quidem adeo exarsit ira, ut, ma-
 nus ad cœlum tendens, Deos testes ingrati
 ac perfidi animi Magnetum invocaret. Hac
 voce perterritis omnibus, Zeno, ex principi-
 bus unus, magnæ tum ob eleganter actam
 vitam auctoritatis, tum quod semper Roma-
 norum haud dubie partis fuerat, ab Quinc-
 tio (*c*) legatisque aliis flens petiit, «ne unius
 »amentiam civitati adsignarent. Suo quemque
 »periculo furere. Magnetas non libertatem
 »modo, sed omnia, quæ hominibus sancta
 »caraque sint, T. Quinctio & populo Ro-
 »mano debere. Nihil quemquam ab Diis in-
 »mortalibus precari posse, quod non Magne-
 »tes ab illis haberent; & in corpora sua ci-

(*b*) *partim assentientium partim indignantium*
 Crev.

(*c*) *ab T. Quinctio Gron. Crev.*

U. c. 560. » tius per furorem sævituros, quam ut Ro-
a. C. 192. » *et* animi amicitiam violarent. »

*Ætoli
 defectionem
 nudant.*

XXXII. HUIUS orationem subsecutæ multitudinis preces sunt. Eurylochus ex concilio itineribus occultis ad portam, atque inde protinus in Ætoliā profugit. Jam enim, & id magis in dies, Ætoli defectionem nudabant: eoque ipso forte tempore Thoas, princeps gentis, quem miserant ad Antiochum, redierat, indeque Menippum secum adduxerat, regis legatum. Qui, priusquam concilium iis daretur, inpleverant omnium aures, terrestres navalesque copias commemorando; « ingen-
 » tem vim peditum equitumque venire: ex
 » India elephantos: ante (d) omnia (quo
 » maxime moveri credebant multitudinis ani-
 » mos) tantum advehi auri; ut ipsos emere
 » Romanos possit. » Adparebat, quid ea oratio in concilio motura esset. Nam & venisse eos, & quæ agerent, omnia Romanis legatis deferebantur: &, quamquam prope abscessa res erat, tamen non ab re esse Quinctio visum est, sociorum aliquos legatos interesse ei concilio, qui admonerent Romanæ societatis Ætolos, qui vocem liberam mittere

(d) *ad Gron. Crev.*

adversus regis legatum auderent. Athenienses maxime in eam rem idonei visi sunt, propter & (e) civitatis dignitatem, & vetustam societatem cum Ætolis. Ab iis Quinctius petiit, ut legatos ad Panætolicum concilium mitterent. Thoas primus in eo concilio renunciavit legationem. Menippus post eum intromissus, « Optimum fuisse omnibus, qui » Græciam Asiamque incolerent [ait] inter- » gris rebus Philippi potuisse intervenire An- » tiochum : sua quemque habiturum fuisse, » neque omnia sub nutum ditionemque Ro- » manam perventura. Nunc quoque [inquit] » si modo vos, quæ inchoastis, consilia con- » stanter perducitis ad exitum, poterit, Diis » juvantibus, & Ætolis fociis, Antiochus » quamvis inclinatas Græciæ res restituere » in pristinam dignitatem. Ea autem in liber- » tate posita est, quæ suis stat viribus, non » ex alieno arbitrio pendet. » Athenienses, quibus primis, post regiam legationem, dicendi, quæ vellent, potestas facta est, mentione omni regis prætermissa, Romanæ societatis Ætolos, meritorumque in universam Græciam T. Quinctii, admonuerunt, « ne

U. e. 560.
a. C. 172.

*Concilium
Panætoli-
cum.*

(e) & propter Græc.

U. c. 560. » temere eam celeritate nimia consiliorum
a. C. 192. » everterent. Consilia calida & audacia pri-
 » ma specie læta, tractatu dura, eventu tristia
 » esse. Legatos Romanos, & in iis T. Quinc-
 » tium, haud procul inde abesse. Dum inte-
 » gra omnia essent, verbis potius de iis, quæ
 » ambigerentur, disceptarent, quam Asiam
 » Europamque ad funestum armarent bellum.»

XXXIII. MULTITUDO avida novandi res, Antiochi tota erat : & ne admittendos quidem in concilium Romanos censebant. Principum maxime seniores auctoritate obtinere, ut daretur iis concilium. Hoc decretum Athenienses quum retulissent, eundem in Ætoliâ Quinctio visum est. Aut enim moturum aliquid, aut omnes homines testes fore, penes Ætolos belli culpam esse : Romanos iusta ac prope necessaria sumturos arma. Postquam ventum est eo, Quinctius in concilio, orsus a principio societatis Ætolorum cum Romanis, & quoties ab iis fides mota foederis esset ; pauca de jure civitatum, de quibus ambigeretur, differuit. « Si quid » tamen æqui se habere arbitrarentur, quanto » esse satius Romam mittere legatos, seu » disceptare, seu rogare senatum mallent ;

*Legati
 Rom. in
 Ætoliâ
 eunt.*

» quam populum Romanum cum Antiocho,
 » lanistis Ætolis, non sine motu magno gene-
 » ris humani, & pernicie Græciæ dimicare?
 » Nec ullos prius cladem ejus belli sensuros,
 » quam qui movissent.» Hæc nequidquam
 velut vaticinatus Romanus. Theas deinde
 ceterique factionis ejusdem, cum adfensu
 omnium auditi, pervicerunt, ut, ne dilato
 quidem concilio, & absentibus Romanis,
 decretum fieret, quo arcefferetur Antiochus
 ad liberandam Græciam, disceptatumque in-
 ter Ætolos & Romanos. Huic tam superbo
 decreto addidit propriam contumeliam Damo-
 critus prætor eorum. Nam quum id ipsum
 decretum posceret eum Quinctius, non veri-
 tus majestatem viri, « aliud in præsentia,
 » quod magis instaret, prævertendum sibi
 » esse, » dixit: « decretum responsumque
 » brevi in Italia, castris super ripam Tiberis
 » positis, daturum.» Tantus furor illo tem-
 pore gentem Ætolorum, tantusque magistra-
 tus eorum cepit.

XXXIV. QUINCTIUS legatique Corinthum
 redierunt. Inde, ut quæque de Antiocho, ni-
 hil per se ipsi moti, & sedentes expectare
 adventum viderentur regis, concilium quidem

*U. c. 560.
 a. C. 192.*

*Ætoli
 vocandum
 Antio-
 chum
 decernunt,*

U. c. 560.
a. C. 192.
 universæ gentis post dimissos Romanos non habuerunt : per apocletos autem (ita vocant sanctius consilium (*g*) : ex delectis constat viris) id agitabant , quonam modo res in Græcia novarentur. Inter omnes constabat , in civitatibus principes , optimum quemque , Romanæ societatis esse , & præsentis statu gaudere. Multitudinem , & quorum res non ex sententia ipsorum essent , omnia novare (*h*) velle. Ætoli consilium uno die spei quoque non audacis modo , sed etiam impudentis , ceperunt , Demetriadem , Chalcidem , & Lacedæmonem occupandi. Singuli in singulas missi sunt principes : Thoas Chalcidem , Alexamenus Lacedæmonem , Diocles Demetriadem. Hunc exsul Eurylochus , de cujus fuga caussaque fugæ ante dictum est , quia reditus in patriam nulla spes alia erat , adjuvit. Literis Eurylochi admoniti propinqui amicique , & qui ejusdem factionis erant , liberos & conjugem ejus cum sordida veste , tenentes velamenta supplicum , concionem frequentem adire jubent , singulos universosque obtestantes , ne infontem , indemnatum consensescere

Demetriadem occupant.

(*g*) *concilium Gron.*

(*h*) *novari Gron. Cræta*

in exilio finerent. Et simplices homines misericordia, & improbos seditiososque inmiscendires tumultu Ætolico spes movit: pro se quisque revocare jubebant. His præparatis, Diocles, cum omni equitatu (& erat tunc præfectus equitum) specie reducentis exulem hospitem profectus, die ac nocte ingens iter emensus, quum millia sex ab urbe abesset, luce prima tribus electis turmis, cetera multitudine equitum subsequi iussa. præcessit. Postquam portæ adpropinquabat, desilire omnes ex equis iussit; & loris ducere equos, itineris maxime modo, solutis ordinibus: ut comitatus magis præfecti videretur, quam præsidium. Ibi una ex turmis ad portam relicta, ne excludi subsequens equitatus posset, media urbe ac per forum, manu Eurylochum tenens, multis obcurrentibus gratulantibusque, domum deduxit. Mox equitum plena urbs erat, & loca obportuna occupabantur. Tum in domos missi, qui principes adversæ factionis interficerent. Ita Demetrias Ætolorum facta est.

*U. e. 560.
a. C. 192.*

XXXV. LACEDÆMONE non urbi vis adferenda, sed tyrannus dolo capiendus erat: quem, spoliatum maritimis oppidis a Romanis,

*Mittunt
copias
Lacedæ-
monensium*

U. c. 560. tunc intra mœnia etiam Lacedæmonis ab
a. C. 192.

Achæis compulsum, qui occupasset occidere, eum totius gratiam rei apud Lacedæmonios laturum. Caussam mittendi ad eum habuerunt, quod fatigabat precibus, ut auxilia sibi, quum illis auctoribus rebellasset, mitterentur. Mille pedites Alexameno dati sunt, & triginta delecti ex juventute equites. Iis (i) a prætore Damocrito in consilio arcano gentis, de quo ante dictum est, denunciatum, « Ne se ad » bellum Achaicum aut rem ullam, quam sua » quisque opinione præcipere posset, crederent missos esse. Quidquid Alexamenum » res monuisset subiti consilii capere, ad id, » quamvis inopinatum, temerarium, audax, » obedienter exsequendum parati essent, ac » pro eo acciperent, tamquam ad id unum » agendum missos ab domo se scirent. » Cum his ita præparatis, Alexamenus ad tyrannum venit, quem adveniens extemplo spei implevit. « Antiochum jam in Europam transisse, » mox in Græcia fore; terras, maria, armis, » viris completurum. Non cum Philippo rem » esse credituros Romanos. Numerum iniripeditum equitumque ac navium non posse: » elephantorum aciem conspectu ipso debel-

(i) *His Crev.* » laturam;

Alexamēni Ætoli oratio ad Nabin.

» laturam. Ætolos toto suo exercitu paratos
 » esse venire Lacedæmonem, quum res pos-
 » cat : sed frequentes armatos ostendere ad-
 » venienti regi voluisse. Nabidi quoque & ipsi
 » faciendum esse, ut, quas haberet copias,
 » non sineret sub tectis marcescere otio : sed
 » educeret, & in armis decurrere cogeret,
 » simul animos acueret, & corpora exerce-
 » ret. Consuetudine leviozem laborem fore,
 » & comitate ac benignitate ducis etiam non
 » injucundum fieri posse. » Educi inde fre-
 » quenter ante urbem in campum ad Eurotam
 » annem cœpere. Satellites tyranni media fere
 » in acie consistebant, tyrannus cum tribus
 » summum equitibus, inter quos plerumque
 » Alexamenus erat, ante signa vestabatur, cor-
 » nua extrema invisens ; in dextro cornu Ætoli
 » erant, & qui ante auxiliares tyranni fuerant,
 » & qui venerant mille cum Alexameno. Fece-
 » rat sibi morem Alexamenus, nunc cum tyrann
 » no inter paucos ordines circumeundi, mo-
 » nendique eum, quæ in rem esse videbantur ;
 » nunc in dextrum cornu ad suos adequitandi ;
 » mox inde, velut imperato, quod res popos-
 » cisset, recipiendi se ad tyrannum. Sed, quem
 » diem patrando facinori statuerat, eo paullisper

U. C. 560.
 a. C. 192.

U. e. 560.
a. C. 192.

cum tyranno vectatus, quum ad suos concessisset, tum (k) equitibus ab domo secum missis, « Agenda [inquit] res est, juvenes, » audendaque, quam me duce inpigre exsequi jussi estis. Parate animos dextrasque, » ne quis in eo, quod me viderit facientem, » cesset. Qui cunctatus fuerit, & suum consilium meo interponet, sciat sibi reditum ad penates non esse. » Horror cunctos cepit: & meminerant, cum quibus mandatis existissent. Tyrannus ab lævo cornu veniebat. Ponere hastas equites Alexamenus jubet, & se intueri. Colligit & ipse animum confusum tantæ cogitatione rei. Postquam adpropinquabat, inpetum facit, &, transfixo equo, tyrannum deturbat. Jacentem equites confodiunt. Multis frustra in loricam ictibus datis, tandem in nudum corpus vulnera pervenerunt: &, priusquam a media acie subcurreretur, exspiravit.

*Occiditur
Nabis.*

XXXVI. ALEXAMENUS cum omnibus Ætolis citato gradu ad regiam occupandam perguit. Corporis custodes, quum res in oculis gereretur, pavor primo cepit: deinde, postquam abire Ætolorum agmen videre,

(k) cum Grono

concurrunt ad relictum tyranni corpus : & U. c. 560;
a. C. 192.
 spectatorum turba ex custodibus vitæ mortis-
 que ultoribus est (l) facta. Nec movisset se
 quisquam, si extemplo, positis armis, vo-
 cata in concionem multitudo fuisset, & oratio
 habita tempori conveniens, frequentes inde
 retenti in armis Ætoli (m) sine injuriâ cujus-
 quam. Sed, ut oportuit in consilio fraude
 cœpto, omnia in maturandam perniciem eo-
 rum, qui fecerant, sunt acta. Dux regia in-
 clusus diem ac noctem in scrutandis thesau-
 ris tyranni consumsit : Ætoli, velut captâ
 urbe, quam liberasse videri volebant, in
 prædam versi. Simul indignitas rei, simul
 contemptus, animos Lacedæmoniis ad coëun-
 dum fecit. Alii dicere, exturbandos Ætolos,
 & libertatem, quum restitui videretur, inter-
 ceptam repetendam. Alii, ut caput agendæ
 rei esset, regii generis aliquem in speciem
 adsumendum. Laconicus ejus stirpis erat puer
 admodum, educatus cum liberis tyranni.
 Eum in equum inponunt, &, armis adreptis,
 Ætolos vagos per urbem cædunt. Tum regiam

(l) est del. Gron. Crev.

(m) frequentibus inde retentis in armis Ætoliis
 Gron. Crev.

U. c. 560.
a. C. 192.

Lacedæ-
monii
concidunt
Ætolos.

Philopæ-
men Laco-
nas socie-
tati
Achæorum
adjungit.

Thoas
Ætolus
frustra
Chalcidem
tentat.

invadunt. Ibi Alexamenum cum paucis resistentem obtruncant. Ætoli circa Chalcidæcon (Minervæ est templum æreum) congregati cæduntur. Pauci, armis abjectis, pars Tegeam, pars Megalopolim perfugiunt. Ibi, comprehensi a magistratibus, sub corona venierunt.

XXXVII. PHILOPÆMEN, audita cæde tyranni, profectus Lacedæmonem, quum omnia turbata metu invenisset; evocatis principibus, & oratione habita, qualis habenda ab Alexameno fuerat, societati Achæorum Lacedæmonios adjunxit: eo etiam facilius, quod forte ad idem tempus (n) A. Atilius cum quatuor & viginti quinquerebus ad Gythium accessit. Iisdem diebus circa Chalcidem Thoas, per Euthymidam principem, pulsum opibus eorum, qui Romanæ societatis erant post T. Quintii legatorumque adventum, & Herodorum Cianum mercatorem, sed potentem Chalcide propter divitias, præparatis ad prodicionem iis, qui Euthymidæ factionis erant, nequaquam eandem fortunam, qua Demetrias per Eurylochum occupata erat, habuit. Euthymidas ab Athenis (eum domicilio delegerat locum) Thebas primum, hinc

(n) quod ad idem forte tempus Gron. Crev.

Salganea processit; Herodorus ad Thronium. *U. c. 560.*
 Inde haud procul in Maliaco sinu duo millia *a. C. 192.*
 peditum Thoas & (o) ducentos equites,
 onerarias leves ad triginta habebat. Eas cum
 sexcentis peditibus Herodorus trajicere in
 insulam Atalantam iussus: ut inde, quum
 pedestres copias adpropinquare jam Aulidi
 atque Euripo sensisset, Chalcidem trajiceret.
 Ipse ceteras copias, nocturnis maxime itine-
 ribus, quanta poterat celeritate, Chalcidem
 ducebat.

XXXVIII. MICTIO & Xenoclides, penes
 quos tum summa rerum, pulso Euthymida,
 Chalcide erat, seu ipsi per se suspicati, seu
 indicata re, primo pavidi, nihil usquam spei,
 nisi in fuga, ponebant. Deinde, postquam
 resedit terror, & prodi & deserere non patriam
 modo, sed etiam Romanorum societatem,
 cernebant, consilio tali animum adjecerunt.
 Sacrum anniversarium eo forte tempore Ere-
 triæ Amarynthidis Dianæ erat: quod non
 popularium modo, sed Carystiorum etiam
 cœtu celebratur. Eo miserunt, qui orarent
 Eretrienfes Carystiosque, « Ut & suarum for-
 » tunarum in eadem insula geniti misererentur.

(•) & Thoas Gron.

U. c. 560.
a. C. 192.

» tur, & Romanam societatem respicerent.
 » Ne finerent Ætolorum Chalcidem fieri,
 » Eubœam habituros, si Chalcidem habuif-
 » sent. Graves fuisse Macedonas dominos;
 » multo minus tolerabiles futuros Ætolos.»
 Romanorum maxime respectus civitates mo-
 vit, & virtutem nuper in bello, & in victo-
 ria iustitiam benignitatemque expertas. Ita-
 que, quod roboris in juventute erat, utra-
 que civitas armavit misitque. His tuenda
 mœnia Chalcidis oppidani quum tradidissent,
 ipsi omnibus copiis transgressi Euripum, ad
 Salganœa posuerunt castra. Inde caduceator
 primum, deinde legati ad Ætolos missi per-
 cunctatum, quo suo dicto factove socii atque
 amici ad se obpugnandos venirent? Respon-
 dit Thoas dux Ætolorum, « Non ad obpugnand-
 » dos, sed ad liberandos ab Romanis, ve-
 » nire sese. Splendidiore nunc eos catena,
 » sed (p) multo graviore, vinctos esse, quam
 » quum præsidium Macedonum in arce ha-
 » buissent. Se vero, [negare Chalcidenses]
 » aut servire ulli, aut præsidio cuiusquam
 » egere.» Ita digressi ex conloquio legati ad
 suos, Thoas & Ætoli, ut qui spem omnem

in eo, ut inprovise obrimerent, habuissent, ad justum bellum obpugnationemque urbis mari ac terra munitæ haudquaquam pares, domum rediere. Euthymidas, postquam castra popularium ad Salganea esse, profectosque Ætolos audivit, & ipse a Thebis Athenas rediit. Et Herodorus, quum per aliquot dies intentus ab Atalanta signum nequidquam expectasset, missa speculatoria nave, ut, quid moræ esset, sciret, postquam rem omissam a fociis vidit, Thronium, unde venerat, repetit.

XXXIX. QUINCTIUS quoque, his auditis, ab Corintho veniens navibus, in Chalcidis Euripo Eumeni regi obcurrit. Placuit, quingentos milites præsidii causa relinqui Chalcide ab Eumene rege: ipsum Athenas ire. Quinctius, quo profectus erat, Demetriadem contendit; ratus Chalcidem liberatam momenti aliquid apud Magnetæ ad repetendam societatem Romanam facturam. Et, ut præsidii aliquid esset suæ partis hominibus, Eunomo prætori Thessalorum scripsit, ut armaret juventutem, & Villium ad Demetriadem præmisit ad tentandos animos: non aliter, nisi pars aliqua inclinaret ad respectum

U. e. 560.
a. C. 192.

*Quinctius
frustra
Magnetæ
tentat.*

V. c. 560.
a. C. 192.

pristinæ societatis, rem adgressurus. Villius quinquere mi nave ad ostium portus est invectus. Eo multitudo Magnetum omnis quum se effudisset, quæsit Villius, utrum ad amicos, an ad hostes, sese venisse malent? Respondit Magnetarches Eurylochus, «Ad amicos venisse eum: sed abstineret » portu, & fineret Magnetas in concordia » & libertate esse, nec per conloquii speciem » multitudinem sollicitaret.» Altercatio inde, non sermo, fuit: quum Romanus ut ingratos increparet Magnetas, imminentesque prædiceret clades: multitudo obstreperet, nunc senatum, nunc Quinctium accusando. Ita inrito incepto Villius ad Quinctium sese recepit. At Quinctius, nuncio ad prætorem missio, ut reduceret domum copias, ipse navibus Corinthum rediit.

XL. ABSTULERUNT me velut de spatio Græciæ res inmixtæ Romanis: non quia ipsas operæ pretium esset prescribere, sed quia causæ fuerunt cum Antiocho belli. Consulibus designatis, (inde namque diverteram) L. Quinctius & Cn. Domitius consules in provincias profecti sunt: Quinctius in Ligures, Domitius adversus Boios, Boii quieverunt.

*Res
Italia.*

runt : atque etiam fenatus eorum cum liberis, & præfecti cum equitatu (summa omnium mille & quingenti) consuli dediderunt sese. Ab altero consule ager Ligurum late est vastatus, castellaque aliquot capta : unde non præda modo omnis generis cum captivis parata, sed recepti quoque aliquot cives sociique, qui in hostium potestate fuerant. Eodem hoc anno Vibonem colonia deducta est ex (q) fenatusconsulto plebei que scito. Tria millia & septingenti pedites ierunt, trecenti equites. Triumviri deduxerunt eos, Q. Nævius, M. Minucius, M. Furius Crassipes. Quina dena jugera agri data in singulos pedites sunt, duplex equitibus. Bruttiorum proxime fuerat ager : Bruttii ceperant de Græcis. Romæ per idem tempus duo maximi fuerunt terrores ; diutinus (r) alter, sed seignior. Terra dies duodequadraginta movit. Per totidem dies feriæ in sollicitudine ac metu fuere. In triduum ejus rei causa supplicatio habita est. Ille non pavor vanus, sed vera multorum clades fuit. Incendio a foro Boario orto, diem noctemque ædificia in Tiberim versa

U. c. 560.
a. C. 192.

(q) ex del. Gron. Crev.

(r) diutius Gron.

U. c. 560. arserunt, tabernæque omnes cum magni pretii
a. C. 192. mercibus conflagraverunt.

Adparatus
ad
bellum.

XLI. JAM fere in exitu annus erat : & in dies magis fama de Antiochi bello, & cura Patribus crescebat. Itaque de provinciis magistratuum designatorum, quo intentiores essent omnes, agitari coeptum est. Decrevit, ut consulibus Italia, & quo senatus censuisset, (jam esse bellum adversus Antiochum regem omnes sciebant) provinciæ essent. Cujus ea fors esset, quatuor millia peditum civium Romanorum, & trecenti equites, sex millia socium Latini nominis cum quadringentis equitibus sunt decreta. Eorum delectum habere L. Quinctius consul iussus : ne quid moraretur, quo minus consul novus, quo senatus censuisset, extemplo proficisci posset. Item de provinciis prætorum decretum est : prima ut fors duæ, urbanaque & inter cives ac peregrinos jurisdictio esset : secunda, Bruttii : tertia, classis, ut navigaret, quo senatus censuisset : quarta, Sicilia : quinta, Sardinia : sexta, Hispania ulterior. Imperatum præterea L. Quinctio consuli est, ut duas legiones civium Romanorum novas conscriberet; & socium ac Latini nominis viginti

millia peditum, & octingentos equites. Eum exercitum prætori, cui Bruttii provincia evenisset, decreverunt. Ædes duæ Jovi eo anno in Capitolio dedicatæ sunt. Voverat L. Furius Purpureo prætor Gallico bello unam, alteram consul. Dedicavit Q. Marcius Ralla dumvir. Judicia in fœneratores eo anno multa severe sunt facta, accusantibus privatos ædilibus curulibus, M. Tuccio, & P. Junio Bruto. De multa damnatorum quadrigæ inauratæ in Capitolio positæ in cella Jovis supra fastigium ædiculæ, & duodecim clipea inaurata : & iidem porticum extra portam Trigeminam inter lignarios fecerunt.

XLII. INTENTIS in adparatum novi belli Romanis, ne ab Antiocho quidem cessabatur. Tres eum civitates tenebant, Smyrna, & Alexandria Troas, & Lampfacus; quas neque vi expugnare ad eam diem poterat, neque conditionibus in amicitiam perlicere, neque a tergo relinquere, trajiciens ipse in Europam, volebat. Tenuit eum & de Hannibale deliberatio. Et primo naves apertæ, quas cum eo missurus in Africam fuerat, moratæ sunt : deinde, an omnino mittendus esset, consultatio mota est, maxime a Thoante

*U. c. 360.
a. C. 192.*

*Fœnerato-
res
damnati.*

*Antiochi
de
Hannibale
delibera-
tio.*

U. c. 560.
a. C. 192.

Ætolo, qui, omnibus in Græcia tumultu completis, Demetriadem adferebat in potestate esse: &, quibus mendaciis de rege, multiplicando verbis copias ejus, erexerat multorum in Græcia animos, iisdem & regis spem inflabat: « omnium votis eum arcessi. » Concursum ad litora futurum, unde classem regiam prospexissent. » Hic idem ausus de Hannibale est movere sententiam prope jam certam regis. Nam « neque dimittendam » partem navium a classe regia censebat: neque, si mittendæ naves forent, minus quam » piam ei classi, quam Hannibalem, præficiendum. Exfulem illum & Pœnum esse, » cui mille in dies nova consilia vel fortuna » sua, vel ingenium possit facere. Et ipsam » eam gloriam belli, qua velut dote Hannibal concilietur, nimiam in præfecto regio » esse. Regem conspici, regem unum ducem, » unum imperatorem videri debere. Si classem, si exercitum amittat Hannibal, idem » damni fore, ac si per alium ducem amittantur. Si quid prospere eveniat, Hannibalis eam, non Antiochi, gloriam fore. Si » vero universo bello vincendi Romanos fortuna detur, quam spem esse, sub rege

» victurum Hannibalem uni subiectum, qui
 » patriam prope non tulerit ? Non ita se a
 » juvena eum gessisse, spe animoque com-
 » plexum orbis terrarum imperium, ut in
 » senectute dominum laturus videatur. Nihil
 » opus esse regi Hannibale duce, comite &
 » consiliario eodem ad bellum tuti posse. Mo-
 » dicum fructum ex ingenio tali neque gra-
 » vem, neque inutilem fore. Si summa pe-
 » tantur, & dantem, & accipientem prægra-
 » vatura.»

*U. c. 560.
 a. C. 192.*

XLIII. NULLA ingenia tam prona ad invi-
 diam sunt, quam eorum, qui genus ac for-
 tunam suam animis non æquant : quia virtu-
 tem & bonum alienum oderunt. Extemplo
 consilium mittendi Hannibalis, quod unum
 in principio belli utiliter cogitatum erat, ab-
 jectum est. Demetriadis maxime defectione
 ab Romanis ad Ætolos elatus, non ultra dif-
 ferre profectionem in Græciam constituit.
 Priusquam solveret naves, Ilium a mari ad-
 cendit, ut Minervæ sacrificaret. Inde ad clas-
 sem regressus, proficiscitur quadraginta tectis
 navibus, apertis sexaginta : & ducendæ one-
 rariæ cum omnis generis commeatu bellicoque
 edparatu sequebantur. Imbrum primo insulam

*Consilium
 mittendi
 Hanniba-
 lis in Afri-
 cam abji-
 citur.*

*Antiochus
 in
 Europam
 trajicit.*

U. c. 560.
a. C. 192. tenuit : inde Scyathum , trajecit. Ubi con-
lectis in alto, quæ dissipatæ erant, navibus,
ad Pteleum primum continentis venit , ibi
Eurylochus ei Magnetarches principesque Ma-
gnetum ab Demetriade obcurrerunt. Quo-
rum frequentia lætus , die postero in urbis
portum navibus est invehctus. Copias haud
procul inde exposuit. Decem millia peditum
fuere, & quingenti equites, sex elephantibus ;
vix ad Græciam nudam occupandam satis
copiarum , nedum ad sustinendum Romanum
bellum. Ætoli , postquam Demetriadem ve-
nisse Antiochum adlatum est , concilio in-
dicto , decretum, quo arcesserent eum , fece-
runt. Jam profectus ab Demetriade rex, quia
ita decreturos sciebat, Phalara (s) in sinum
Maliacum processerat. Inde , decreto accep-
to, Lamiam venit , exceptus ingenti favore
multitudinis, cum plausibus clamoribusque,
& quibus aliis lætitia effusa vulgi significa-
tur.

*Antiochi
oratio
in concilio
Ætolo-
rum,*

XLIV. IN concilium ut ventum est, ægre
a Phænea prætore principibusque introductus,
inde facto silentio, rex dicere orsus. Prima
ejus oratio fuit excusantis, « Quod tanto mis

(s) Phaleram Gron. Crev.

» noribus spe atque opinione omnium copiis
 » venisset. Id suæ inpenfæ erga eos voluntatis
 » maximum debere indicium esse, quod nec
 » paratus satis ulla re, & tempore ad navi-
 » gandum inmaturo, vocantibus legatis eorum,
 » haud gravatè obsecutus esset, credidisset-
 » que, quum se vidissent Ætoli, omnia vel
 » in se uno posita præsidia existimatu-
 » rum esse. Ceterum eorum quoque se, quorum ex-
 » spectatio destituta in præsentia videatur,
 » spem abunde expleturum. Nam simul primum
 » anni tempus navigabile præbuisset mare,
 » omnem se Græciam armis, viris, equis,
 » omnem oram maritimam classibus comple-
 » turum. Nec inpenfæ, nec labori, nec peri-
 » culo parfurum, donec, depulso cervicibus
 » eorum imperio Romano, liberam vere
 » Græciam, atque in ea principes Ætolos
 » fecisset. Cum exercitibus commeatus quo-
 » que omnis generis ex Asia venturos. In
 » præsentia curæ esse Ætolis debere, ut co-
 » pia frumenti suis, & annona tolerabilis
 » rerum aliarum suppeditetur.»

U. c. 566.
 a. C. 192.

XLV. IN hanc sententiam rex cum magno
 omnium adsensu locutus discessit. Post disces-
 sum regis, inter duos principes Ætolorum,

U. c. 560.
a. C. 192.

Phæneam & Thoantem, contentio fuit. Phæneas, reconciliatore pacis & disceptatore de iis; quæ in controversia cum populo Romano essent, utendum potius Antiocho, censebat, quam duce belli. « Adventum ejus & » majestatem ad verecundiam faciendam Romanis vim majorem habituram, quam arma. Multa homines, ne bellare necesse sit, » voluntate remittere, quæ bello & armis » cogi non possint. » Thoas negare, « Paci » studere Phæneam: sed discutere adparatum » belli velle, ut tædio & inpetus relanguescat regis, & Romani tempus ad comparandum habeant. Nihil enim æqui ab Romanis » inpetrari posse, toties legationibus missis » Romam, toties cum ipso Quintio disceptando, fatis expertum esse: nec, nisi absissa omni spe, auxilium Antiochi inploratos fuisse. Quo celerius spe omnium oblatum, non esse elanguescendum, sed orandum potius regem, ut, quoniam, quod » maximum fuerit, ipse vindex Græciæ vernerit, copias quoque terrestres navalesque » arcessat. Armatum regem aliquid inpetratum: inermem non pro Ætolis modo, sed » ne pro se quidem ipso, momenti ullius » futu-

» futurum apud Romanos.» Hæc vicit sententia : imperatoremque regem adpellandum censuerunt : & triginta principes, cum quibus, si qua vellet, consultaret, delegerunt.

*U. e. 560.
a. C. 192.
Imperato-
rem eum
Ætoli ad-
pellant.*

XLVI. ITA, dimisso concilio, multitudo omnis in suas civitates dilapsa est. Rex postero die cum apocletis eorum, unde bellum ordiretur, consultabat. Optimum visum est, Chalcidem, frustra nuper ab Ætolis tentatam, primum adgredi : & celeritate in eam rem magis, quam magno conatu & adparatu, opus esse. Itaque cum mille peditibus rex, qui ab Demetriade secuti erant, profectus per Phocidem est : & alio itinere principes Ætoli, juniorum paucis evocatis, ad Chæroneam obcurrerunt, & decem constratis navibus secuti sunt. Rex, ad Salganea castris positus, navibus ipse cum principibus Ætolorum Euripum trajecit, & , quum haud procul portu egressus esset, magistratus quoque Chalcidensium & principes ante portam processerunt. Pauci utrimque ad colloquium congressi sunt. Ætoli magnopere suadere, « ut, salva Romanorum amicitia, regem » quoque adsumerent socium atque amicum. Neque enim eum inferendi belli, sed libe-

V. c. 560.
a. C. 192.

» randæ Græciæ, caussa in Europam traje-
 » cisse; & liberandæ re (t), non verbis &
 » simulatione, quod fecissent Romani. Nihil
 » autem utilius Græciæ civitatibus esse,
 » quam utramque complecti amicitiam. Ita
 » enim ab utriusque injuria tutam alterius
 » semper præsidio & fiducia fore. Nam si
 » non recepissent regem, viderent, quid pa-
 » tiendum iis extemplo foret: quum Roma-
 » norum procul auxilium, hostis Antiochus,
 » cui resistere viribus suis non possent, ante
 » portas esset. » Ad hæc Mictio, unus ex
 » principibus. « Mirari se [dixit] ad quos libe-
 » randos Antiochus, relicto regno suo, in
 » Europam trajecisset. Nullam enim civitatem
 » se in Græcia nosse, quæ aut præsidium ha-
 » beat, aut stipendium Romanis pendat, aut
 » foedere iniquo adligata, quas nolit, leges
 » patiat. Itaque Chalcidenses neque vindice
 » libertatis ullo egere (u), quum liberi sint,
 » neque præsidio, quum pacem ejusdem po-
 » puli Romani beneficio & libertatem habeant.
 » Amicitiam regis non adspernari, neque ipso-
 » rum Ætolorum. Id primum eos pro amicis

(t) *trajecisse; liberanda vero re Gron. Crev.*

(u) *indigere Gron. Crev.*

» facturos, si insula excedant, atque abeant.
 » Nam ipsis certum esse, non modo non re-
 » cipere mœnibus, sed ne societatem quidem
 » ullam pacisci, nisi ex auctoritate Romano-
 » rum. »

U. C. 560³
 a. C. 192³

XLVII. HÆC renunciata regi ad naves,
 ubi restiterat, quum essent; in præsentia
 (neque enim iis venerat copiis, ut vi agere
 quidquam posset) reverti Demetriadem pla-
 cuit. Ibi, quoniam primum vanum inceptum
 (v) evasisset, consultare cum Ætolis rex,
 quid deinde fieret. Placuit, Achæos & Amy-
 nandrum, regem Athamanum, tentare. Bœo-
 torum gentem averfam ab Romanis jam inde
 a Brachyllæ morte, & quæ secuta eam fue-
 rant, censebant. Achæorum Philopœmenem
 principem, æmulatione gloriæ in bello La-
 conum, infestum invisumque esse Quinctio
 credebant. Amynander uxorem Apamiam,
 filiam Alexandri cujusdam Megalopolitani,
 habebat: qui, se oriundum a Magno Alexan-
 dro ferens, filiis duobus Philippum atque
 Alexandrum, & filię Apamiam nomina im-
 posuerat: quam, regiis inclitam nuptiis, ma-
 jor ex fratribus Philippus secutus in Athamã-

(v) inane captum Gron, Crev.

U. e. 560. *a. C. 192.* niam fuerat. Hunc, forte ingenio vanum, Ætoli & Antiochus inpulerant in spem, quod is vere regum stirpis esset, regni Macedoniae, si Amynandrum Athamanesque Antiocho conjunxisset. Et ea vanitas promissorum non apud Philippum modo, sed etiam apud Amynandrum, valuit.

*Legati
Antiochi
&
Ætolorum
ad
Achaos.*

XLVIII. IN Achaia legatis Antiochi Ætolorumque, coram T. Quinctio, Ægii datum est concilium. Antiochi legatus prior, quam Ætoli, est auditus. Is, ut plerique, quos opes regiae alunt, vaniloquus, maria terrasque inani sonitu verborum complevit. « Equitum innumerabilem vim trajici Hellesponto in Europam, partim loricanos, quos cataphractos vocant; partim sagittis ex equo utentes, & a quo nihil satis testi sit, aversos refugiente equo certius figentes.» His equestribus copiis quamquam vel totius Europae exercitus in unum coacti obrui possent; adjiciebat multiplices copias peditum, & nominibus quoque gentium vix fando auditis terrebat; Dahas, Medos, Elymaeosque & Caddusios adpellans. « Navalium vero copiarum, quas nulli portus capere in Graecia possent, dextrum cornu Sidonios & Tyrios;

» finistrum Aradios, & ex Pamphylia Sidetas
 » tenere; quas gentes nullæ umquam nec
 » arte, nec virtute navali æquassent. Jam
 » pecuniam, jam alios belli adparatus referre,
 » supervacaneum esse. Scire ipsos, abundasse
 » semper auro regna Asiæ. Itaque non cum
 » Philippo, nec Hannibale rem futuram Ro-
 » manis, principe altero civitatis, altero Ma-
 » cedoniæ tantum regni finibus incluso; sed
 » cum magno Asiæ totius partisque Europæ
 » rege. Eum tamen, quamquam ab ultimis
 » orientis terminis ad liberandam Græciam
 » veniat, nihil postulare ab Achæis, in quo
 » fides eorum adversus Romanos, priores
 » socios atque amicos, lædatur. Non enim,
 » ut secum adversus eos, arma capiant, sed
 » ut neutri parti sese jungant, petere.
 » Pacem utrique parti, quod medios deceat
 » amicos, optent: bello se non interponant.»
 Idem ferme & Ætolorum legatus Archidamus
 petiit, ut, quæ facillima & tutissima esset,
 quietem præstarent, spectatoresque belli,
 fortunarum alienarum eventum sine ullo dis-
 crimine rerum suarum operirentur. Profectus
 deinde est intemperantia linguæ in maledicta,
 nunc communiter Romanorum, nunc proprie

U. c. 560
 a. C. 192

U. c. 560.
a. C. 192. ipsius Quinctii : « ingratos » adpellans, & exprobrans « non victoriam modo de Philip- » po virtute Ætolorum partam, sed etiam » salutem; ipsumque & exercitum sua opera » servatos. Quo enim illum unquam impe- » ratoris functum officio esse? Auspiciantem, » inmolantemque, & vota nuncupantem sacri- » ficuli vatis modo in acie vidisse, quum » ipse corpus suum pro eo telis hostium ob- » jiceret. »

*Respon-
sum
Quinctii.*

XLIX. AD ea Quinctius, « Coram quibus » magis, quam apud quos, verba faceret, » dicere, « Archidamum rationem habuisse. » Achæos enim probe scire, Ætolorum om- » nem ferociam in verbis, non in factis, » esse : & in conciliis magis concionibusque, » quam in acie, adparere. Itaque parvi » Achæorum existimationem, quibus notos » esse se scirent, fecisse : legatis regis, & » per eos absenti regi eum se jactasse. Quod » si quis antea ignorasset, quæ res Antiochum » & Ætolos conjunxisset, ex legatorum ser- » mone potuisset adparere : mentiendo in vi- » cem jactandoque vires, quas non haberent, » inflasse vana spe, atque inflatos esse : dum » ii (x) ab se Philippum victum, sua virtute

(x) *hi Gron. Crev.*

» protectos Romanos, & quæ modo audie-
 » batis, narrant; vos ceterasque civitates &
 » gentes suam sectam esse secuturos: rex
 » contra peditum equitumque nubes jactat,
 » & consternit maria suis classibus. Est autem
 » res simillima cœnæ Chalcidensis hospitis
 » mei, hominis & boni, & sciti convivato-
 » toris. Apud quem solstitiali tempore comiter
 » accepti quum miraremur, unde illi eo tem-
 » pore anni tam multa & varia venatio;
 » homo non, quam isti sunt, gloriosus, re-
 » nidens, condimentis, ait, varietatem illam
 » & speciem ferinæ carnis ex mansueto sue
 » factam. Hoc dici apte in copias regis, quæ
 » paullo ante jactatæ sint, posse. Varia enim
 » genera armorum, & multa nomina gentium
 » inauditarum, Dahas, & Medos, & Caddu-
 » fios, & Elymæos, Syros omnes esse: haud
 » paullo mancipiorum melius, propter servi-
 » lia ingenia, quam militum genus. Et uti-
 » nam subjicere oculis vestris, Achæi, pos-
 » sem concursationem regis magni ab Deme-
 » triade, nunc Lamiam in concilium Ætolo-
 » rum, nunc Chalcidem! Videretis vix dua-
 » rum male plenarum legiuncularum instar
 » in castris regis: videretis regem, nunc men-

U. c. 560:
 a. C. 192.

V. c. 560.
a. C. 192.

» dicantem prope frumentum ab Ætolis, quod
 » militi admetiatur : nunc mutuas pecunias
 » fœnore in stipendium quærentem : nunc
 » ad portas Chalcidis stantem : & mox inde
 » exclusum, nihil aliud quam Aulide atque
 » Euripo spectatis, in Ætoliam redeuntem.
 » Male crediderunt & Antiochus Ætolis, &
 » Ætoli regiæ vanitati. Quo minus vos deci-
 » pi debetis, sed expertæ potius spectatæque
 » Romanorum fidei credere. Nam quod opti-
 » mum esse dicant (y), non interponi vos
 » bello : nihil immo tam alienum rebus vestris
 » est. Quippe sine gratia, sine dignitate,
 » præmium victoris eritis.»

L. NEC absurde adversus utrosque respon-
 disse visus est, & facile erat orationem apud
 faventes æquis auribus accipi. Nulla enim
 nec disceptatio, nec dubitatio fuit, quin om-
 nes, eosdem genti Achæorum hostes & ami-
 cos, quos populus Romanus censuisset, ju-
 dicarent, bellumque & Antiocho, & Ætolis
 nunciari juberent. Auxilia etiam, quo cen-
 suit Quinctius, quingentorum militum Chal-
 cidem, quingentorum Piræeum extemplo
 miserunt. Erat enim haud procul seditione

(y) dicunt Crev,

Athenis res, trahentibus ad Antiochum quibusdam spe largitionum venalem pretio multitudinem; donec ab iis, qui Romanæ partis erant, Quinctius est aditus, & accusante Leonte quodam, Apollodorus auctor defectionis damnatus, atque in exilium est ejectus. Et ab Achæis quidem cum tristi responso legatio ad regem rediit. Bœoti nihil certi responderunt: « quum Antiochus in Bœotiam venisset, tum, quid sibi faciendum esset, se deliberaturos esse. » Antiochus, quum ad Chalcidis præsidium, & Achæos & Eumenem regem misisse audisset; maturandum ratus, ut & prævenirent sui, & venientes, si possent, exciperent, Menippum cum tribus ferme millibus militum, & cum omni classe Polyxenidam mittit. Ipse paucos post dies sex millia suorum militum, & ex ea copia, quæ Lamiaë repente colligi potuit, non ita multos Ætolos ducit. Achæi quingenti, & ab Eumene rege modicum auxilium missum, duce Xenoclide Chalcidensi, nondum obsessis itineribus, tuto transgressi Euripum, Chalcidem pervenerunt. Romani milites, quingenti ferme & ipsi, quum jam Menippus castra ante Salganea ad Hermæum, qua transitus ex

*U. c. 560.
a. C. 192.*

*Præsidium
Chalcidem
missum.*

U. c. 560. Bœotia in Eubœam insulam est, haberet;
a. C. 192. venerunt. Mictio erat cum iis, legatus a
 Chalcide ad Quintium, ad id ipsum præsi-
 dium petendum, missus: qui postquam obsessas
 ab hostibus fauces vidit, omisso ad Aulidem
 itinere, Delium convertit, ut inde in Eu-
 bœam transmissurus.

*Ad Delium
 castrum mili-
 tes Roma-
 ni.*

LI. **TEMPLUM** est Apollinis Delium, inmi-
 nens mari: quinque millia passuum a Tana-
 gra abest. Minus quatuor millium inde in
 proxima Eubœæ est mari trajetus. Ubi &
 in fano lucoque, ea religione & eo jure
 sancto, quo sunt templa, quæ (ζ) asyla
 Græci adpellant, & nondum aut indicto bello,
 aut ita commisso, ut strictos gladios, aut
 sanguinem usquam factum audissent, quum
 per magnum otium milites, alii ad spectacu-
 lum templi lucique versi, alii in litore iner-
 mes vagarentur, magna pars per agros ligna-
 tum pabulatumque dilapsa esset; repente Me-
 nippus, palatos passim adgressus, eos cecidit,
 ad quinquaginta vivos cepit. Perpauci effu-
 gerunt, in quibus Mictio parva oneraria
 nave exceptus. Ea res Quintio Romanisque,
 sicut jactura militum molesta, ita ad jus in-

(ζ) quæ del. Gron. Crev.

ferendi Antiocho belli adjecisse aliquantum videbatur. Antiochus, admoto ad Aulidem exercitu, quum rursus oratores, partim ex suis, partim Ætolos, Chalcidem misisset, qui eadem illa, quæ nuper, cum minis gravioribus agerent, nequidquam contra Mictione & Xenoclide tendentibus, facile tenuit, ut portæ sibi aperirentur. Qui Romanæ partis erant, sub adventum regis urbe excefferunt. Achæorum & Eumenis milites Salganea tenebant. Et in Euripo castellum Romani milites pauci custodiæ causa loci communiebant. Salganea Menippus, rex ipse castellum Euripi obpugnare est adortus. Priores Achæi & Eumenis milites pacti, ut sine fraude liceret abire, præsidio excefferunt. Pertinacius Romani Euripum tuebantur. Hi quoque tamen, quum terra marique obsiderentur, & jam machinas tormenta que comportari viderent, non tulere obsidionem. Quum id, quod caput erat Eubœæ, teneret rex, ne ceteræ quidem ejus insulæ urbes imperium abnuerunt: magnoque principio sibi orsus bellum videbatur, quod tanta insula & tot obportunæ urbes in suam ditionem venissent.

*U. e. 360;
a. C. 192.*

Chalcidenses Antiocho portas aperiant.

E P I T O M E
LIBRI XXXVI LIVIANI

*M*AN. ACILIUS GLABRIO consul
Antiochum, apud Thermopylas, Philippo
rege adjuvante, victum, Græcia expulit,
idemque Ætolos subegit. P. Cornelius
Scipio Nasica consul ædem matris Deum,
quam ipse in Palatium intulerat, vir
optimus a senatu judicatus, dedicavit;
idemque Boios Gallos victos in deditio-
nem accepit, & de iis triumphavit. Præ-
terea navalia certamina prospera adversus
præfectos Antiochi regis referuntur.

LIBER XXXVI

I.

P. CORNELIUM Cn. filium Scipionem & Manium Acilium Glabrionem consules, inito magistratu, Patres, priusquam de provinciis agerent, res divinas facere majoribus hostiis iusserunt in omnibus fanis, in (a) quibus lectisternium majorem partem anni fieri solet; precarique, quod senatus de novo bello in animo haberet, ut ea res senatui populoque Romano bene ac feliciter eveniret. Ea omnia sacrificia læta fuerunt, primisque hostiis perlitatum est: & ita aruspices responderunt, eo bello terminos populi Romani propagari, victoriam ac triumphum ostendi. Hæc quum renunciata essent, solutis religione animis, Patres rogationem ad populum ferri iusserunt: « Vellent juberent- » ne, cum Antiocho rege, qui se secutam » ejus secuti essent, bellum iniri? » Si ea rogatio perlata esset, tum, si ita videretur consulibus, rem integram ad senatum referrent. P. Cornelius eam rogationem pertulit

*U. c. 561.
a. C. 191.*

*P. cornelio, M.
Acilio
Coss.*

*Bellum
a P. R.
in Antiochum
decernitur.*

(a) in del. Gron.

U. c. 561.

a. C. 191.

Provincia

&

exercitus.

Tum senatus decrevit, ut consules Italiam & Græciam provincias fortirentur; cui Græcia evenisset, ut præter eum numerum militum, quem L. Quinctius in eam provinciam ex auctoritate senatus scripsisset imperasset, ut eum exercitum acciperet, quem M. Bæbius prætor anno priore ex senatusconsulto in Macedoniam trajecisset. Et extra Italiam permissum, ut, si res postulasset, auxilia ab fociis, ne supra quinque millium numerum, acciperet, L. Quinctium superioris anni consulem legari ad id bellum placuit. Alter consul, cui Italia provincia evenisset, cum Boiis iussus bellum gerere, utro exercitu mallet ex duobus, quos superiores consules habuissent; alterum ut mitteret Romam, eaque urbanæ legiones essent paratæ, quo senatus censuisset.

II. His ita in senatu ad id, quæ cuius provincia foret, decretis; tum demum fortiri consules placuit. Acilio Græcia, Cornelio Italia evenit. Certa deinde sorte senatusconsultum factum est: « quod populus Romanus eo tempore duellum iussisset esse cum rege Antiocho (b), quique sub impe-

(b) cum rege Antiocho esse Gron. Creva

» rio ejus essent, ut ejus rei causa supplica-
 » tionem imperarent consules : utique M.
 » Acilius consul ludos magnos Jovi voveret,
 » & dona ad omnia pulvinaria. Id votum in
 hæc verba, præeunte P. Licinio pontifice
 maximo, consul nuncupavit : « Si duellum,
 » quod cum Antiocho rege sumi populus jus-
 » sit, id ex sententia senatus populi que Ro-
 » mani confectum erit ; tum tibi, Jupiter,
 » populus Romanus ludos magnos dies decem
 » continuos faciet : donaque ad omnia pulvina-
 » naria dabuntur de pecunia, quantam sena-
 » tus decreverit. Quisquis magistratus eos
 » ludos quando ubique faxit, hi ludi recte
 » facti, donaque data recte sunt. » Supplica-
 tio inde ab duobus consulibus edicta per bi-
 duum fuit. Consulibus sortitis provincias,
 extemplo & prætores sortiti sunt. M. Junio
 Bruto jurisdictio utraque evenit, A. Cornelio
 Mammulæ Bruttii, M. Æmilio Lepido Sici-
 lia, L. Oppio Salinatori Sardinia, C. Livio
 Salinatori classis, L. Æmilio Paulo Hispania
 ulterior. His ita exercitus decreti. A. Corne-
 lio novi milites, conscripti priore anno ex
 senatusconsulto a L. Quintio consule, dati
 sunt; jussusque tueri omnem oram circa Ta-

U. c. 561.
a. C. 191.

U. c. 561. rentum Brundisiumque. L. Æmilio Paulo in
 a. C. 191. ulterio rem Hispaniam præter eum exercitum,
 quem a M. Fulvio proprætore accepturus
 esset, decretum est (c), ut novorum militum
 tria millia duceret, & trecentos equites; ita
 ut in iis duæ partes socium Latini nominis,
 tertia civium Romanorum esset. Idem supple-
 menti ad C. Flaminium, cui imperium proro-
 gabatur, in Hispaniam citeriorem est missum.
 M. Æmilius Lepidus a L. Valerio, cui suc-
 cessurus esset, simul provinciam exercitum-
 que accipere iussus: L. Valerium, si ita vi-
 deretur, pro prætore in provincia retinere,
 & provinciam ita dividere, ut una ab Agri-
 gento ad Pachynum esset, altera a Pachyno
 Tyndarium: eam maritimam oram L. Valerius
 viginti navibus longis custodiret. Eidem præ-
 tori mandatum, ut duas decumas frumenti
 exigeret: id ad mare comportandum devehen-
 dumque in Græciam curaret. Idem L. Oppio de
 alteris decumis exigendis in Sardinia impera-
 tum. Ceterum non in Græciam, sed Romam,
 id frumentum portari placere. C. Livius præ-
 tor, cui classis evenerat, cum triginta navi-
 bus paratis trajicere in Græciam primo quo-
 que tempore iussus, & ab Atilio naves
 (c) est del. Gron. Crey, acci:

accipere. Veteres naves, quæ in navalibus erant, ut reficeret & armaret, M. Junio prætori negotium datum est, & in eam classem focios navales libertinos legeret.

U. C. 561.
a. C. 191.

III. LEGATI terni in Africam ad Carthaginienses & in Numidiam ad frumentum rogandum, quod in Græciam portaretur, missi; pro quo pretium solveret populus Romanus. Adeoque in adparatum curamque ejus belli civitas intenta fuit, ut P. Cornelius consul ediceret, « Qui senatores essent, quibusque » in senatu sententiam dicere liceret, quique » minores magistratus essent, ne quis eorum » longius ab urbe Roma abiret, quam unde » eo die redire posset; neve uno tempore » quinque senatores ab urbe Roma abessent. » In comparando inigre classem C. Livium prætorem contentio, orta cum colonis maritimis, paullisper tenuit. Nam, quum cogerentur in classem, tribunos plebei (d) appellarunt: ab iis ad senatum rejecti sunt. Senatus ita, ut ad unum omnes consentirent, decrevit, vocationem rei navalis his (e) colonis non esse. Ostia, & Fregenæ, &

(d) plebis Gron. Crev.

(e) eis Crev.

U. e. 561. Castrum novum, & Pyrgi, & Antium, &
a. C. 191. & Tarracina, & Minturnæ, & Sinuessæ fue-

runt, quæ cum prætore de vacatione certaverunt. Consul deinde M'. Acilius ex senatusconsulto ad collegium Fecialium retulit :

« Ipsæ utique regi Antiocho indiceretur
 » bellum, an ad præsidium nunciaretur? (f)

» & num Ætolis quoque separatim indici ju-
 » berent bellum? & num prius societas eis

» & amicitia renuncianda esset, quam bellum
 » indicendum? » Feciales responderunt :

« Jam ante sese, quum de Philippo consule-
 » rentur, decrevisse, nihil referre, ipsi coram;

» an ad præsidium, nunciaretur. Amicitiam
 » renunciatam videri, quum legatis, toties

» repetentibus res, nec reddi, nec satisfieri
 » æquum censuissent. Ætolos ultro sibi bel-

» lum indixisse, quum Demetriadem, socio-
 » rum urbem, per vim occupassent; Chal-

» cidem terra marique obpugnatum essent;
 » regem Antiochum in Europam ad bellum

» populo Romano inferendum traduxissent. »
 Omnibus jam satis comparatis, M'. Acilius

consul edixit : « Ut, quos L. Quinctius mi-

*Fecialium
 sententia
 de ratione
 indicendi
 belli.*

(f) an satis esset ad præsidium aliquod ejus nunciare? Gron. Crev.

» lites conscripisset, & quos sociis nomini-
 » que Latino imperasset, quos secum in pro-
 » vinciam ire oporteret, & tribuni militum
 » legionis primæ & tertiæ, uti omnes Brun-
 » disium Idibus Maiis convenirent.» Ipse ante
 diem quintum Nonas Maias paludatus urbe
 egressus est. Per eosdem dies & prætores in
 provincias profecti sunt.

IV. SUB idem tempus legati ab duobus
 regibus, Philippo Macedoniæ & Ptolemæo
 Ægypti, (g) Romam venerunt, pollicentes
 ad bellum auxilia, & pecuniam, & frumen-
 tum. Ab Ptolemæo etiam mille pondo auri,
 viginti millia pondō argenti adlata. Nihil ejus
 acceptum. Gratia regibus acta. Et, quum
 uterque se cum omnibus copiis in Ætoliā
 venturum, belloque interfuturum pollicere-
 tur, Ptolemæo id remissum: Philippi legatis
 responsum, gratum eum senatui populoque
 Romano facturum, si M. Acilio consuli non
 defuisset. Item ab Carthaginiensibus & Masi-
 nissa rege legati venerunt. Carthaginienses
 tritici modium mille, hordei quingenta mil-
 lia ad exercitum, dimidium ejus Romam ad-
 portaturos polliciti sunt: id ut ab se munus

*U. c. 561.
 a. C. 191.*

*Legati à
 Philippo
 &
 Ptolemæo*

*Carthagi-
 nienses &
 Masinissa
 frumentum
 & hordeum
 mittunt;*

(g) *Philippo & Ptolemæo Ægypti, rege Graecia*

U. c. 561. Romani acciperent, petere se. Et classem
a. C. 191. suorum suo sumtu comparaturos: & stipen-
 dium, quod pluribus pensionibus in multos
 annos deberent, præsens omne daturos. Ma-
 sinissæ legati quingenta millia modium tritici,
 trecenta hordei ad exercitum in Græciam;
 Romam trecenta millia modium tritici, du-
 centa quinquaginta hordei; equites quingen-
 tos, elephantos viginti regem ad M'. Acilium
 consulem missurum. De frumento utrisque
 responsum, ita usurum eo populum Roma-
 num, si pretium acciperent. De classe Car-
 thaginiensibus remissum; præterquam si quid
 navium ex fœdere deberent. De pecunia
 item responsum, nullam ante diem acceptu-
 ros.

*Antiochus
 civitates
 Græciæ
 sollicitat.*

V. QUUM hæc Romæ agebantur, Chal-
 cide Antiochus, ne cessaret per hibernorum
 tempus, partim ipse sollicitabat civitatum
 animos mittendis legatis, partim ultro ad
 eum veniebant: sicut (h) Epirotæ communi
 gentis consensu, & Elei e Peloponneso vene-
 runt. Elei auxilium adversus Achæos pete-
 bant, quos, post bellum non ex sua senten-
 tia indictum Antiocho, primum civitati suæ

(h) *sicuti Gron, Crev.*

arma inlaturos credebant. Mille iis pedites cum duce Cretensi Euphane sunt missi. Epirotarum legatio erat minime in partem ullam liberi aut simplicis animi. Apud regem gratiam initam volebant cum eo, ut caverent, ne quid obfenderent Romanos. Petebant enim, « ne se temere in causam deduceret, » expositos adversus Italiam pro omni Græcia, » & primos inpetus Romanorum excepturos. » Sed, si ipse posset terrestribus navalibusque copiis præsidere Epiro, cupide eum omnes Epirotas & urbibus & portibus suis accepturos. Si id non posset, deprecari, ne se nudos atque inermes Romano bello abjiceret. » Hac legatione id agi adparebat, ut, si ve (quod magis credebant) abstinuisset Epiro, integra sibi omnia apud exercitus Romanos essent, conciliata satis apud regem gratia, quod accepturi fuissent venientem; si ve venisset, sic quoque spes veniæ ab Romanis foret, quod, non expectato longinquo auxilio ab se, præsentis viribus subcubissent. Huic tam perplexæ legationi, quia non satis in promptu erat, quid responderet, legatos se missurum ad eos dixit, qui de iis, quæ ad illos seque communiter pertinerent, loquerentur.

U. c. 561.

a. C. 191.

*U. 4. 361.
C. 191.*

VI. IN BÆOTIAM ipse profectus est, causas in speciem iræ adversus Romanos eas, quas ante dixi, habentem; Brachyllæ necem, & bellum a Quintio Coroneæ, propter Romanorum militum cædes, inlatum; re vera per multa jam secula publice privatimque labante egregia quondam disciplina gentis, & multorum eo statu, qui diuturnus esse sine mutatione rerum non posset. Obviam effusis undique Bœotiæ principibus, Thebas venit. Ibi in concilio gentis, quamquam & ad Delium, inpetu in præsidium Romanum facto, & ad Chalcidem commiserat nec a parvis nec dubiis principiis bellum, tamen eandem orationem exorsus, qua in conloquio primo ad Chalcidem, quaque per legatos in concilio Achæorum usus erat, ut amicitiam secum institui, non bellum indici Romanis postularet, neminem, quid ageretur, fallebat. Decretum tamen sub levi verborum prætextu pro rege adversus Romanos factum est. Hac quoque gente adjuncta, Chalcidem regressus, præmissis inde literis, ut Demetriadem convenirent principes Ætolorum, cum quibus de summa rerum deliberaret, navibus eo ad diem indictam concilio

*Deliberat
cum sociis
de summa
rerum.*

venit. Et Amynder aditus ad consultandum ex Athamania : & Hannibal Pœnus (i), *U. e. 561.
a. C. 191.*
jam diu non adhibitus, interfuit ei concilio. Consultatum de Theffalorum gente est, quorum omnibus, qui aderant, voluntas tentanda videbatur. In eo modo diversæ sententiæ erant; quod alii extemplo agendum; alii ex hieme, quæ tum ferme media erat, differendum in veris principium; & alii legatos tantummodo mittendos; alii cum omnibus copiis eundem censebant, terrendosque metu, si cunctarentur.

VII. QUUM circa hanc fere consultationem disceptatio omnis verteretur, Hannibal, nominatim interrogatus sententiam, in universi belli cogitationem regem atque eos, qui aderant, tali oratione avertit : « Si, ex quo
» trajecimus in Græciam, adhibitus essem
» in consilium, quum de Eubœa, de Achæis,
» de Bœotia agebatur; eandem (k) sententiam
» dixissem, quam hodie, quum de Theffalis
» agitur, dicam. Ante omnia Philippum
» & Macedonas in societatem belli quacumque
» ratione censeo deducendos esse. Nam

*Hannibal
lis
de bello
Romano
oratio.*

(i) *Panus del. Gron. Crev.*

(k) *eam Gron. Crev.*

U. c. 561.
a. C. 191.

» quod ad Eubœam Bœotosque & Theſſalos
 » adtinet, cui dubium eſt, quin, ut quibus
 » nullæ fuæ vires ſint, præſentibus adulando
 » ſemper, quem metum in conſilio habeant,
 » eodem ad inpetrandam veniam utantur?
 » ſimul ac Romanum exercitum in Græcia
 » viderint, ad conſuetum imperium ſe aver-
 » tant? nec iis noxæ futurum ſit, quod,
 » quum Romani procul abeſſent, vim tuam
 » præſentis exercitusque tui experiri nolue-
 » rint? Quanto igitur prius potiusque eſt,
 » Philippum nobis conjungere, quam hos?
 » cui, ſi ſemel in cauſſam deſcenderit, nihil
 » integri futurum ſit, quique eas vires adfe-
 » rat, quæ non accessio tantum ad Romanum
 » eſſe bellum, ſed per ſe ipſæ nuper ſuſtinere
 » potuerint Romanos. Hoc ego adjuncto (ab-
 » ſit verbo invidia) qui dubitare de eventu
 » poſſim? quum, quibus adverſus Philippum
 » valuerint Romani, iis nunc fore videam
 » ut ipſi obpugnentur. Ætoli, qui Philippum
 » (quod inter omnes conſtat) vicerunt, cum
 » Philippo adverſus Romanos pugnabunt.
 » Amynander atque Athamanum gens, quo-
 » rum ſecundum Ætolos plurima fuit opere
 » in eo bello, nobiſcum ſtabunt. Philippus

» tum, te quieto, totam molem sustinebat
 » belli: nunc duo maximi reges, Asiæ Euro-
 » pæque viribus, adversus unum populum,
 » (ut meam utramque fortunam taceam) pa-
 » trum certe ætate ne uni quidem Epirotarum
 » regi parem, (quid (1) tandem erit vobis-
 » cum comparatus?) gertis bellum. Quæ
 » igitur res mihi fiduciam præbet, conjungi
 » nobis Philippum posse? Una, communis
 » utilitas, quæ societatis maximum vinculum
 » est: altera, auctores vos Ætoli. Vester
 » enim legatus hic Thoas inter cetera, quæ
 » ad exciendum in Græciam Antiochum di-
 » cere est solitus, ante omnia hoc semper adfir-
 » mavit; fremere Philippum, & ægre pati;
 » sub specie pacis leges servitutis sibi inposi-
 » tas. Ille quidem feræ bestię vincitæ aut
 » clausæ, & refringere claustra cupienti, re-
 » gis iram verbis æquabat. Cujus si talis ani-
 » mus est, solvamus nos ejus vincula, &
 » claustra refringamus, ut erumpere diu coër-
 » citam iram in hostes communes possit. Quod
 » si nihil eum legatio nostra moverit, at nos,
 » quoniam nobis eum adungere non possu-
 » mus, ne (m) hostibus nostris ille adjungi

U. C. 561.
 a. C. 191.

(1) *quicquid Gron. qui quid Crev.*

(m) *ut Gron.*

U. c. 561.
a. C. 191.

» possit, caveamus. Seleucus filius tuus Ly-
 » simachiae est : qui si eo exercitu, quem se-
 » cum habet, per Thraciam proxima Mace-
 » doniae coeperit depopulari ; facile ab auxi-
 » lio ferendo Romanis Philippum ad sua po-
 » tissimum tuenda avertet. De Philippo meam
 » sententiam habes. De ratione universi belli
 » quid sentirem, jam ab initio non ignorasti.
 » Quod si tum auditus forem, non in Eu-
 » boea Chalcidem captam, & castellum Euripi
 » expugnatum Romani, sed Etruriam Ligurum-
 » que & Galliae Cisalpinæ oram bello ardere,
 » &, qui maximus iis terror est, Hanniba-
 » lem in Italia esse audirent. Nunc quoque
 » arceffas censeo omnes navales terrestresque
 » copias. Sequantur classem onerariae cum
 » commeatibus. Nam hic sicut ad belli mu-
 » nera pauci fumus, sic nimis multi pro
 » inopia commeatum. Quum omnes tuas
 » contraxeris vires, divisam classem partim
 » Corcyrae in statione habebis, ne transitus
 » Romanis liber ac tutus pateat : partim ad
 » litus Italiae, quod Sardiniam Africamque
 » spectat, trajicies : ipse cum omnibus ter-
 » restribus copiis in Byllinum agrum procedes.
 » Inde Graeciae praesidebis, & speciem Ro-

» manis trajecturum te præbens, & , si res
 » poposcerit, trajecturus. Hæc suadeo, qui,
 » ut non omnis peritissimus sim belli, cum
 » Romanis certe bellare bonis malisque meis
 » didici. In quæ consilium dedi, in eadem
 » nec infidelem, nec segnem operam polli-
 » ceor. Dii adprobent eam sententiam, quæ
 » tibi optima visa fuerit.»

*U. c. 561.
 a. C. 191.*

VIII. HÆC ferme Hannibalis oratio fuit; quam laudarunt magis in præsentia, qui aderant, quam rebus ipsis exsecuti sunt. Nihil enim eorum est factum, nisi quod ad classem copiasque arcessendas ex Asia Polyxenidam misit. Legati Larissam ad concilium Theffalorum sunt missi, & Ætolis Amynandroque dies ad conveniendum exercitui Pheras est dictus. Eodem & rex cum suis copiis confestim venit. Ibi dum opperitur (n) Amynandrum atque Ætolos, Philippum Megalopolitanum cum duobus millibus hominum ad legenda ossa Macedonum circa Cynoscephalas, ubi debellatum erat cum Philippo, misit; sive ab ipso, quærente sibi commendationem ad Macedonum gentem & invidiam regi, quod insepultos milites reliquisset, monitus;

*Hannibali
 non credit
 Antiochus.*

*Legit ossa
 Macedo-
 num ad
 Cynosce-
 phalas.*

(n) opperiretur Gron.

U. c. 561. five ab infita regibus vanitate ad confilium
a. C. 191. ſpecie amplum, re inane, animo adjecto.
 Tumulus eſt, in unum offibus, quæ paſſim
 ſtrata erant, coacervatis, factus; qui nullam
 gratiam ad Macedonas, odium ingens ad
 Philippum movit. Itaque, qui ad id tempus
 fortunam eſſet in confilio habiturus, is ex-
 templo ad M. Bæbium proprætorem miſit,
 « Antiochum in Theſſaliam inpetum feciſſe.
 » Si videretur ei, moveret ex hibernis: ſe
 » obviam proceſſurum, ut, quid agendum
 » eſſet, conſultarent.»

Ejus geſta
in
Theſſalia.

IX. ANTIOCHO, ad Pheras jam caſtra
 habenti, ubi conjunxerant ei ſe Ætoli &
 Amynder, legati ab Lariffa venerunt, quæ-
 rentes, quod ob factum dictumve Theſſalo-
 rum bello laceſſeret eos? ſimul orantes, ut,
 remoto exercitu, per legatos, ſi quid ei vi-
 deretur, ſecum diſceptaret. Eodem tempore
 quingentos armatos, duce Hippolocho, Phe-
 ras in præſidium miſerunt: hi, excluſi aditu,
 jam omnia itinera obſidentibus regiis, Sco-
 tuſſam ſe receperunt. Legatis Lariffæorum
 rex clementer reſpondit, « Non belli facien-
 » di, ſed tuendæ & ſtabiliendæ libertatis
 » Theſſalorum cauſſa, ſe Theſſaliam intraſſe.»

Similia his qui cum Pheræis ageret, missus : *U. c. 561.*
 cui nullo dato responso, Phærei ipsi (o) *a. C. 191.*
 legatum ad regem, principem civitatis Pau-
 saniam, miserunt. Qui quum haud dissimilia
 his, ut in caussa pari, quæ pro Chalciden-
 sibus in conloquio ad Euripi fretum dicta erant,
 quædam etiam ferocius, egisset; rex etiam at-
 que etiam deliberare eos iussos, ne id consilii
 caperent, cujus, dum in futurum nimis cauti
 & providi essent, extemplo pœniteret, di-
 misit. Hæc renunciata Pheras legatio quum
 esset, ne paullum quidem dubitarunt, quin
 pro fide erga Romanos, quidquid fors belli
 tulisset, paterentur. Itaque & hi summa ope
 parabant se ad urbem defendendam : & rex
 ab omni parte simul obpugnare mœnia est
 adgressus. Et, ut qui fatis intelligeret, (ne-
 que enim dubium erat) in eventu ejus urbis
 positum esse, quam primam adgressus esset,
 aut sperni deinde ab universa gente Thessa-
 lorum, aut timeri se, omnem undique ter-
 rorem obsessis injecit. Primum inpetum ob-
 pugnationis fatis constanter sustinuerunt :
 dein, (p) quum multi propugnantes cade-

(o) add. *suum Gron. Crev.*

(p) *deinde Gron. Crev.*

U. c. 561.
a. C. 191.
rent, aut vulnerarentur, labare animi cœ-
pere. Revocati deinde castigationibus princi-
pum ad perseverandum in proposito, relicto
exteriore circulo muri, deficientibus jam
copiis, in interiorē partem urbis concessē-
runt; cui brevior orbis munitiōnis circum-
jectus erat. Postremo victi malis, quum ti-
merent, ne vi captis nulla apud victorem
venia esset, dederunt sese. Nihil inde mo-
ratus rex, quatuor millia armatorum, dum
recens terror esset, Scotuffam misit. Nec ibi
mora deditiōnis est facta, cernentibus Phe-
ræorum recens exemplum: qui, quod perti-
naciter primo abnuerant, malo domiti tan-
dem fecissent. Cum ipsa urbe Hippolochus
Larissæorumque deditum est præsidium. Di-
missi ab rege inviolati omnes; quod eam
rem magni momenti futuram rex ad conci-
liandos Larissæorum animos credebat.

X. INTRA decimum diem, quam Pheras
venerat his perfectis, Cranonem, profectus
cum toto exercitu, primo adventu cepit. Inde
Cypæram & Metropolim, & iis circumjecta
castella recepit; omniaque jam regionis ejus,
præter Atracem & Gyrtōnem, in potestate
erant. Tum adgredi Larissam constituit: ratus

vel terrore ceterarum expugnatarum³, vel beneficio præsidii dimissi, vel exemplo tot civitatum dederunt sese, non ultra in pertinacia mansuros. Elephantis agi ante signa terroris causa iussis, quadrato agmine ad urbem incessit : ut incerti fluctuarentur animi magnæ partis Larissæorum inter metum præsentem hostium & verecundiam absentium sociorum. Per eosdem dies Amynder cum Athamanum juventute occupat Pellinæum : & Menippus, cum tribus millibus peditum Ætolorum & ducentis equitibus in Perræbiam profectus, Malloeam & Cyretias cepit, depopulatusque est agrum Tripolitani. His raptim peractis, Larissam ad regem redeunt : consultanti, quidnam agendum esset de Larissa, supervenerunt. Ibi in diversam sententiæ tendebant : aliis, vim adhibendam, & non differendum censentibus, quin operibus ac machinis simul undique mœnia adgrederentur urbis sitæ in plano, apertæ, campestri undique aditu (q) : aliis nunc vires urbis, nequaquam Pheris conferendæ, memorantibus : nunc hiemem & tempus anni nulli bellicæ rei, minime obsidioni atque

U. e. 563^a
a. C. 191.

(q) *in plano, a parte campestri undique facilis aditu Gron,*

U. c. 561.
a. C. 191.

obpugnationi urbium, aptum. Incerto regi inter spem metumque legati a Pharfalo, qui ad dedendam urbem suam forte venerant; animos auxerunt. M. Bæbius interim, cum Philippo in Dassaretiis congressus, Ap. Claudium ex communi consilio ad præsidium Larissæ misit, qui per Macedoniam magnis itineribus in jugum montium, quod super Gonnos est, pervenit. Oppidum Gonna viginti millia ab Larissa abest, in ipsis faucibus situm. Ibi castra metatus latius, quam pro copiis, & plures, quam quot fatis in usum erant, ignes quem accendisset, speciem, quam quæsierat, hosti fecit, omnem ibi Romanum exercitum cum rege Philippo esse. Itaque hiemem instare apud suos caussatus rex, unum tantum moratus diem, ab Larissa recessit, & Demetriadem rediit: Ætolique & Athamanes in suos receperunt se fines. Appius, etsi, cujus rei causa missus erat, solutam cernebat obsidionem, tamen Larissam ad confirmandos in reliquum sociorum animos descendit: duplexque lætitia erat, quod & hostes excefferant finibus, & intra mœnia præsidium Romanum cernebant.

XI. REX Chalcidem a Demetriade profectus, amore captus virginis Chalcidensis Cleoptolemi filiaë, quum patrem, primo adlegando, deinde coram ipse rogando, fatigasset, invitum se gravioris fortunæ conditioni inligantem, tandem inpetrata re, tamquam in media pace nuptias celebrat: & reliquum hiemis, oblitus quantas simul duas res suscepisset, bellum Romanum & Græciam liberandam, omiffa omnium rerum cura, in conviviis & vinum sequentibus voluptatibus, ac deinde, ex fatigatione magis, quam fatietate earum, in somno traduxit. Eadem omnes præfectos regios (qui ubique, ad Bœotiam maxime, præpositi hibernis erant) cepit luxuria: in eandem & milites effusi sunt. Nec quisquam eorum aut arma induit, aut stationem, aut vigilias servavit; aut quidquam, quod militaris operis, aut muneris esset, fecit. Itaque principio veris, quum per Phocidem Chæroneam (r), quo convenire omnem undique exercitum jufferat, venisset; facile animadvertit, nihilo severiore disciplina milites, quam ducem, hibernasse. Alexandrum

U. c. 561.
a. C. 191.

*Antiochus
nuptias
Chalcidæ
celebrat.*

*Exercitus
ejus
luxuria
congrumpitur.*

(r) Charoneam l. in Acarniam Grœc.

U. c. 561.
a. C. 191.

Antiochus
Acarnaniam
petit.

inde Acarnana (s) & Menippum Macedonem Stratum Ætoliæ copias ducere iussit. Ipse Delphis sacrificio Apollini facto, Naupactum processit. Consilio (t) principum Ætoliæ habito, via, quæ præter Calydonem & Lysimachiam fert ad Stratum, suis, qui per Maliacum sinum veniebant, occurrit. Ibi Mnesilochus princeps Acarnanum, multis emtus donis, non ipse solum gentem regi conciliabat, sed Clytium etiam prætorem, penes quem summa potestas erat, in suam sententiam adduxerat. Is quum Leucadios, quod Acarnaniæ caput est, non facile ad defectionem posse cerneret impelli, propter metum Romanæ classis, quæ cum Atilio, quæve circa Cephaleniam erat, arte eos est adgressus. Nam quum in concilio dixisset, tuenda mediterranea Acarnaniæ esse, & omnibus, qui arma ferrent, exeundum ad Medionem & Thyrium, ne ab Antiocho aut Ætolis occuparentur; fuere, qui dicerent, nihil adtinere omnes tumultuose concitari: satis esse quingentorum hominum præsidium. Eam juventutem nactus, trecentis Medione, ducentis

(s) *Acarnanem* Gron. Crev.

(t) *concilio* Crev.

Thyrii in præsidio positus, id agebat, ut pro *U. c. 5613*
 obsidibus futuri venirent in potestatem regis. *a. C. 191.*

XII. PER eosdem dies legati regis Medionem venerunt. Quibus auditis, quum in concione, quidnam respondendum regi esset, consultaretur; & alii manendum in Romana societate, alii non adspernandam amicitiam regis censerent; media visa est Clyti sententia, eoque accepta est, ut ad regem mitterent legatos, peterentque ab eo, ut Medonios super tanta re consultare in concilio Acarnanum pateretur. In eam legationem Mnesilochus, & qui ejus factionis erant, de industria coniecti, clam missis, qui regem admoveere copias juberent, ipsi terebant tempus. Itaque vixdum iis egressis legatis, Antiochus in finibus, mox (u) ad portas erat, & trepidantibus, qui expertes prodicionis fuerant, tumultuosèque juventutem ad arma vocantibus, ab Clyto & Mnesilochis in urbem est inductus: & aliis sua voluntate adfluentibus, metu coacti etiam, qui dissentiebant, ad regem convenerunt. Quos placida oratione territos quum permulisset, ad spem vulgatæ clementiæ aliquot populi Acarnanorum

(u) & mox Gran. Crev.

U. c. 561.
a. C. 191.

naniam defecerunt. Thyrium a Medione profectus est, Mnesilocho eodem & legatis praemissis. Ceterum detecta Medione fraus cautiores, non timidiores, Thyrienses fecit, dato ei haud perplexo responso, nullam se novam societatem, nisi ex auctoritate Romanorum imperatorum, accepturos, portisque clausis, armatos in muris disposuerunt. Et perobportune ad confirmandos Acarnanum animos Cn. Octavius missus a Quintio, quum praesidium & paucas naves ab A. Postumio, qui ab Atilio legato Cephalleniam praepositus fuerat, accepisset, Leucadem venit, implevitque spei socios: M'. Acilium consulem jam cum legionibus mare trajecisse, & in Thessalia castra Romana esse. Hunc rumorem quia similem veri tempus anni maturum jam ad navigandum faciebat; rex, praesidio Medione inposito, & in quibusdam aliis Acarnaniae oppidis, Thyrio abscessit, & per Aetoliae ac Phocidis urbes Chalcidem rediit.

*Redit in
Eubæam.*

XIII. SUB idem tempus M. Bæbius & Philippus rex, jam ante per hiemem in Dalfaretiis congressi, quum Ap. Claudium, ut obsidione Larissam eximeret, in Thessaliam missent, quia id tempus rebus gerendis in-

maturum erat, in hiberna regressi, principio veris conjunctis copiis in Theffaliam descenderunt. In Acarnania tum Antiochus erat.

Advenientes, Philippus Mallœam Perrhæbiæ, Bæbius Phacium est adgressus, quo primo prope inpetu capto, Phæstum eadem celeritate capit. Inde Atracem quum se recepisset, Cyretias hinc & Eritium (v) occupat: præfidiisque per recepta oppida dispositis, Philippo rursus obsidenti Mallœam se conjungit. Sub adventum Romani exercitus, seu ad metum virium, seu ad spem veniæ, quum dedissent sese; ad ea recipienda oppida, quæ Athamanes occupaverant, uno agmine ierunt. Erant autem hæc, Æginium, Ericinium (x), Gomphi, Silana, Tricca, Melibœa, Phaloria. Inde Pellinæum, ubi Philippus Megalopolitanus cum quingentis peditibus & equitibus quadraginta in præsidio erat, & circumfidunt, &, priusquam obpugnarent, mittunt ad Philippum, qui moneret, ne vim ultimam experiri vellet. Quibus ille satis ferociter respondit, vel Romanis, vel Theffalis se crediturum fuisse: in Philippi se potesta-

*U. c. 561.
a. C. 191.*

*Philippus
& Bæbius
in Theffalia aliquot
urbes capiunt.*

(v) *Phricium Gron. Crev.*

(x) *Ericinum Gron. Crev.*

*U. e. 561.
a. C. 191.*

tem commissurum non esse. Postquam adparuit vi agendum, quia videbatur & Limnæam eodem tempore obpugnari posse, regem ad Limnæam ire placuit: Bæbius restitit ad Pelinæum obpugnandum (y).

*M. Acilius Cos.
cum exercitu intrat
Thessaliam.*

Ejus res gestæ.

XIV. PER eos forte dies Manius Acilius consul, cum decem (z) millibus peditum, duobus millibus equitum, quindecim elephantis, mari trajecto, pedestres copias Larissam ducere delectos militum tribunos iussit. Ipse cum equitatu Limnæam ad Philippum venit. Adventu consulis deditio sine cunctatione est facta: traditumque præsidium regium, & cum iis Athamanes. Ab Limnæa Pellinæum consul proficiscitur. Ibi primi Athamanes tradiderunt sese, deinde & Philippus Megalopolitanus: cui, decedenti de præsidio, quum obvius forte fuisset Philippus rex, ad ludibrium regem eum consalutari iussit; ipse congressus fratrem, haud sane decoro majestati suæ joco, adpellavit. Deducus inde ad consulem custodiri iussus, & haud ita multo post in vinculis Romam missus. Cetera multitudo Athamanum aut militum Antiochi re-

(y) obpugnandum 1. oppidum Gron.

(z) viginti Crev.

gis, quæ in præfidiis deditorum per eos dies oppidorum fuerat, Philippo tradita regi est. Fuere autem ad tria millia hominum. Consul Larissam est profectus, ibi de summa belli consultaturus. In itinere ab Pieria & Metro- poli legati tradentes urbes suas obcurrerunt. Philippus, Athamanum præcipue captivis indulgenter habitis, ut per eos conciliaret gentem, nactus spem Athamaniae potiundæ, exercitum eo duxit, præmissis in civitates captivis. Et illi magnam auctoritatem apud populares habuerunt, clementiam erga se regis munificentiamque commemorantes: & Amynder, cujus præsentis majestas aliquos in fide continuisset, veritus ne traderetur Philippo jam pridem hosti, & Romanis merito tunc (a) propter defectionem infensis, cum conjugè ac liberis regno excessit, Ambraciamque se contulit. Ita Athamania omnis in jus ditionemque Philippi concessit. Consul, ad reficienda maxime jumenta, quæ & navigatione, & postea itineribus fatigata erant, paucos Larissæ moratus dies, velut renovato modica quiete exercitu Cranonem est progressus (b). Venienti Pharsalus, Sco-

U. c. 561.

a. C. 191.(a) *tum* Gron. Crev.(b) *profectus* Gron. Crev.

U. C. 561.
a. C. 191.

tuffa, & Pheræ, quæque in eis præsidia Antiochi erant, deduntur. Ex iis interrogatis, qui manere secum vellent, mille volentes Philippo tradit: ceteros inermes Demetriadem remittit. Proërnâ inde recepit, & quæ circa eam castella erant. Ducere tum porro in sinum Maliacum cœpit. Adpropinquante faucibus, super quas siti Thaumaci sunt, deserta urbe, juvenus omnis armata silvas & itinera infedit, & in agmen Romanum ex superioribus locis incurfavit. Consul primo mittere, qui ex propinquo conloquentes deterrerent eos a tali furore: postquam perseverare in incepto vidit, tribuno cum duorum signorum militibus circummissio, interclusit ad urbem iter armatis, vacuumque eam cepit. Tum, clamore ab tergo captæ urbis audito, refugientium undique ex silvis insidiatorum cædes facta est. A Thaumacis altero die consul ad Sperchium amnem pervenit: inde Hypatæorum agros vastavit.

XV. QUUM hæc agebantur, Chalcide erat Antiochus: qui, jam tum cernens, nihil se ex Græcia, præter amœna Chalcide hiberna & infames nuptias, petisse, Ætolorum vana promissa incusare & Thoantem: Hannibalem

vero, non ut prudentem tantum virum, sed prope vatem omnium, quæ tum evenirent, admirari. Ne tamen temere cœpta, segnitia insuper everteret, nuncios in Ætoliæ mittit. ut, omni contracta juventute, convenirent. Jam & ipse eo decem millia fere peditum ex iis, qui postea venerant ex Asia, expleta, & equites quingentos duxit. Quo quum aliquanto pauciores, quam umquam antea, convenissent, & principes tantummodo cum paucis clientibus essent, atque ii dicerent, omnia sedulo ab se facta, ut quam plurimos ex civitatibus suis evocarent, nec auctoritate, nec gratia, nec imperio adversus detrectantes militiam valuisse; destitutus undique & ab suis, qui morabantur in Asia, & ab sociis, qui ea, in quorum spem vocaverant, non præstabant, intra saltum Thermopylarum sese recepit. Id jugum, sicut Apennini dorso Italia dividitur, ita mediam Græciam dirimit. Ante saltum Thermopylarum in septentrionem versa Epirus, & Perrhæbia, & Magnesia, & Theffalia est, & Phthiotæ Achæi, & sinus Maliacus. Intra fauces ad meridiem vergunt Ætoliæ pars major, & Acarnania, & cum Locride Phocis, & Bœotia adjuncta;

U. c. 561.
a. C. 191.

*Antiochus
intra saltum
Thermopyla-
rum castra
locat.*

U. c. 561.
a. C. 191. que infula Eubœa, &, excurrente in altum, velut promontorio, Attica terra, sita ab tergo & Peloponnesus. Hoc jugum, ab Leucate & mari ad occidentem verso per Ætoliâ ad alterum mare orienti objectum tendens, ea aspreta rupesque interjectas habet, ut non modo exercitus, sed ne expediti quidem facile ullas (c) ad transitum calles inveniant. Extremos ad orientem montes Ætam vocant, quorum quod altissimum est, Callidromon adpellatur; in cujus valle ad Maliacum finem vergente iter est non latius, quam sexaginta passus. Hæc una militaris via est, qua traduci exercitus, si non prohibeantur, possint. Ideo Pylæ, & ab aliis, quia calidæ aquæ in ipsis faucibus sunt, Termopylæ locus adpellatur, nobilis Lacedæmoniorum adversus Persas morte magis memorabili, quam pugna.

XVI. HAUDQUAQUAM pari tum animo Antiochus, intra portas loci ejus castris positus, munitionibus insuper saltum inpediebat. Et, quum duplici vallo fossaque, & muro etiam, qua res postulabat, ex multa copia passim jacentium lapidum, permunisset omnia,

(c) *illos Gron. Crev.*

fatis fidens, numquam ea vim Romanum exercitum facturum, Ætolos ex quatuor millibus (tot enim convenerant) partim ad Heracleam præsidio obtinendam, quæ ante ipsas fauces posita est, partim Hypatam mittit, & Heracleam haud dubius consulem obpugnaturum, & jam multis nunciantibus, circa Hypatam omnia evastari. Consul, depopulatus Hypatensem primo, deinde Heracleensem agrum, inutili utrobique auxilio Ætolorum, in ipsis faucibus prope fontes calidarum aquarum adversus regem castra posuit. Ætolorum utræque manus Heracleam sese incluserunt. Antiochum, cui, priusquam hostem cerneret, fatis omnia permunita & præsidii obsepta videbantur, timor deinde incescit, ne quas (d) per imminentiæ juga calles inveniret ad transitum Romanus. Nam & Lacedæmonios quondam ita a Persis circumitos fama erat; & nuper Philippum ab iisdem Romanis. Itaque nuncium Heracleam ad Ætolos mittit, ut hanc saltem sibi operam eo bello præstarent, ut vertices circa montium occuparent obsiderentque, ne qua transire Romanus posset. Hoc nuncio audito,

*U. c. 561.
a. C. 191.*

*Cof ad
Termopy-
las.*

(d) quos Gron. Crev.

U. C. 561.
a. C. 191.

diffensio inter Ætolos orta est. Pars imperio parendum regis atque eundem censebant, pars subsistendum Heracleæ ad utramque fortunam; ut, siue victus a consule rex esset, in expedito haberent integras copias ad opem propinquis ferendam civitatibus suis; siue vinceret, ut dissipatos in fugam Romanos persequerentur. Utraque pars non mansit modo in sententia sua, sed etiam executum est consilium. Duo millia Heracleæ substituerunt: duo trifariam divisa Callidromum, & Rhoduntiam, & Tichiunta (hæc nomina cacuminibus sunt) occupavere.

XVII. CONSUL postquam infessa superiora loca ab Ætolis vidit, M. Poreium Catonem & L. Valerium Flaccum, consulares legatos, cum binis millibus delectorum peditum (e), ad castella Ætolorum, Flaccum in Rhoduntiam & Tichiunta, Catonem in Callidromum mittit. Ipse, priusquam ad hostem copias admitteret, vocatos in concionem milites paucis est adlocutus: « Plerosque omnium ordinum, milites, inter vos esse video, qui in hac eadem provincia T. Quintii ductu auspicioque militaveritis. Macedonico bello

Cof. suos hortatur.

(e) *militum Gron. Crev.*

» inextuperabilis magis saltus ad amnem Aoum U. c. 587.
 » fuit, quam hic. Quippe portæ sunt hæ, & a. C. 197.
 » unus, inter duo maria clausis omnibus,
 » velut naturalis transitus est. Munitiones &
 » locis obportunioribus tunc fuerunt, & va-
 » lidiores inpositæ: exercitus hostium ille &
 » numero major, & militum genere aliquanto
 » melior. Quippe illic Macedones Thraces-
 » que & Illyrii erant, ferocissimæ omnes
 » gentes: hic Syri, & Asiatici Græci sunt,
 » levissima genera hominum & servituti na-
 » ta. Rex ille bellicosissimus, exercitatus jam
 » inde ab juvenia finitimis Thracum atque
 » Illyriorum, & circa omnium adcolarum
 » bellis; hic, ut aliam omnem vitam omit-
 » tam (f), is est, qui, quum ad inferen-
 » dum populo Romano bellum ex Asia in
 » Europam transfisset, nihil memorabilius toto
 » tempore hibernorum gesserit, quam quod
 » amoris causa ex domo privata, & obscuri
 » etiam inter populares generis, uxorem
 » duxit: & novus maritus, velut faginatus
 » nuptialibus cœnis, ad pugnam processit.
 » Summa virium speique ejus in Ætolis fuit;
 » gente vanissima & ingratiissima, ut vos prius

(f) *filiam* Gron. Grey.

U. c. 561.

a. C. 191.

» experti estis, nunc Antiochus experitur.
 » Nam nec convenerunt frequentes, nec con-
 » tineri in castris potuerunt, & in seditione
 » ipsi inter se sunt: & quum Hypátam tuen-
 » dam Heracleamque depoposcissent, neutram
 » tutati, refugerunt in juga montium, pars
 » Heracleæ incluserunt sese. Rex ipse con-
 » fessus, nusquam æquo campo non modo
 » congregi se ad pugnam audere, sed ne
 » castra quidem in aperto ponere, relicta omni
 » ante se regione ea, quam se nobis ac Phi-
 » lippo ademisse gloriabatur, condidit se in-
 » tra rupes: ne ante fauces quidem saltus,
 » ut quondam Lacedæmonios fama est, sed
 » intra penitus retractis castris: quod quan-
 » tum interest ad timorem ostendendum, an
 » muris alicujus urbis obsidendum sese in-
 » cluserit? Sed neque Antiochum tuebuntur
 » angustiae, nec Ætolos vertices illi, quos
 » ceperunt. Satis undique provisum atque (g)
 » præcautum est, ne quid adversus vos in
 » pugna præter hostes esset. Illud proponere
 » animo vestro debetis, non vos pro Græciæ
 » libertate tantum dimicare, (quamquam is
 » quoque egregius titulus esset, liberatam a

(g) atque l, antequæ Gron, Crev.

» Philippo ante, nunc ab Ætolis & ab An-
 » tiocho liberare) neque ea tantum in præ-
 » mium vestrum cessura, quæ nunc in regiis
 » castris sunt : sed illum quoque omnem ad-
 » paratum, qui in dies ab Epheso exspectatur,
 » prædæ futurum : Asiam deinde Syriamque,
 » & omnia usque ad ortus solis ditissima
 » regna imperio Romano aperturos. Quid
 » deinde aberit, quin ab Gadibus ad mare
 » rubrum Oceano fines terminemus, qui or-
 » bem terrarum amplexu finit, & omne hu-
 » manum genus secundum Deos nomen Ro-
 » manum veneretur ? In hæc tanta præmia
 » dignos parate animos, ut crastino die, bene
 » juvantibus Diis, acie decernamus. »

XVIII. AB hæc concione dimissi milites,
 priusquam corpora curarent, arma telaque
 parant. Luce prima, signo pugnae proposito
 instruit aciem consul, arta fronte ad natu-
 ram & angustias loci. Rex, postquam signa
 hostium conspexit, & ipse copias eduxit.
 Levis armaturæ partem ante vallum in primo
 locavit : tum Macedonum robur, quos Sa-
 rissophoros adpellabant, velut firmamentum
 circa ipsas munitiones constituit. His ab si-
 nistro cornu jaculatorum sagittariorumque &

*U. c. 561.
 a. C. 191.*

*Pugna
 adThermos
 pylas.*

U. c. 561.
a. C. 191.

funditorum manum sub ipsis radicibus montis posuit, ut ex altiore loco nuda latera hostium incesferent. Ab dextro Macedonibus ad ipsum munimentorum finem, qua loca usque ad mare invia palustri limo & voraginibus claudunt, elephantos cum adfueto præsidio posuit; post eos, equites; tum, modico intervallo relicto, ceteras copias in secunda acie; Macedones, pro vallo locati, primo facile sustinebant Romanos, tentantes ab omni parte aditus: multum adjuvantibus, qui ex loco superiore fundis, velut nimbum, glandes & sagittas simul ac jacula ingerebant. Deinde, ut major, nec jam toleranda vis hostium inferebat se, pulsi loco intra munimenta, subductis ordinibus, concesserunt: inde ex vallo prope alterum vallum, hastis præ se objectis, fecerunt. Et ita modica altitudo valli erat, ut & locum superiorem ad pugnandum suis præberet, & propter longitudinem hastarum subiectum haberet hostem. Multi, temere subeuntes vallum, transfixi sunt: & aut incepto inrito recessissent, aut plures cecidissent, ni M. Porcius ab jugo Callidromi, dejectis inde Ætolis, & magna ex parte cæsis, (incautos enim & plerosque sopitos obpres-

rat)

rat) super imminentem castris collē adparuisset.

U. c. 561.
a. C. 191.

XIX. FLACCO non eadem fortuna ad Tichiunta & Rhoduntiam, nequidquam subire ad ea castella conato, fuerat. Macedones, quique alii in castris regiis erant, primo, dum procul nihil aliud, quam turba & agmen, adparebat, Ætolos credere, visa procul pugna, subsidio venire. Ceterum, ut primum signaque & arma ex propinquo cognita errorem aperuerunt, tantus repente pavor omnes cepit, ut abjectis armis, fugerent. Et munimenta sequentes inpedierunt, & angustiae vallis, per quam sequendi erant; & maxime omnium, quod elephanti novissimi agminis erant, quos pedes ægre præterire, eques nullo poterat modo, timentibus equis, tumultumque inter se majorem, quam in prælio, edentibus. Aliquantum temporis & direptio castrorum tenuit. Scarphiam tamen eo die persecuti sunt hostem. Multis in ipso itinere cæsis captisque, non equis virisque tantum, sed etiam elephantis, quos capere non potuerant, interfectis, in castra reverterunt; quæ tentata eo die inter ipsum pugnae tempus ab Ætolis, Heracleam obtinentibus præ-

*Victus
Antiochus*

U. c. 561.
a. C. 191.

fidio, sine ullo haud parum audacis incepti effectu, fuerant. Consul, noctis insequentis tertia vigilia præmissis equitatu ad persequendum hostem, signa legionum prima luce movit. Aliquantum viæ præceperat rex; ut qui non ante, quam Elatiæ, ab effuso constiterit cursu: ubi primum reliquiis pugnaeque & fugæ collectis, cum perexigua manu semiermum militum Chalcidem se recepit. Romanus equitatus ipsum quidem regem Elatiæ adsecutus non est, sed magnam partem agminis, aut lassitudine subsistentis, aut errore, ut qui sine ducibus per ignota itinera fugerent, dissipatos obpresserunt. Nec præter quingentos, qui circa regem fuerunt, ex toto exercitu quisquam effugit: etiam ex decem millibus militum, quos, Polybio auctore, trajecisse secum regem in Græciam scripsimus, exiguus numerus. Quid si Antiati Valerio credamus, sexaginta millia militum fuisse in regio exercitu scribenti, quadraginta inde millia cecidisse, supra quinque millia capta cum signis militaribus ducentis triginta? Romanorum centum quinquaginta in ipso certamine pugnae, ab incursum Ætolorum se tuentes, non plus quinquaginta interfecti sunt.

*Chalcidem
se recipit.*

XX. CONSULE per Phocidem & Bœotiam exercitum ducente, consciæ defectionis civitates cum velamentis ante portas stabant, metu ne hostiliter diriperentur. Ceterum per omnes dies haud secus, quam in pácato agro, sine violatione ullius rei agmen processit, donec in agrum Coronæum ventum est. Ibi statua regis Antiochi, posita in templo Minervæ Itoniæ, iram accendit : permissumque militi est, ut circumjectum templo agrum popularetur. Deinde cogitatio animum subiit, quum communi decreto Bœotorum posita esse statua, indignum esse, in unum Coronensem agrum sævire. Revocato extemplo milite, finis populandi factus : castigati tantum verbis Bœoti ob ingratum in tantis tamque recentibus beneficiis animum erga Romanos. Inter ipsum pugnæ tempus decem naves regiæ cum præfecto Isidoro ad Thronium in sinu Maliaco stabant. Eo gravis vulneribus Alexander Acarnan, nuncius adversæ pugnæ, quum perfugisset, trepidæ inde recenti terrore naves Cenæum Eubœæ petierunt. Ibi mortuus sepultusque Alexander. Tres, quæ ex Asia profectæ eundem portum tenuerant, naves, audita exercitus clade, Ephesum re-

*U. c. 561^a
a. C. 191.*

*Cof. Antiochum
persequitur.*

U. c. 561.
a. C. 191.

dierunt. Isidorus ab Cenæo Demetriadem, si forte eo deferret fuga regem, trajecit. Per eisdem dies A. Atilius, præfectus Romanæ classis, magnos regios commeatus, jam fretum, quod ad Andrum insulam est, prætervectos, excepit: alias merfit, alias cepit naves. Quæ novissimæ agminis erant, cursum in Asiam verterunt. Atilius Piræum, unde profectus erat, cum agmine captivarum navium revectus, magnam vim frumenti & Atheniensibus & aliis ejusdem regionis sociis divisit.

Antiochus
Asiam
trajecit.

XXI. ANTIOCHUS, sub adventum consulis a Chalcide profectus, Tenum primo tenuit: inde Ephesum transmisit. Consuli Chalcidem venienti portæ patuerunt, quum, adpropinquante eo, Aristoteles, præfectus regis, urbe excessisset. Et ceteræ urbes in Eubœa sine certamine traditæ, post paucosque dies (h), omnibus perpacatis, sine ullius noxa urbis exercitus Thermopylas reductus, multo modestia post victoriam, quam ipsa victoria, laudabilior. Inde consul M. Catonem, per quem, quæ gesta essent, senatus populusque Romanus hæud dubio auctore sciret, Romam

(h) paucosque per dies Gron. Crev.

misit. Is a Creusa (Thespiensium emporium est, in intimo sinu Corinthiaco retractum) Patras Achaiae petit: a Patris Corcyram usque Aetoliae atque Acarnaniae litora legit, atque ita ad Hydruntum Italiae trajecit. Quinto die inde pedestri itinere Romam ingenti cursu pervenit. Ante lucem ingressus urbem, a porta ad praetorem M. Junium iter intendit. Is prima luce senatum vocavit. Quo L. Cornelius Scipio, aliquot diebus ante a consule dimissus, quum adveniens audisset, praegressum Catonem in senatu esse, supervenit exponenti, quae gesta essent. Duo inde legati jussu senatus in concionem sunt producti atque ibi eadem, quae in senatu, de rebus in Aetolia gestis exposuerunt. Supplicatio in triduum decreta est; & ut quadraginta hostiis majoribus praetor, quibus Diis ei videretur, sacrificaret. Per eosdem dies & M. Fulvius Nobilior, qui biennio ante praetor in (i) Hispaniam erat profectus, ovans urbem est ingressus: argenti bigati praese tulit centum (k) triginta millia: & extra numeratum

U. c. 561.
a. C. 191.

Cato
nuncius
victoriae.

(i) *inf. ulteriorem Gron. Crev.*

(k) *& triginta Gron. Crev.*

U. c. 561. duodecim millia pondo argenti : auri pondo
a. C. 191. centum viginti septem.

*Ætolos ad
 respiscen-
 dum invi-
 sat Cos.*

XXII. ACILIUS consul ab Thermopylis Heracleam ad Ætolos præmisit, « ut tunc » saltem, experti regiam vanitatem, respiscerent ; traditaque Heraclea, cogitarent de » petenda ab senatu seu furoris sui, seu er- » roris venia. Et ceteras (1) Græciæ civi- » tates defecisse eo bello ab optime de se » meritis Romanis : sed, quia post fugam » regis, cujus fiducia officio decessissent, non » addidissent pertinaciam culpæ, in fidem » receptas esse. Ætolos quoque, quamquam » non secuti sint regem, sed arcesserint, & » duces belli, non focii, fuerint, si pœnitere » possint, posse & incolumes esse. » Ad ea quum pacati nihil responderetur, adpareretque, armis rem gerendam, &, rege superato, bellum Ætolicum integrum restare ; castra ab Thermopylis ad Heracleam movit : eoque ipso die, ut situm nosceret urbis, ab omni parte equo mœnia est circumvectus. Sita est Heraclea in radicibus Cætæ montis : ipsa in campo, arcem imminentem loco alto & undique præcipiti habet. Contemplatus

*Heracleam
 obsidet.*

(1) cetera Gron. Crey.

omnia, quæ noscenda erant, quatuor simul locis adgredi urbem constituit. A flumine Afopo, qua & gymnasium est, L. Valerium operibus atque obpugnationi præposuit: arcem extra muros, quæ frequentius prope, quam urbs, habitabatur, Ti. Sempronio Longo obpugnandam dedit: a sinu Maliaco, quæ aditum haud facilem pars habebat, M. Bæbium: ab altero amniculo, quem Melana vocant, adversus Dianæ templum, Ap. Claudium obposuit. Horum magno certamine intra paucos dies turrets, arietesque, & alius omnis adparatus obpugnandarum urbium perficitur. Et quum ager Heracleensis, paluster omnis frequensque proceris arboribus, benigne ad omne genus operum materiam subpeditabat; tum, quia refugerant intra mœnia Ætoli, deserta, quæ in vestibulo urbis erant, testæ in varios usus non tigna modo & tabulas, sed laterem quoque, & cæmenta & faxa variæ magnitudinis, præbebant.

XXIII. ET Romani quidem operibus magis, quam armis, urbem obpugnabant: Ætoli contra armis se tuebantur. Nam, quum ariete quaterentur muri, non laqueis, ut solet;

U. c. 561.
a. C. 191.

exceptos declinabant ictus ; sed armati frequentes, quidam ignes etiam, quos aggeribus injicerent, ferebant. Fornices quoque in muro erant apti ad excurrendum : & ipsi, quum pro dirutis reficerent muros, crebriores eos, ut pluribus erumperetur in hostem locis, faciebant. Hoc primis diebus, dum integræ vires erant, & frequentes & inpigre fecerunt : in dies deinde, pauciores & segnus. Etenim, quum multis urgerentur rebus, nulla eos res æque, ac vigiliæ conficiebant ; Romanis in magna copia militum succedentibus aliis in stationem aliorum, Ætolos propter paucitatem eosdem dies noctesque assiduo labore urente. Per quatuor & viginti dies, ita ut nullum tempus vacuum dimicatione esset, adversus quatuor e partibus simul obpugnantem hostem nocturnus diurno continuatus labor est. Quum fatigatos jam Ætolos sciret consul & ex ratione temporis, & quod ita transfugæ adfirmabant, tale consilium iniit. Media nocte receptui signum dedit, & ab obpugnatione simul omnes milites deductos usque ad tertiam diei horam quietos in castris tenuit. Inde coepta obpugnatio ad mediam rursus noctem perducta est : in-

termiffa deinde ufque ad tertiam diei horam. Fatigationem rati cauffam effe Ætoli non continuandæ obpugnationis , quæ & ipfos adfecerat, ubi Romanis datum receptui fignum effet, velut ipfi quoque hoc revocati, pro fe quisque ex ftationibus decedebant : nec ante tertiam diei horam armati in muris adparebant.

*U. c. 561.
a. C. 191.*

XXIV. CONSUL, quum nocte media intermiffet obpugnationem, quarta vigilia rursus ab tribus partibus fuma vi adgreffus, ab una Ti. Sempronium tenere intentos milites fignumque exspectantes iuffit, ad ea in nocturno tumultu, unde clamor exaudiretur, haud dubie ratus hoftes concurfuros. Ætoli pars fopiti adfecta labore ac vigiliis corpora ex fomno moliebantur : pars vigilantes adhuc ad ftrepitum pugnantium in tenebris currunt. Hoftes partim per ruinas jacentis muri transcendere conantur : partim fcalis adfcensus tentant. Adverfus quos undique ad opem ferendam obcurrunt Ætoli. Pars una, in qua ædificia extra urbem erant, neque defenditur, neque obpugnatur : fed, qui obpugnarent, intenti fignum exspectabant ; defenfor nemo aderat. Jam dilu-

U. c. 561.
a. C. 191.
Et capit.

cescebat, quum signum consul dedit: & sine ullo certamine partim per semiruta, partim scalis integros muros transcendere. Simul clamor, index capti oppidi, est exauditus, undique Ætoli, desertis stationibus, in arcem fugiunt. Oppidum victores permissu consulis diripiunt; non tam ab ira, nec ab odio, quam ut miles, coercitus in tot receptis ex potestate hostium urbibus, aliquo tandem loco fructum victoriæ sentiret. Revocatos inde a medio ferme die milites quum in duas divisisset partes, unam radicibus montium circumduci ad rupem iussit, quæ, fastigio altitudinis par, media valle velut abrupta ab arce erat; sed adeo prope geminata caeumina eorum montium sunt, ut ex vertice altero conjici tela in arcem possint: cum dimidia parte militum (m) consul, ab urbe ascensurus (n) in arcem, signum ab iis, qui ab tergo in rupem evasuri erant, expectabat. Non tulere, qui in arce erant, Ætoli primum eorum, qui rupem ceperant, clamorem, deinde inpetum ab urbe Romanorum, & fractis jam animis, & nulla ibi præparata re ad obsidionem diutius tolerandam: utpote

(m) *militum parte Gron. Crev.*

(n) *ascensurus Gron.*

congregatis feminis, puerisque, & inbelli alia turba in arcem, quæ vix capere, nedum tueri, multitudinem tantam posset. Itaque, ad primum inpetum abjectis armis, dediderunt sese. Traditus inter ceteros princeps Ætolorum Damocritus est: qui principio belli decretum Ætolorum, quo arcessendum Antiochum censuerant, T. Quinctio poscenti responderat: « In Italia daturum, quum castra » ibi Ætoli posuissent. » Ob eam ferociam majus victoribus gaudium traditus fuit.

*U. c. 561.
a. C. 197.*

XXV. EODEM tempore, quo Romani Heracleam, Philippus Lamiam ex composito obpugnabat, circa Thermopylas cum consule, redeunte ex Bœotia, ut victoriam ipsi populoque Romano gratularetur, excusaretque, quod morbo impeditus bello non interfuisset, congressus. Inde diversi ad duas simul obpugnandas urbes profecti. Intersunt septem millia ferme passuum: & quia Lamia quum posita est in tumulo, tum regionem ea maxime despectat oppidum, qua breve interval- lum videtur, (o) & omnia in conspectu sunt. Quum enise, velut proposito certamine, Romani Macedonesque diem ac noctem aut in

*Lamiam
Philippus
obpugnabat.*

(o) tum regionem eam maxime despectat, oppido quæ breve intervallum videtur, Crev.

*U. c. 561.
a. C. 191.* operibus, aut in præliis essent, hoc major difficultas Macedonibus erat, quod Romani aggere & vineis, & omnibus supra terram operibus, subtus Macedones cuniculis obpugnabant: & in asperis locis filex sæpe inpenetrabilis ferro obcurrerat. Et, quum parum procederet inceptum, per colloquia principum oppidanos tentabat rex, ut urbem dederent; haud dubius, quin, si prius Heraclea capta foret, Romanis se potius, quam sibi, dediduri essent, suamque gratiam consul in obsidione liberanda facturus esset. Nec eum opinio est frustrata: confestim enim ab Heraclea capta nuncius venit, ut obpugnatione abstereretur: « æquius esse, Romanos milites, » qui acie dimicassent cum Ætolis, præmia » victoriæ habere. » Ita recessum ab Lamia est, & propinquæ clade urbis ipsi, ne quid simile paterentur, effugerunt.

*Jubetur
ab ea
recedere.*

*Ætolorum
legati
ad Antio-
chum.*

XXVI. PAUCIS, priusquam Heraclea caperetur, diebus, Ætoli, concilio Hypatam coacto, legatos ad Antiochum miserunt; inter quos & Thoas idem, qui antea (p), missus est. Mandata erant, ut ab rege peterent, primum, ut ipse, coactis rursus

(p) qui & antea Gron. Crev.

terrestribus navalibusque copiis, in Græciam trajiceret : deinde, si qua ipsum teneret res, ut pecuniam & auxilia mitteret. « Id quum » ad dignitatem ejus fidemque pertinere, non » prodi socios, tum etiam ad incolumitatem » regni, non finire, Romanos, omni cura » vacuos, quum Ætolorum gentem sustulissent, omnibus copiis in Asiam trajicere. » Vera erant, quæ dicebantur : eo magis regem moverunt. Itaque in præsentia pecuniam, quæ ad usus belli necessaria erat, legatis dedit : auxilia terrestria navaliaque adfirmavit missurum. Thoantem unum ex legatis retinuit, & ipsum haud invitum morantem, ut exactor præsens promissorum adesset.

XXVII. CETERUM Heraclea capta fregit tandem animos Ætolorum : & post paucos dies, quam ad bellum renovandum adciendumque regem in Asiam miserant legatos, abjectis belli consiliis, pacis petendæ oratores ad consulem miserunt. Quos dicere exorfos consul interfatus, quum alia sibi prævertenda esse dixisset, redire Hypatam eos, datis dierum decem induciis, & L. Valerio Flacco cum iis misso, jussit. Ei, quæ secum acturi fuissent, exponere, & si qua vellent

*U. c. 561.
a. C. 191.*

*Ætoli
de pace
agunt.*

U. c. 561.
a. C. 191.

alia. Hypatam ut est ventum, principes Aetolorum apud Flaccum concilium habuerunt; consultantes, quonam agendum modo apud consulem foret. His parantibus (q) antiqua foederum ordiri, meritaque in populum Romanum, « Absistere iis [Flaccus iussit] quae » ipsi violassent ac rupissent, confessionem iis » culpae magis profuturam, & totam in preces orationem versam. Nec enim in causa » ipsorum, sed in populi Romani clementia » spem salutis positam esse. Et se suppliciter » agentibus iis adfuturum (r), & apud consulem, & Romae in senatu. Eo quoque » enim mittendos fore legatos. » Haec una via omnibus ad salutem visa est, « ut in fidem se permitterent Romanorum. Ita enim » & illis violandi supplices verecundiam se » inposituros : & ipsos nihilominus suae potestatis fore, si quid melius fortuna ostendisset. »

XXVIII. POSTQUAM ad consulem ventum est, Phæneas legationis princeps longam orationem, & varie ad mitigandam iram victoris compositam, ita ad extremum finivit, ut

(q) *Parantibus iis* Gron. Crev.

(r) & *suppliciter a. i. se affuturum* Gron. Crev.

diceret ; « Ætolos se suaque omnia fidei
 » populi Romani permittere. » Id consul ubi
 » audivit : « Etiam atque etiam videte [inquit]
 » Ætoli, ut ita permittatis. » Tum decretum
 Phæneas, in quo id diferte scriptum erat,
 ostendit. « Quando ergo [inquit] ita permit-
 » titis, postulo, ut mihi Dicæarchum civem
 » vestrum, & Meneſtam (s) Epirotam,
 » (Naupactum is cum præſidio ingreſſus ad
 » defectionem compulerat) & Amynandrum
 » cum principibus Arhamanum, quorum con-
 » filio ab nobis defeciftis, ſine mora deda-
 » tis. » Prope dicentem interfatus Romanum
 Phæneas, « Non in ſervitutem [inquit] ſed
 » in fidem tuam nos tradidimus : & certum
 » habeo, te inprudencia labi, qui nobis im-
 » peres, quæ moris Græcorum non ſint. » Ad
 hæc conſul, « Nec, Hercle [inquit] magno-
 » pere nunc curo, quid Ætoli fatiſ ex more
 » Græcorum factum eſſe cenſeant : dum ego
 » more Romano imperium inhibeam in dedi-
 » tos modo decreto ſuo, ante armis victos.
 » Itaque, ni propere fit, quod impero, vin-
 » ciri vos jam jubeo : » adferrique catenas,
 & circumſiſtere liſtores juſſit. Tum fracta

*U. c. 561.
 a. C. 191.
 Fidei P. R.
 ſe permit-
 tunt.*

*Conſulis
 poſtula-
 tum.*

(s) *Meneſtam Gron. Crev.*

V. c. 561.
a. C. 191. Phæneæ ferocia, Ætolisque aliis est : & tandem, cujus conditionis essent, sensere. Et, « se quidem [Phæneas] & qui adsint Æto-
» lorum, scire facienda esse, quæ imperen-
» tur, [dixit] : sed ad decernenda ea conci-
» lio Ætolorum opus esse. Ad id petere, ut
» decem dierum inducias daret. » Petente Flacco pro Ætolis, induciæ datæ ; & Hypa-
tam reditum est. Ubi quum in consilio de-
lectorum, quos Apocletos vocant, Phæneas,
& quæ imperarentur, & quæ ipsis prope
accidissent, exposuisset ; ingemuerunt quidem
principes conditioni suæ, parendum tamen
victori censebant, & ex omnibus oppidis
convocandos Ætolos ad concilium.

*Exaspe-
rantur
Ætoli.*

XXIX. POSTQUAM vero omnis coacta multitudo eadem illa audivit, adeo sævitia imperii atque indignitate exasperati animi sunt, ut, si in pace fuissent, illo inpetu iræ concitari potuerint ad bellum. Ad iram accedebat & difficultas eorum, quæ imperarentur : « quonam modo enim utique regem » Amyndrum se tradere posse ? » & spes forte oblata, quod Nicander, eo ipso tempore ab rege Antiocho veniens, implevit expectatione vana multitudinem, terra mari-
que

que ingens parari bellum. Is duodecimo die, quam conscenderat navem, in Ætoliā, perfecta legatione, rediens Phalara (t) in sinu Maliaco tenuit. Inde Lamiam pecuniam quum devexisset, ipse cum expeditis vespera prima inter Macedonum Romanaque castra medio agro, dum Hypatam notis callibus petit, in stationem incidit Macedonum, deductusque ad regem est, nondum convivio dimisso. Quod ubi nunciatum est, velut hospitis, non hostis, adventu motus Philippus, adcumbere eum epularique iussum (u), atque inde, dimissis aliis, solum retentum, ipsum quidem de se timere quidquam vetuit. Ætolorum prava consilia, atque in ipsorum caput semper recidentia, accusavit. Qui primum Romanos, deinde Antiochum in Græciam adduxissent. « Sed præteritorum, quæ » magis reprehendi, quam corrigi, possint, » oblitum se, non facturum, ut insultet ad- » versis rebus eorum. Ætolos quoque finire » tandem adversus se odia debere; & Nican- » drum privatim ejus diei, quo servatus a se » foret, meminisse. » Ita datis, qui in tutum

U. c. 567.
a. C. 197.

(t) Phaleram Gron.

(u) iussit Gron. Crevi

U. c. 561.
a. C. 191.

eum prosequerentur, Hypatam Nicander consultantibus de pace Romana supervenit.

XXX. M'. ACILIUS, vendita, aut concessa militi circa Heracleam præda, postquam nec Hypatæ pacata esse consilia, & Naupactum concurrisse Ætolos, ut inde totum inpetum belli sustinerent, audivit; præmissis Ap. Claudio cum quatuor millibus militum ad occupanda juga, qua difficiles transitus montium erant, ipse Etam adscendit, Herculi que sacrificium fecit in eo loco, quem Pyram, quod ibi mortale corpus ejus Dei sit crematum, adpellant. Inde toto exercitu profectus reliquum iter satis expedito agmine fecit. Ut ad Coracem est ventum, (mons est altissimus inter Callipolin & Naupactum) ibi & jumenta multa ex agmine præcipitata cum ipsis oneribus sunt, & homines vexati. Et (v) facile adparebat, quam cum inerti hoste res esset, qui tam inpeditum saltum nullo præsidio, ut clauderet transitum, infedisset. Tum quoque vexato exercitu, ad Naupactum descendit: & uno castello adversus arcem posito, ceteras partes urbis, divisis copiis pro situ moenium,

Cof.
Naupac-
tum
obsidet.

(v) *Id* *Græc.* *Crey.*

Circumsedit. Nec minus operis laborisque ea *U. C. 561a*
obpugnatio, quam Heracleæ, habuit. *a. C. 191.*

XXXI. EODEM tempore & Messene in Peloponneso ab Achæis, quod concilii eorum recusaret esse, obpugnari cœpta est. Etenim duæ civitates, Messene & Elis, extra concilium Achaicum erant: cum Ætolis sentiebant. Elei tamen, post fugatum ex Græcia Antiochum, legatis Achæorum lenius responderant; « dimisso præsidio regio, cogituros se, quid sibi faciendum esset. » Messenii, sine responso dimissis legatis, moverant bellum; trepidique rerum suarum, quum jam ager effuso exercitu passim uretur, castraque prope urbem poni viderent, legatos Chalcidem ad T. Quinctium, auctorem libertatis, miserunt, qui nunciarent; Messenios Romanis, non Achæis, & aperire portas, & dedere urbem paratos esse. Auditis legatis, extemplo profectus Quinctius, a Megalopoli ad Diophanem prætorem Achæorum misit, qui extemplo reducere eum a Messene exercitum, & venire ad se juberet. Dicto paruit Diophanes: &, soluta obsidione, expeditus ipse, prægressus agmen, circa Andaniam, parvum oppidum, inter

*U. c. 361.
4. C. 191.*

*Zacyn-
thum repe-
tunt ab
Achæis
Romani.*

Megalopolim Messenenque positum, Quintio obcurrit; &, quum causas obpugnationis exponeret, castigatum leniter, quod tantam rem sine auctoritate sua conatus esset, dimittere exercitum iussit, nec pacem omnium bono partam turbare. Messeniis imperavit, ut exfules reducerent, & Achæorum concilii essent. Si qua haberent, de quibus aut recusare, aut in posterum caveri (x) sibi vellent, Corinthum ad se venirent. Diophanem concilium Achæorum extemplo sibi præbere iussit. Ibi, de Zacyntho intercepta per fraudem insula questus, postulavit, ut restitueretur Romanis. Philippi Macedonum regis Zacynthus fuerat: eam mercedem Amynandro dederat, ut per Athamaniam ducere exercitum in superiorem partem Ætoliæ liceret. Qua expeditione fractis animis, Ætolos compulit ad petendam pacem. Amynander Philippum Megalopolitanum insulæ præfecit: postea per bellum, quo se Antiocho adversus Romanos conjunxit, Philippo ad munia belli revocato, Hieroclem Agrigentinum successorem misit.

(x) *cavere Gron. Crev.*

XXXII. Is, post fugam ab Termopylis Antiochi, Amyndrumque a Philippo Athamania pulsum, missis ultro ad Diophanem prætorem Achæorum nunciis, pecuniam pactus, insulam Achæis tradidit. Id præmium belli suum esse, æquum censebant Romani. « Non enim M'. Acilium consulem legiones-
» que Romanas Diophani & Achæis ad Ther-
» mopylas pugnavisse. » Diophanes adversus hæc purgare interdum sese gentemque; interdum de jure facti differere. Quidam Achæorum & initio eam se rem adspernatos testabantur, & tunc pertinaciam increpitabant prætoris: auctoribusque iis decretum est, ut T. Quinctio ea res permitteretur. Erat Quinctius, sicut adversantibus asper, ita, si cederes, idem placabilis. Ommissa igitur contentione vocis vultusque, « Si utilem [inquit]
» possessionem ejus insulæ censerem Achæis
» esse, auctor essem senatui populoque Ro-
» mano, ut eam vos habere sinerent. Cete-
» rum sicut testudinem, ubi conlecta in
» suum tegumen est, tutam ad omnes ictus
» video esse; ubi exserit partes aliquas;
» quodcumque nudavit, obnoxium atque in-
» firmum habere; haud dissimiliter vos, Achæi,

U. c. 561.
a. C. 191.

V. c. 561.
a. C. 191.

» clausos undique mari, quæ intra Pelopon-
» nesi sint terminos, ea & jungere vobis, &
» juncta tueri facile; simul aviditate plura
» amplectendi hinc excedatis, nuda vobis
» omnia, quæ extra sint, & exposita ad om-
» nes ictus esse.» Adsentiente omni concilio,
nec Diophane ultra tendere auso, Zacynthus
Romanis traditur.

*Demetrius
se Philippo
dedit.*

XXXIII. PER idem tempus Philippus rex;
proficiscentem consulem ad Naupactum per-
cunctatus, si se interim, quæ defecissent ab
societate Romana, urbes recipere vellet,
permittente eo, ad Demetriadem copias ad-
movit, haud ignarus, quanta (y) ibi tum
perturbatio esset. Destituti enim ab omni spe,
quum desertos se ab Antiocho, spem nullam
in Ætolis esse cernerent, dies noctesque aut
Philippi hostis adventum, aut infestiores
etiam, quo justius irati erant, Romanorum
expectabant. Turba erat ibi incondita regio-
rum: qui, primo pauci in præsidio relictæ,
postea plures, plerique inermes, ex prælio
adverso fuga delati, nec virium, nec animi
fatis ad obsidionem tolerandam habebant.
Itaque præmissis a Philippo, qui spem inpe-

(y) quanti Gron

trabilis veniæ ostendebant, responderunt, patere portas regi. Ad primum ejus ingressum principum quidam urbe excefferunt: Eurylochus mortem sibi conscivit. Antiochi milites (sic enim pacti erant) per Macedoniam Thraciamque, prosequentibus Macedonibus, ne quis eos violaret, Lyfimachiam deducti sunt. Erant & paucæ naves Demetriade, quibus præerat Isidorus: eæ quoque cum præfecto suo dimissæ sunt. Inde Dolopiam, & Aperantiam, & Perrhæbiæ quasdam civitates recepit.

XXXIV. DUM hæc a Philippo geruntur; *Quinctius*
 T. Quinctius, recepta Zacyntho ab Achaico *it Naupactum.*
 concilio, Naupactum trajecit; quæ jam per duos menses (sed prope excidium erat) obpugnabatur, &, si capta vi foret, omne ibi nomen Ætolorum ad interneccionem videbatur venturum. Ceterum, quamquam merito iratus erat Ætolis, quod solos obtrectasse gloriæ suæ, quum liberaret Græciam, meminerat, & nihil auctoritate sua motos esse, quum, quæ tum maxime acciderant, casura præmonens, a furioso incepto eos deterret; tamen, sui maxime operis esse credens, nullam gentem liberatæ a se Græciæ funditus

U. c. 561.
a. C. 191.

*Opem ejus
implorant
Ætoli.*

everti, obambulare muris, ut facile nosce-
retur ab Ætolis, cœpit. Confestim a primis
stationibus cognitus est, vulgatumque per
omnes ordines, Quinctium esse. Itaque, con-
cursu facto undique in muros, manus pro
se quisque tendentes, consonante clamore
nominatim Quinctium orare, ut opem ferret
ac servaret. Et tum quidem, quamquam mo-
veretur his vocibus, manu tamen abnuit,
quidquam opis in se esse. Ceterum, post-
quam ad consulem venit: « Utrum fefellit
» (z) [inquit] te, M'. Acili, quid agatur?
» an, quum satis pervideas (a), nihil id
» magnopere ad summam rem (b) pertinere
» censes? » Erexerat exspectatione consulem;
&, « Quin expromis [inquit] quid rei sit? »
Tum Quinctius: « Ecquid vides, te, devicto
» Antiocho, in duabus urbibus obpugnandis
» tempus terere, quum jam prope annus cir-
» cumactus sit imperii tui? Philippum autem,
» qui non aciem, non signa hostium vidit,
» non solum urbes, sed tot jam gentes, Atha-
» maniam, Perrhæbiam, Aperantiam, Dolo-

(z) *fallit Gron. Crev.*

(a) *providas Gron. Crev.*

(b) *republicam Gron. Crev.*

» piam sibi adjunxiffe? Atqui non tantum in-
 » tereft nostra, Ætolorum opes ac vires mi-
 » nui, quantum, non supra modum Philip-
 » pum crefcere, & victoriæ tuæ præmium
 » te militesque tuos nondum duas urbes,
 » Philippum tot gentes (c) Græciæ habere.»

U. c. 561.
 a. C. 191.

XXXV. ADSENTIEBATUR his consul: fed pudor, si inrito incepto abscederet obfidione, obcurrerebat: tota inde Quinctio res permiffa est. Is rurfus ad eam partem muri, qua paullo ante vociferati Ætoli fuerant, rediit. Ibi quum impensius orarent, ut misereretur gentis Ætolorum, exire aliquos ad se iuffit. Phæneas ipse principesque alii extemplo egressi sunt. Quibus provolutis ad pedes, «Fortuna [inquit] veftra facit, ut & iræ
 » meæ & orationi temperem. Evenerunt, quæ
 » prædixi eventura. Et ne hoc quidem reli-
 » qui vobis est, ut indignis accidiffe ea vi-
 » deantur. Ego tamen, forte quadam nutrien-
 » dæ Græciæ datus, ne ingratis quidem be-
 » nefacere abfiftam. Mittite oratores ad con-
 » fulem, qui inducias tantum temporis pe-
 » tant, ut mittere legatos Romam possitis,

(c) nondum tot urbes, quot Philippum, gentes
 &c. Gron. Crev.

U. c. 561.
a. C. 191.

*Legatos
Romam
mittunt.*

» per quos senatui de vobis permittatis. Ego
» apud consulem deprecator defensorque vo-
» bis adero.» Ita, ut censuerat Quinctius,
fecerunt : nec adspersus est legationem
consul. Induciisque in diem certam datis,
qua legatio renunciari ab Roma posset, so-
luta obsidio est, & exercitus in Phocidem
missus. Consul cum T. Quinctio ad Achai-
cum concilium Ægium trajecit. Ibi de Eleis
& de (d) exsulibus Lacedæmoniorum resti-
tuendis actum. Et neutra perfecta res, quia
suæ gratiæ reservari eam Achæi, Elei per se
ipsi, quam per Romanos, maluerunt Achaico
contribui concilio. Epirotarum legati ad con-
sulem venerunt, quos non sincera fide in
amicitia fuisse fatis constabat : militem ta-
men nullum Antiocho dederant. Pecunia
juvisse eum infimulabantur ; legatos ad regem
ne ipsi quidem misisse inficiabantur. Iis peten-
tibus, ut in amicitia pristina esse liceret,
respondit consul, « Se utrum hostium, an
» pacatorum, eos numero haberet, nondum
» scire. Senatum ejus rei judicem fore. Inte-
» gram se causam eorum Romam rejicere.
» Inducias ad id dierum nonaginta dare.»

(d) de del. Gron. Crev.

Epirotæ Romam missi senatum adierunt. Iis, magis quæ non fecissent hostilia, referentibus, quam purgantibus ea, de quibus arguebantur, responsum datum est, quo veniam inpetrasse, non causam probasse, videri possent. Et Philippi regis legati sub idem tempus in senatum introducti, gratulantes de victoria. Iis petentibus, ut sibi sacrificare in Capitolio, donumque ex auro liceret ponere in æde Jovis Optimi Maximi, permissum ab senatu. Centum pondo coronam auream posuerunt. Non responsum solum benigne legatis est; sed Philippi quoque filius Demetrius, qui obses Romæ erat, ad patrem reducendus legatis datus est. Bellum, quod cum Antiocho rege in Græciâ gestum est a M. Atilio consule, hunc finem habuit.

XXXVI. ALTER consul P. Cornelius Scipio, Galliam provinciam sortitus, priusquam ad bellum, quod cum Boiis gerendum erat, proficisceretur, postulavit ab senatu, ut pecunia sibi decerneretur ad ludos, quos prætor in Hispania inter ipsum discrimen pugnæ vovisset. Novum atque iniquum postulare est visus. Censuerunt ergo, « quos ludos inconsulto senatu ex sua unius sententia

*U. c. 561.
a. C. 191.*

*Ludi
Romæ
& ædes
dedicata.*

D. c. 561. » vovisset, eos uti de manubiis, si quam
a. C. 191. » pecuniam ad id reservasset, vel sua ipse
 » inpenſa faceret. » Eos ludos per dies decem
 P. Cornelius fecit. Per idem fere tempus
 ædes Matris Magnæ Idææ dedicata est :
 quam Deam is P. Cornelius, advectam ex
 Asia P. Cornelio Scipione, cui post Africano
 fuit cognomen, P. Licinio consulibus, in
 Palatium a mari detulerat. Locaverant ædem
 faciendam ex senatusconsulto M. Livius, C.
 Claudius cenſores, M. Cornelio, P. Sempro-
 nio consulibus : tredecim annis post, quam
 locata erat, dedicavit eam M. Junius Brutus,
 ludique ob dedicationem ejus facti, quos
 primos scenicos fuisse, Antias Valerius (e)
 est auctor, Megaleſia adpellatos. Item Juven-
 tatis ædem in circo maximo C. Licinius Lu-
 cullus duumvir dedicavit. Voverat eam sex-
 decim annis ante M. Livius consul, quo die
 Haſdrubalem exercitumque ejus cecidit ; idem
 cenſor eam faciendum locavit, M. Cornelio,
 P. Sempronio consulibus. Hujus quoque dedi-
 candæ cauſſa ludi facti : & eo omnia cum
 majore religione facta, quod novum cum
 Antiocho instabat bellum.

(e) Valerius Antias. Gron. Crev.

XXXVII. PRINCIPIO ejus anni, quo hæc, jam profecto ad bellum M'. Acilio, manente adhuc Romæ P. Cornelio consule, agebantur, boves duos domitos in Carinis per scaldas pervenisse in tegulas ædificii, proditum memoriæ est. Eos vivos comburi, cineremque eorum dejici in Tiberim, aruspices jufferunt. Tarracinæ & Amiterni nunciatum est aliquoties lapidibus pluiffe; Minturnis ædem Jovis & tabernas circa forum de cœlo tactas esse; Vulturni in ostio fluminis duas naves fulmine ictas conflagraffe. Eorum prodigiorum caussa libros Sibyllinos ex senatusconsulto decemviri quum adissent, renunciarunt, « Jejunium instituendum Cereri esse, & id » quinto quoque anno servandum: & ut novendiale sacrum fieret, & unum diem » supplicatio esset. Coronati supplicarent: » & consul P. Cornelius, quibus Diis, » quibusque hostiis edidissent decemviri, » sacrificaret. Placatis Diis, nunc votis rite solvendis, nunc prodigiis expiandis, in provinciam proficiscitur consul, atque inde Cn. Domitium proconsulem, dimisso exercitu, Romam decedere jussit: ipse in agrum Boiorum legiones induxit.

*U. c. 562.
à C. 171.
Prodigia.*

U. e. 561.

a. C. 191.

*Ligures
fusi a
Minucio.*

XXXVIII. SUB idem fere tempus Ligures; lege sacrata coacto exercitu, nocte inprovise castra Q. Minucii proconsulis adgressi sunt. Minucius usque ad lucem intra vallum militem instructum tenuit; intentus, ne qua transcenderet hostis munimenta. Prima luce duabus simul portis eruptionem fecit. Nec primo inpetu, quod speraverat, Ligures pulsati sunt: duas amplius horas dubium certamen sustinuerunt. Postremo, quum alia atque alia agmina erumperent, & integri fessis succederent ad pugnam, tandem Ligures, inter cetera etiam vigiliis confecti, terga dederunt. Cæsa supra (f) quatuor millia hostium; ex Romanis sociisque minus trecenti perierunt.

*Boii cæsi a
P. Cornelio Cos.* Duobus fere post mensibus P. Cornelius consul cum Boiorum exercitu signis conlatis egregie pugnavit. Duodetriginta millia hostium cæsa, Antias Valerius scribit; cæpta tria millia & quadringentos; signa militaria centum viginti quatuor; equos mille ducentos triginta; carpenta ducenta quadraginta septem: ex victoribus mille quadringentos octoginta quatuor cecidisse. Ubi ut in numero scriptori parum fidei sit, (quia in augendo

(f) *super Gron. Crev.*

non alius intemperantior est) magnam victoriam fuisse adparet, quod & castra capta sunt, & Boii post eam pugnam extemplo dediderunt sese, & quod supplicatio ejus victoriæ causa decreta ab senatu, victimæque majores cæsæ.

*U. c. 561.
a. C. 191.*

XXXIX. PER eosdem dies M. Fulvius Nobilior ex ulteriore Hispania ovans urbem est ingressus. Argenti transtulit duodecim millia pondo: bigati argenti centum (g) triginta: auri centum viginti septem pondo (h). P. Cornelius consul primo, obsidibus a Boiorum gente acceptis, agri parte fere dimidia eos multavit: quo, si vellet, populus Romanus colonias mittere posset. Inde, Romam, ut ad triumphum haud dubium, decedens, exercitum dimisit, & adesse Romæ ad diem triumphi jussit. Ipse, postero die, quam venit, senatu in ædem Bellonæ vocato, quum de rebus ab se gestis differuisset, postulavit, ut sibi triumphanti liceret in urbem invehî. P. Sempronius Blæsus tribunus plebis, « non negandum Scipioni, sed differendum » honorem triumphî, [censebat.] Bella Ligu-

*Triumphum petit
Cos.*

*Blæsus Trib.
Pl. differendum
censebat.*

(g) inf. & Gron. Crev.

(h) auri centum viginti quinque Gron. Crev.

U. c. 561. » rum Gallicis semper juncta fuisse : eas inter
a. C. 191. » se gentes mutua ex propinquo ferre auxi-
 » lia. Si P. Scipio , devictis acie Boiis , aut
 » ipse cum victore exercitu in agrum Ligurum
 » transfisset , aut partem copiarum Q. Minucio
 » misisset , qui jam tertium ibi annum dubio
 » detineretur bello , debellari cum Liguribus
 » potuisset. Nunc ad triumphum frequentan-
 » dum deductos esse milites , qui egregiam
 » navare operam reipublicæ potuissent : pos-
 » sent etiam , si senatus , quod festinatione
 » triumphi prætermisum esset , id restituere
 » differendo triumpho vellet. Juberent , con-
 » sulem cum legionibus redire in provinciam ;
 » dare operam , ut Ligures subigantur. Nisi
 » illi cogantur in jus judiciumque populi Ro-
 » mani , ne Boios quidem quieturos : aut pa-
 » cem , aut bellum utrobique habenda. De-
 » victis Liguribus , paucos post menses pro-
 » consulem P. Cornelium multorum exem-
 » plo , qui in magistratu non triumphaverunt ,
 » triumphaturum esse. »

*Cof. con-
 cedi illico
 postulat.*

XL. AD ea consul , « Neque se Ligures
 » provinciam sortitum esse [ait] neque cum
 » Liguribus bellum gessisse , neque triumphum
 » de iis postulare. Q. Minucium confidere
 » brevi ;

» brevi, subactis iis, meritum triumphum
 » postulaturum atque inpetraturum esse. Se
 » de Gallis Boiis postulare triumphum, quos
 » acie vicerit, castris exuerit: quorum gen-
 » tem, biduo post pugnam, totam acceperit
 » in deditionem: a quibus obsides abduxe-
 » rit, pacis futuræ pignus. Verum enimvero
 » illud multo majus esse, quod tantum nume-
 » rum Gallorum occiderit (i) in acie, quod
 » cum tot millibus certe Boiorum nemo ante
 » se imperator pugnaverit: plus partem dimi-
 » diam ex quinquaginta millibus hominum
 » cæsam, multa millia capta: fenes pueros-
 » que Boiis supereffe. Itaque id quemquam
 » mirari posse, cur victor exercitus, quum
 » hostem in provincia neminem reliquisset,
 » Romam venerit ad celebrandum consulis
 » triumphum? Quorum militum si & in alia
 » provincia opera uti senatus velit; utro
 » tandem modo promptiores ad aliud pericu-
 » lum novumque laborem ituros credat, si
 » persoluta iis sine detestatione prioris pe-
 » riculi laborisque merces sit, an si spem
 » pro re ferentes dimittant, jam semel in
 » prima spe deceptos? Nam, quod ad se

U. c. 561,
 a. C. 191.

(i) *eciderit* Gron. Crev.

V. c. 561.
a. C. 191.

» adtineat, sibi gloriæ in omnem vitam illo die
 » fatis quæsitum esse, quo se virum optimum
 » judicatum ad accipiendam Matrem Idæam
 » misisset senatus. Hoc titulo, etsi nec con-
 » sulatus nec triumphus adjicitur (*k*), fatis
 » honestam honoratamque P. Scipionis Nasicæ
 » imaginem fore. » Univerſus senatus non
 ipse modo ad decernendum triumphum con-
 ſenſit, sed etiam tribunum plebis auctoritate
 ſua compulſit ad remittendam interceſſionem.
 P. Cornelius conſul triumphavit de Boiis. In
 eo triumpho Gallicis carpentis arma ſignaque
 & ſpolia omnis generis tranſvexit, & vaſa
 ænea Gallica: & cum captivis nobilibus
 equorum quoque captorum gregem traduxit.
 Aureos torques tranſtulit mille quadringentos
 ſeptuaginta unum (*l*). Ad hoc (*m*) auri
 pondo ducenta quadraginta ſeptem (*n*) ar-
 genti infecti factique in Gallicis vaſis, non
 infabre ſuo more factis, duo millia trecenta
 quadraginta pondo; bigatorum nummorum

Et impe-
rat.

(*k*) addatur Gron. Crev.

(*l*) unum del. Gron. Crev.

(*m*) hæc Gron. Crev.

(*n*) quinque Gron. Crev.

ducenta triginta quatuor. (o) Militibus, qui currum secuti sunt, trecenos (p) vicenos quinos asses divisit; duplex centurioni; triplex equiti. Postero die, concione advocata, de rebus ab se gestis, & de injuria tribuni bello alieno se inligantis, ut suæ victoriæ fructu se defraudaret, quum differuisset, milites exauctoratos dimisit.

U. c. 562.
a. C. 191.

XLI. DUM hæc in Italia geruntur, Antiochus Ephesi securus admodum de bello Romano erat, tamquam non transiturus in Asiam Romanis. Quam securitatem ei magna pars amicorum aut per errorem, aut adfentando faciebat. Hannibal unus, cujus eo tempore vel maxima (q) apud regem auctoritas erat, « Magis mirari se [aiebat] quod non jam in » Asia essent Romani, quam venturos dubitare. Propius esse, in Asiam ex Græcia, » quam ex Italia in Græciam trajicere: & » multo majorem causam Antiochum, quam » Ætolos, esse. Neque enim mari minus, » quam terra, pollere Romana arma. Jampridem classem circa Maleam esse. Audire se;

Antiochæ
securitatis

Monitæ
Hannibalis
litt.

(o) *tria* Gron. Crev.

(p) *trecentos* Gron.

(q) *ut maxima* Gron. Crev.

U. t. 561.
a. C. 191.

» se, nuper novas naves novumque impera-
» torem rei gerendæ caussa ex Italia venisse;
» Itaque desineret Antiochus pacem sibi ipse
» spe vana facere. In Asia, & de ipsa Asia,
» brevi terra marique dimicandum ei cum
» Romanis esse: & aut imperium adimen-
» dum orbem terrarum adfectantibus, aut ipsi
» regnum amittendum. » Unus vera & provi-
dere, & fideliter prædicere visus. Itaque
ipse rex navibus, quæ paratæ instructæque
erant, Chersonesum petit; ut ea loca, si
forte terra venirent Romani, præfidiis firma-
ret. Ceteram classem Polyxenidam parare &
deducere jussit; speculatorias naves ad omnia
exploranda circa insulas dimisit.

*Classis
Romana.*

XLII. C. LIVIUS præfectus Romanæ classis,
cum quinquaginta navibus tectis profectus,
ab Roma Neapolim, quo ab sociis ejus oræ
convenire jusserat apertas naves, quæ ex
fœdere debebantur, Siciliam inde petit:
fretoque Messanam prætervectus, quum sex
Punicas naves ad auxilium missas accepisset,
ab Rheginis Locrisque & ejusdem juris sociis
debitas exegisset naves, lustrata classe ad
Lacinium, altum petit. Corcyram, quam
primam Græciæ civitatum adiit, quum ve-

nisset, percunctatus de statu belli, (necdum enim omnia in Græcia perpacata erant) & ubi classis Romana esset, postquam audivit, circa Thermopylarum saltum in statione consulem ac regem esse, classem Piræei stare, maturandum ratus omnium rerum causa, pergit protinus navigare Peloponnesum. Samem Zacynthumque, quia partis Ætolorum maluerant esse, protinus depopulatus, Maleam petit : & , prospera navigatione usus, paucis diebus Piræeum ad veterem classem pervenit. Ad Scyllæum Eumenes rex cum tribus navibus obcurrit; quum Æginæ diu incertus consilii fuisset, utrum ad tuendum rediret regnum, (audiebat enim Antiochum Ephesi navales terrestresque parare copias) an nusquam abscederet ab Romanis, ex quorum fortuna sua penderet. A Piræeo A. Atilius, traditis successori quinque & viginti navibus tectis, Romam est profectus. Livius una & octoginta rostratis navibus, multis præterea minoribus, quæ aut apertæ rostratæ, aut sine rostris speculatoriæ erant, Delum trajecit.

XLIII. Eo fere tempore consul Acilius Naupactum obpugnabat. Livium Deli per

U. C. 561.

a. C. 191.

D. C. 562.
a. C. 191.

aliquot dies (& est ventosissima regio inter Cycladas, fretis alias majoribus, alias minoribus divisas) adversi venti tenuerunt. Polyxenidas, certior per dispositas speculatorias naves factus, Deli stare Romanam classem; nuncios ad regem misit. Qui, ommissis, quæ in Hellesponto agebat, cum rostratis navibus, quantum adcelerare potuit, Ephesum rediit: & consilium extemplo habuit, faciendūne periculum navalis certaminis foret.

*Antiochus
cum ea pug-
nandum
decernit.*

Polyxenidas negabat cessandum: « & utique
» prius confligendum, quam classis Eumenis
» & Rhodiæ naves jungerentur Romanis.
» Ita numero non ferme inpaes futuros se,
» ceteris omnibus superiores (r), & celeri-
» tate navium, & varietate auxiliorum. Nam
» Romanas naves, quum ipsas inscite factas
» immobiles esse, tum etiam, ut quæ in
» terram hostium veniant, oneratas commeatu
» venire: suas autem, ut pacata omnia circa
» se relinquentes, nihil præter militem atque
» arma habituras. Multum etiam adjuturam
» notitiam maris terrarumque & ventorum:
» quæ omnia ignaros turbatura hostes essent. »
Movit omnes auctor consilii, qui & re con-

(r) non ferme inpaes futuros; ipsum ceteris omnibus superiorem &c. Gronov.

filium exsecuturus erat. Biduum in adparatu morati : tertio die centum navibus , quarum U. c. 562a
a. C. 191. septuaginta tectæ , ceteræ apertæ , minoris omnes formæ , erant , profecti Phocæam petierunt. Inde , quum audisset , adpropinquare jam Romanam classem , rex , quia non interfuturus navali certamini erat , Magnesium , quæ ad Sipylum est , concessit , ad terrestres copias comparandas. Classis ad Cysfuntem portum Erythræorum , tamquam ibi aptius expectatura hostem , contendit. Romani , ubi primum aquilones (ii namque per aliquot dies tenuerant) cecidere , ab Delo Phanas , portum Chiorum in Ægæum mare versum , petunt : inde ad urbem circumegere naves , com meatuque sumto , Phocæam trajiunt. Eumenes , Elæam ad suam classem profectus , paucis post inde diebus , cum quatuor & viginti navibus tectis , apertis pluribus , paullo a Phocæa ad Romanos , parantes instruentesque se ad navale certamen ; rediit. Inde centum quinquaginta tectis navibus , apertis ferme quinquaginta , profecti ; primo , aquilonibus transversis quum urgebantur in terram , cogebantur tenui agmine prope in ordinem singulæ naves ire ; deinde ;

U. e. 561
a. C. 191

ut lenita paullum vis venti est, ad Corycum portum, qui super Cyffuntem est, conati sunt trajicere.

*Pugna
 navalis.*

XLIV. POLYXENIDAS, ut adpropinquare hostes adlatum est, occasione pugnandi lætus, sinistrum ipse cornu in altum extendit, dextrum cornu præfectos navium ad terram explicare jubet, & æqua fronte ad pugnam procedebat. Quod ubi vidit Romanus, vela contrahit, malosque inclinat, &, simul armamenta componens, opperitur insequentes naves. Jam ferme triginta in fronte erant, quibus ut æquaret lævum cornu, dolonibus erectis altum petere intendit: jussis, qui sequebantur, adversus dextrum cornu prope terram proras dirigere. Eumenes agmen cogebat. Ceterum, ut demendis armamentis tumultuari primum cœptum est, & ipse, quanta maxima celeritate potest, concitat naves. Jam omnibus in conspectu erant; (s) duæ Punicæ naves antecedeabant Romanam classem, quibus obviæ tres fuerunt regiæ naves. Et ut in numero impari, duæ regiæ unam circumfistunt: & primum ab utroque latere remos detergunt: deinde transcendent armati, &, dejectis cæsisque propugnatori-

(s) *Jam omnes in conspectu erant; Crev.*

bus, navem capiunt. Una, quæ compari Marte concurrerat, postquam captam alteram navem vidit, priusquam a tribus simul circumveniretur, retro ad classem refugit. Livius indignatione accensus, prætoria nave in hostes tendit. Adversus quam eadem spe duæ, quæ Punicam unam navem circumvenierant, quum inferrentur, demittere in aquam remos ab utroque latere remiges stabilis navis causa iussit, & in advenientes hostium naves ferreas manus injicere; & ubi pugnam pedestri similem fecisset, meminisse Romanæ virtutis, nec pro viris ducere regia mancipia. Haud paullo facilius, quam ante duæ unam, tunc una duas naves expugnavit, cepitque. Et jam classes quoque undique concurrerant, & passim permixtis navibus pugnabatur. Eumenes, qui extremus commisso certamine advenerat, ut animadvertit lævum cornu hostium ab Livio turbatum, dextrum ipse, ubi æqua pugna erat, invadit.

XLV. NEC ita multo post primum ab lævo cornu fuga cœpit. Polyxenidas enim, ut virtute militum haud dubie superari se vidit, sublatis dolonibus effuse fugere inten-

U. c. 561.
a. C. 191.

*Vincunt
Romani.*

U. c. 561.
a. C. 191.

dit : mox idem & , qui prope terram cum Eumene contraxerant certamen , fecerunt. Romani & Eumenes , quoad subficere remiges potuerunt , & in spe erant extremi agminis vexandi , satis pertinaciter secuti sunt. Postquam celeritate navium , utpote levium , suas commeatu onustas eludi frustra tendentes viderunt , tandem abstiterunt ; tredecim captis navibus cum milite ac remige , decem demersis. Romanæ classis una Punica navis , in primo certamine ab duabus circumventa , periit. Polyxenidas non prius , quam in portu Ephesi , fugæ finem fecit. Romani eo die , unde egressa regia classis erat , manserunt : postero die hostem persequi intenderunt. Medio fere in cursu obviæ fuere iis quinque & viginti tectæ Rhodiæ naves , cum Pausistrato præfecto classis. Iis adjunctis , Ephesum hostem persecuti , ante ostium portus acie instructa steterunt. Postquam confessionem victis satis expresserunt , Rhodii & Eumenes domos dimissi : Romani , Chium petentes , Phœnicuntum primum portum Erythrææ terræ prætervecti , nocte anchoris jactis , postero die in insulam ad ipsam urbem trajecerunt. Ubi paucos dies remige maxime reficiendo

morati, Phocæam transmittunt. Ibi relictis *U. e. 562;*
 ad præsidium urbis quatuor quinquereimibus, *a. C. 191,*
 ad Canas classis venit : & , quum jam hiems
 adpeteret, fossa valloque circumdatis naves
 subductæ. Exitu anni comitia Romæ habita, *Comitia,*
 quibus creati sunt consules L. Cornelius Sci-
 pio & C. Lælius , intuentibus cunctis ad
 finiendum cum Antiocho bellum. Postero die
 prætores creati , M. Tuccius, L. Auruncu-
 leius , Cn. Fulvius , L. Æmilius , P. Junius ,
 C. Atinius Labeo.

EPITOME

LIBRI XXXVII LIVIANI

L. CORNELIUS SCIPIO *consul, legato P. Scipione Africano (qui se legatum fratris futurum dixerat, si ei Græcia provincia decerneretur, quum C. Lælio, qui multum in senatu poterat, ea provincia dari videretur) profectus ad bellum adversum Antiochum gerendum, in Asiam primus omnium Romanorum ducum trajecit. Æmilius Regillus adversus regiam classem Antiochi feliciter pugnavit ad Myonnesum, Rhodiis adjuvantibus. Filius Africani ab Antiocho captus, patri remissus est. M'. Acilius Glabrio de Antiocho, quem Græcia expulerat, & de Ætolis triumphavit. Victo deinde Antiocho a L. Cornelio Scipione, adjuvante Eumene rege Pergami, Attali filio, pax data est ea conditione, ut omnibus provinciis circa Taurum montem cederet. Eumeni, quo*

juvante Antiochus victus erat, regnum
ampliatum. Rhodiis quoque, qui &
ipsi juverant, quædam civitates concessæ.
Colonia deducta est Bononia. Æmilius
Regillus, qui præfectos Antiochi navali
certamine vicerat, navalem triumphum
duxit. L. Cornelius Scipio, qui cum
Antiocho debellaverat, cognomine fratri
exæquatus, Asiaticus adpellatus est.

LIBER XXXVII

I.

*U. c. 562.
a. C. 190.*

*L. Corne-
lio, C. Læ-
lio Coss.*

*Ætoli le-
gati infecta
pace, di-
missi.*

L. CORNELIO SCIPIONE, C. Lælio confus-
libus, nulla prius secundum religiones acta
in senatu res est, quam de Ætolis. Et legati
eorum insitire, quia brevem induciarum
diem habebant; & ab T. Quinctio, qui tum
Romam ex Græcia redierat, adjuri sunt.
Ætoli, ut quibus plus in misericordia sena-
tus, quam in caussa, spei esset, suppliciter
egerunt, veteribus benefactis nova pensan-
tes maleficia. Ceterum & præsentis interro-
gationibus undique senatorum, confessionem
magis noxæ, quam responsa, exprimentium,
fatigati sunt, & excedere curia jussi, magnum
certamen præbuere. Plus ira, quam miseri-
cordia, in caussa eorum valebat; quia non
ut hostibus modo, sed tanquam indomitæ &
infociabili genti, succensebant. Per aliquot
dies quum certatum esset, postremo neque
dari, neque negari pacem placuit. Duæ con-
ditiones eis latæ sunt: vel senatui liberum
arbitrium de se permetterent; vel mille talen-
tum darent, eosdemque amicos atque inimi-

cos haberent. Exprimere cupientibus, quarum *U. c. 562.*
 rerum in se arbitrium fenatui permitterent, *a. C. 190.*
 nihil certi responsum est. Ita infecta pace
 dimissi, urbe eodem die, Italia intra quin-
 decim dies excedere iussi. Tum de consulum
 provinciis cœptum est agi. Ambo Græciam *Provinciae.*
 cupiebant. Multum Lælius in fenatu poterat.
 Is, quum fenatus aut fortiri, aut comparare
 inter se provincias consules iussisset, elegan-
 tius facturos dixit, si iudicio Patrum, quam si
 forti, eam rem permisissent. Scipio, responso
 ad hoc dato, « cogitaturum, quid sibi facien-
 » dum esset, » cum fratre uno locutus, ius-
 susque ab eo permittere audacter fenatui,
 renunciat collegæ, « facturum se, quod is
 » censeret. » Quum res, aut nova, aut ve-
 tustate exemplorum memoriæ jam exoletæ,
 relata expectatione certaminis fenatum ere-
 xisset, P. Scipio Africanus dixit, « Si L. Sci- *Africanus*
 » pioni fratri suo provinciam Græciam (a) *fratri*
 » decrevissent, se legatum iturum. » Hæc *legatus,*
 vox, magno adsensu audita, sustulit certa-
 men. Experiri libebat, utrum plus regi An-
 tiocho in Hannibale victo, an in victore
 Africano consuli legionibusque Romanis,

(a) Græciam del. Crey,

U. c. 562. auxilii foret : ac prope omnes Scipioni Græ-
a. C. 190. ciam, Lælio Italiam decreverunt.

II. PRÆTORES inde provincias fortiti, L. Aurunculeius urbanam, Cn. Fulvius peregrinam, L. Æmilius Regillus classem, P. Junius Brutus Tuscos, M. Tuccius Apuliam & Brutios, C. Atinius Siciliam. Consuli deinde, cui Græcia provincia decreta erat, ad eum *Exercitus.* exercitum, quem a M'. Acilio (duæ autem legiones erant) accepturus esset, in supplementum addita peditum civium Romanorum tria millia, equites centum, & focium Latini nominis quinque millia, equites ducenti : & adjectum, ut, quum in provinciam venisset, si e republica videretur esse, exercitum in Asiam trajiceret. Alteri consuli totus novus exercitus decretus ; duæ legiones Romanæ, & focium Latini nominis quindecim millia peditum, equites sexcenti. Exercitum ex Liguribus Q. Minucius (jam enim confectam provinciam scripserat, & Ligurum omne nomen in deditonem venisse) tradere in Boios, & P. Cornelio proconsuli tradere, jussus. Ex agro, quo victos bello multaverat Boios, deductæ urbanæ legiones, quæ priore anno conscriptæ erant, M. Tuccio præ-

prætori datæ, & focium ac (b) Latini nominis peditum quindecim millia, equites sexcenti, ad Apuliam Bruttiosque obtinendos. A. Cornelio superioris anni prætori, qui Bruttios cum exercitu obtinuerat, imperatum, si ita consuli videretur, ut legiones in Ætoliâ trajectas M. Acilio traderet, si is manere ibi vellet. Si Acilius redire Romanam mallet, ut A. Cornelius cum eo exercitu in Ætoliâ remaneret. C. Atinium La-beonem provinciam Siciliam exercitumque a M. Æmilio accipere placuit, & in supplementum scribere ex ipsa provincia, si vellet, peditum duo millia, & centum equites. P. Junius Brutus in Tuscos exercitum novum, legionem unam Romanam, & decem millia focium ac Latini nominis scribere, & quadringentos equites; L. Æmilius, cui provincia maritima erat, viginti naves longas, & focios navales a M. Junio prætore superioris anni accipere jussus, & scribere ipse mille navales focios, duo millia peditum: cum iis navibus militibusque in Asiam proficisci, & classem a C. Livio accipere. Duas

(b) ac del. Gron. Crev. paullo infra eadem lectio servatur.

U. c. 562.
a. C. 190.

Hispanias Sardiniamque obtinentibus prorogatum in annum imperium est, & iidem exercitus decreti. Siciliae Sardiniaeque binæ eo anno decumæ frumenti imperatae: Siculum omne frumentum in Ætoliā ad exercitum portari iustum: ex Sardinia pars Romam, pars in Ætoliā, eodem quo Siculum.

Prodigia.

III. PRIUSQUAM consules in provincias proficiscerentur, prodigia per pontifices procurari placuit. Romæ Junonis Lucinæ templum de cœlo tactum erat, ita ut fastigium valvæque deformarentur. Puteolis pluribus locis murus & porta fulmine icta, & duo homines exanimati. Nursiæ sereno fati constabat nimbū ortum: ibi quoque duos liberos homines exanimatos. Terra apud sepluisse Tusculani nunciabant, & Reatini mulam in agro suo peperisse. Ea procurata, Latinæque instauratae; quod Laurentibus carnis, quæ dari debet, data non fuerat. Supplicatio quoque earum religionum causa fuit, quibus Diis decemviri ex libris ut (c) fieret, ediderunt. Decem ingenui, decem virgines, patrimi omnes matrimique, ad id sacrificium adhibiti: & decemviri nocte lactentibus rem

(c) ut dicitur Gronovius, Crevierus

divinam fecerunt. P. Cornelius Scipio Africanus, priusquam proficisceretur, fornicem in Capitolio adversus viam, qua in Capitolium ascenditur, cum signis septem auratis, & duobus equis, & marmorea duo labra ante fornicem posuit: Per eosdem dies principes Ætolorum tres & quadraginta inter quos Damocritus & frater ejus erant, ab duabus cohortibus, missis a M'. Acilio, Romanam deducti, & in Lautumias coniecti sunt. Cohortes inde ad exercitum redire, L. Cornelius consul iussit. Legati a Ptolemæo & Cleopatra, regibus Ægypti, gratulantes quod M'. Acilius consul Antiochum regem Græcia expulisset, venerunt: adhortantesque, ut in Asiam exercitum trajicerent (d); « omnia » perculsa metu non in Asia modo, sed » etiam in Syria, esse; reges Ægypti ad ea, » quæ censuisset senatus, paratos fore. » Gratia regibus actæ: legatis munera dari iussa, in singulos quaternum millium æris.

IV. L. CORNELIUS consul, peractis, quæ Romæ agenda erant, pro concione edixit, ut milites, quos ipse in supplementum scripssisset, quique in Bruttis cum A. Cornelio

(d) traduceret Gron. Crev.

*U. c. 562.
A. C. 190.*

*Scipio Cos.
proficiscitur.*

Solis deliquium.

*Ætolorum
conatus.*

proprietore essent, ut hi omnes Idibus Quintilibus Brundisium convenirent. Item tres legatos nominavit, Sex. Digitium, L. Apustium, C. Fabricium Luscinum, qui ex ora maritima undique naves Brundisium contraherent: &, omnibus jam paratis, paludatus ab urbe est profectus. Ad quinque millia voluntariorum ex Romanis sociisque, qui emerita stipendia sub imperatore P. Africano habebant, præsto fuere exeunti consuli, & nomina dederunt. Per eos dies, quibus est profectus ad bellum consul, ludis Apollinariis, ante diem quintum Idus Quintiles, cælo sereno interdiu obscurata lux est, quum luna sub orbem solis subisset. Et L. Æmilius Regillus, cui navalis provincia evenerat, eodem tempore profectus est. L. Aurunculeio negotium ab senatu datum est, ut triginta quinqueremes, viginti triremes faceret; quia fama erat, Antiochum post prælium navale majorem classem aliquanto reparare. Ætoli, postquam legati ab Roma retulerunt, nullam spem pacis esse, quamquam omnis ora maritima eorum, quæ in Peloponnesum versa est, depopulata ab Achæis erat, periculi magis, quam damni;

memores, ut Romanis intercluderent iter, Coracem montem occupaverunt. Neque enim dubitabant, ad obpugnationem Naupaçi eos principio veris redituros esse. Acilio, qui id expectari sciebat, fatius visum est, inopinatam adgredi rem, & Lamiam obpugnare. Nam & a Philippo prope ad excidium adductos esse; & tunc eo ipso, quod nihil tale timerent, obprimi incautos posse. Profectos ab Elatia primum in hostium terra circa Sperchium amnem posuit castra: inde nocte motis signis, prima luce corona mœnia est adgressus.

U. c. 562^a
a. c. 190^a

Lamia
obpugnata
ab
Acilio,

V. MAGNUS pavor ac tumultus, ut in re inprovisa, fuit. Constantius tamen, quam quis facturos crederet, in tam subito periculo, quum viri propugnarent, feminae tela omnis generis saxaque in muros gererent, jam (e) multifariam scalis adpositis, urbem eo die defenderunt. Acilius, signo receptui dato, suos in castra medio ferme die reduxit: & tunc cibo & quiete refectis corporibus, priusquam prætorium dimitteret, denunciavit, « ut ante lucem armati paratique » essent. Nisi expugnata urbe, se eos in castra

(e) jam del. Gron. Crev.

V. c. 562.
a. C. 190.

» non reducturum. » Eodem tempore, quo pridie, pluribus locis adgressus, quum oppidanos jam vires, jam tela, jam ante omnia animus deficeret, intra paucas horas urbem cepit. Ibi, partim divendita, partim diyisa præda, consilium habitum, quid deinde faceret. Nemini ad Naupaetum iri placuit, occupato ad Coracem ab Ætolis saltu. Ne tamen segnia æstiva essent, & Ætoli non inpetratam pacem ab senatu nihilominus per suam cunctationem haberent, obpugnare Actilius Amphissam statuit. Ab Heraclea per Etam exercitus eo ductus. Quum ad mœnia castra posuisset, non corona, sicut Lamiam, sed operibus obpugnare urbem est adortus. Pluribus simul locis aries admovebatur; & quum quaterentur muri, nihil adversus tale machinationis (f) genus parare, aut comminisci oppidani conabantur. Omnis spes in armis & audacia erat. Eruptionibus crebris & stationes hostium, & eos ipsos, qui circa opera & machinas erant, turbabant.

*Amphissa
obpugnata.*

*Cos. in
provin-
ciam
venit.*

VI. MULTIS tamen locis murus decussus erat, quum adlatum est, successorem, Apolloniæ exposito exercitu, per Epirum ac Thessaliam venire. Cum tredecim millibus

(f) *obpugnationis Crev.*

peditum & quingentis equitibus consul vene-
 niebat. Jam in sinum Maliacum venerat: &
 præmissis Hypatam, qui tradere urbem jube-
 rent, postquam responsum est, nihil, nisi ex
 communi Ætolorum decreto, facturos; ne
 teneret se obpugnatio Hypatæ, nondum
 Amphissa recepta, præmissis fratre Africano,
 Amphissam ducit. Sub adventum eorum op-
 pidam, relicta urbe, (jam enim magna ex
 parte nudata mœnibus erat) in arcem, quam
 inexpugnabilem habent, omnes armati atque
 inermes concessere. Consul sex millia ferme
 passuum inde posuit castra. Eo legati Athe-
 nienses primum ad P. Scipionem, prægres-
 sum agmen, sicut ante dictum est, deinde
 ad consulem venerunt, deprecantes pro Æto-
 lis. Clementius responsum ab Africano tulerunt:
 qui, causam relinquendi honeste
 Ætolici belli quærens, Asiam & regem An-
 tiochum spectabat; jusseratque Athenienses;
 non Romanis solum, ut pacem bello præ-
 ferrent, sed etiam Ætolis persuadere. Cele-
 riter, auctoribus Atheniensibus, frequens ab
 Hypata legatio Ætolorum venit: & spem
 pacis eis sermo etiam Africani, quem prio-
 rem adierunt, auxit, commemorantis, « mul-

U. c. 562.
 a. C. 190.

Ætoli
 pacem
 quarunt.

U. c. 562.
a. C. 190.

» tas gentes populosque in Hispania prius,
» deinde in Africa, in fidem suam venisse.
» In omnibus se majora clementiæ benignita-
» risque, quam virtutis bellicæ, monumenta
» reliquisse. » Perfecta videbatur res, quum
aditus consul idem illud responsum retulit,
quo fugati ab senatu fuerant. Eo tamquam
novo quum icti Ætoli essent, (nihil enim
nec legatione Atheniensium, nec placido
Africani responso profectum videbant) re-
ferre ad suos dixerunt velle.

VII. REDITUM inde Hypatam est, nec
consilium expediebatur. Nam neque, unde
mille talentum daretur, erat; &, permisso
libero arbitrio, ne in corpora sua sæviretur,
metuebant. Redire itaque eosdem legatos ad
consulem & Africanum jusserunt, & petere,
ut, si dare vere pacem, non tantum osten-
dere, frustrantes spem miserorum, vellent,
aut ex summa pecuniæ demerent, aut per-
missionem extra civium corpora fieri juberent.
Nihil inpetratum, ut mutaret consul, & ea
quoque inrita legatio dimissa est. Securi &
Athenienses sunt: & princeps legationis
eorum Echedemus fatigatos tot repulsis Æto-
los, & complorantes inutili lamentatione

fortunam gentis, ad spem revocavit; auctor
 inducias sex mensium petendi, ut legatos
 Romam mittere possent. « Dilationem nihil
 » ad præsentia mala, quippe quæ ultima ef-
 » sent, adjecturam: levare per multos casus,
 » tempore interposito, præsentis clades posse.»
 Auctore Echedemo iidem missi, prius P. Sci-
 pione convento, per eum inducias temporis
 ejus, quod petebant, a consule inpetrave-
 runt: & soluta obsidione Amphissæ, M.
 Acilius, tradito consuli exercitum, provincia
 decessit: & consul ab Amphissa Thessaliam
 repetit, ut per Macedoniam Thraciamque
 duceret in Asiam. Tum Africanus fratri,
 « Iter, quod insistis, L. Scipio, ego quoque
 » adprobo: sed totum id vertitur in volun-
 » tate Philippi. Qui, si imperio nostro fidus
 » est, & iter, & commeatus, & omnia,
 » quæ in longo itinere exercitus alunt juvant-
 » que, nobis suppeditabit. Si is destituat,
 » nihil per Thraciam satis tutum habebis.
 » Itaque prius regis animum explorari placet.
 » Optime explorabitur, si nihil ex præparato
 » agentem obprimet, qui mittetur.» Ti. Sem-
 pronius Gracchus, longe tum acerrimus ju-
 venum ad id delectus, per dispositos equos

U. c. 562.
 a. C. 190.

*Inducias
 inpetrant.*

D. e. 562.
a. C. 190.

prope incredibili celeritate ab Amphissa (inde enim est dimissus) die tertio Pellam pervenit. In convivio re» erat, & in multum vini procefferat : ea ipsa remissio animi suspicionem demisit, novare eum quidquam velle. Et tum quidem comiter acceptus hospes. Postero die commeatus exercitui paratos benigne, pontes in fluminibus factos, vias, ubi transitus (g) difficiles erant, munitas vidit. Hæc referens eadem, qua ierat, celeritate Thaumacis obcurrit consuli. Inde certiore &

*Cos. ducit
in Asiam.
Regio ad-
paratu ac-
cipitur a
Philippo,
qui com-
meatus
Romano
exercitui
benignè
parat,*

majori spe lætus exercitus ad præparata omnia in Macedoniam pervenit. Venientes regio adparatu & accepit, & profecutus est rex. Multa in eo & dexteritas, & humanitas visa, quæ commendabilia apud Africanum erant; virum sicut ad cetera egregium, ita a comitate, quæ sine luxuria esset, non aversum. Inde non per Macedoniam modo, sed etiam Thraciam, prosequente & præparante omnia Philippo, ad Hellespontum perventum est.

*Antiochus
classem
reparat.*

VIII. ANTIOCHUS post navalem ad Corycum pugnam, quum totam hiemem liberam in adparatus terrestres maritimosque habuisset, classi maxime reparandæ, ne tota maris

(g) *transitu* Grog. Crev.

possessione pelleretur, intentus fuerat. Sub-
 currebat, « Superatum se, quum classis ab-
 » fuisset Rhodiorum. Quod si ea quoque (nec
 » commissuros Rhodios, ut iterum moraren-
 » tur) certamini adesset, magno sibi navium
 » numero opus fore, ut viribus & magnitu-
 » dine classem hostium æquaret. » Itaque &
 Hannibalem in Syriam miserat ad Phœnicum
 arcessendas naves, & Polyxenidam, quo
 minus prospere gesta res erat, eo enisus &
 eas, quæ erant, reficere, & alias parare
 naves iussit. Ipse in Phrygia hibernavit, un-
 dique auxilia arcessens. Etiam in Gallogræ-
 ciam miserat: bellicosiores ea tempestate
 erant, Gallicos adhuc, nondum exfoleta stirpe
 gentis, servantes animos. Filium Seleucum
 in Æolide reliquerat cum exercitu ad mari-
 timas continendas urbes; quas illinc a Perga-
 mo Eumenes, hinc a Phocæa Erythrisque
 Romani sollicitabant. Classis Romana, sicut
 ante dictum est, ad Canas hibernabat. Eo
 media ferme hieme rex Eumenes cum duo-
 bus millibus peditum, equitibus centum,
 venit. Is, quum magnam prædam agi posse
 dixisset ex hostium agro, qui circa Thyatira
 esset, hortando perpulit Livium, ut quinque

U. c. 562
 a. C. 190.

U. c. 562. millia militum secum mitteret. Missi ingen-
a. C. 190. tem prædam intra paucos dies averterunt.

IX. INTER hæc Phocææ seditio orta, quibusdam ad Antiochum multitudinis animos avocantibus. Gravia hiberna navium erant; grave tributum, quod togæ quingentæ imperatæ erant, cum quingentis tunicis; gravis etiam inopia frumenti, propter quam naves quoque & præsidium Romanum excessit. Tum vero liberata metu factio erat, quæ plebem in concionibus ad Antiochum trahebat. Senatus & optimates in Romana societate perstandum censebant: defectionis auctores plus apud multitudinem valuerunt. Rhodii, quo magis cessatum priore æstate erat, eo maturius æquinoctio verno eundem Pausistratum classis præfectum cum sex & triginta navibus miserunt. Jam Livius a Canis cum triginta navibus & septem quadriremibus, quas secum Eumenes rex adduxerat, Hellepontum petebat; ut ad transitum exercitus, quem terra venturum opinabatur, præpararet, quæ opus essent. In portum, quem vocant Achæorum, classem primum advertit. Inde Ilium ascendit, sacrificioque Minervæ facto, legationes finitimas ab

*Classis
 Romana
 Hellepontum
 petit.*

Elæunte, & Dardano, & Rhæteo, tradentes in fidem civitates suas, benigne audivit. Inde ad Helleſponti fauces navigat; &, decem navibus in ſtatione contra Abydum relictis, cetera claſſe in Europam ad Seſtum (h) obpugnandam trajecit. Jam ſubeuntibus armatis muros fanatici Galli primum cum ſollempni habitu ante portam occurrunt. Juſſu ſe matris Deum famulos Deæ venire memorant, ad precandum Romanum, ut parceret mœnibus urbiſque. Nemo eorum violatus eſt: mox univerſus ſenatus cum magiſtratibus ad dedendam urbem proceſſit. Inde Abydum trajecta claſſis. Ubi quum, tentatis per conloquia animis, nihil pacati reſponderetur, ad obpugnationem ſeſe expediebant.

X. DUM hæc in Helleſponto geruntur, Polyxenidas regius Præfeſtus, (erat autem exſul Rhodius) quum auდიſſet, profeſtam ab domo popularium ſuorum claſſem, & Pauſiſtratum præfeſtum ſuperbe quædam & contempnim in ſe concionantem (i) dixiſſe, præcipuo certamine animi adverſus eum ſumto, nihil aliud dies noctesque agitabat

*U. c. 565.
a. C. 190.*

*Polyxenidas
fraudem
Pifiſtrato
ſtruit;*

(h) *Seſton Gron. Crev.*

(i) *concionatum Gron. Crev.*

U. e. 562.
a. C. 190.

animo, quam ut verba magnifica ejus rebus confutaret. Mittit ad eum hominem & illi notum, qui diceret, « Et se Pausistrato patriæque suæ magno usui, si liceat, fore; » & a Pausistrato se restitui in patriam posse. » Quum, quonam modo ea fieri possent, mirabundus Pausistratus percunctaretur, fidem petenti dedit agendæ communiter rei, aut silentio tegendæ. Tum internuncius, « regiam classem aut totam, aut majorem » ejus partem, Polyxenidam traditurum ei. » Pretium tanti meriti nullum aliud pacisci, » quam reditum in patriam. » Magnitudo rei, nec ut crederet, nec ut adspernaretur dicta, effecit. Panormum Samiæ terræ petit: ibique ad explorandam rem, quæ oblata erat, subsistit (k). Ultro citroque nuncii cursare: nec fides ante Pausistrato facta est, quam coram nuncio ejus Polyxenidas sua manu scripsit, « se ea, quæ pollicitus esset, facturum, » signoque suo inpressas tabellas misit. Eo vero pignore velut auctoratum sibi proditorem ratus est. Neque enim eum, qui sub rege viveret, commissurum fuisse, ut adversus semet ipsum indicia manu sua testata

(k) *subsistit* Кревъ.

daret. Inde ratio simulatæ proditionis composita. « Omnium (l) se rerum adparatum omiffurum, » Polyxenidas dicere; « non remigem, » non socios navales ad classem frequentes » habiturum : subducturum per simulationem » reficiendi quasdam naves : alias in propin- » quos portus dimiffurum : paucas ante portum Ephesi in falò habiturum; quas, si » exire res cogeret, objecturus certamini » foret. Quam negligentiam Polyxenidam in classe sua habiturum Pausistratus audivit, eam ipse extemplo habuit. Partem navium ad com meatus arcessendos Halicarnassum, partem Samum ad urbem misit : ut paratus esset, quum signum adgrediendi a proditore accepisset. Polyxenidas augere simulando errorem : subducit quasdam naves, alias velut subducturus esset, navalia reficit : remiges ex hibernis non Ephesum arcessit, sed Magnesium occulte cogit.

U. c. 562.

a. C. 190.

XI. FORTE quidam Antiochi miles, quum Samum rei privatæ causa venisset, pro speculatore deprehensus (m) deducitur Paenor:

(l) *Omnem* Gron. Crev.(m) *comprehensus* Gron. Crev.

U. c. 562. mum ad præfectum. Is percunctanti, quid
 a. C. 190. Ephesi ageretur, incertum metu, an erga
 suos haud sincera fide, omnia aperit: clas-
 sem instructam paratamque in portu stare:
 remigium omne Magnesium ad Sipylum mis-
 sum: perpaucas naves subductas esse, &
 navalia tegi: numquam intentius rem nava-
 lem administratam esse. Hæc ne pro veris
 audirentur, animus errore & spe vana præ-
 occupatus fecit. Polyxenidas, fatis omnibus
 comparatis, nocte remige a Magnesia arces-
 sito, deductisque raptim, quæ subductæ erant,
 navibus, quum diem non tam in adparatu
 absumsisset, quam quod conspici proficiscen-
 tem classem nolebat; post solis occasum pro-
 fectus septuaginta navibus tectis, vento ad-
 verso, ante lucem Pygela portum tenuit. Ubi
 quum interdiu ob eandem causam quiesset,
 nocte in proxima Samiæ terræ trajecit. Hinc
 Nicandro quodam archipirata quinque (n)
 navibus tectis Palinurum jussu petere, atque
 inde armatos, qua proximum per agros iter
 esset, Panormum ad tergum hostium ducere,
 ipse interim, classe divisa, ut ex utraque
 parte fauces portus teneret, Panormum
 petit. Pausistratus primo, ut in re necopi-

(n) cum quinque Gron. Crey,

nata;

nata, turbatus parumper, deinde vetus miles, celeriter conlecto animo, terra melius arceri, quam mari, hostes posse ratus, armatos duobus agminibus ad promontoria, quæ cornibus objectis ab alto portum faciunt: ducit inde facile telis ancipitibus hostem submoturus. Id inceptum ejus Nicander a terra visus (n) quum turbasset, repente mutato consilio, naves conscendere omnes jubet. Tum vero ingens pariter militum nautarumque trepidatio orta, & velut fuga in naves fieri, quum se mari terraque simul cernerent circumventos. Pausistratus, unam viam salutis esse ratus, si viam facere per fauces portus, atque erumpere in mare apertum posset, postquam conscendisse suos vidit, sequi ceteris jussis, ipse princeps concitata nave remis ad ostium portus tendit. Superantem jam fauces navem ejus Polyxenidas tribus quinqueremibus circumfistit. Navis rostris icta subprimitur: telis obruuntur propugnatores: inter quos & Pausistratus inpigre pugnans interficitur. Navium reliquarum ante portum aliæ, aliæ in portu deprehensæ, quædam a Nicandro, dum moliuntur a terra, captæ.

U. e. 562;
a. C. 190.

Pausistratus interficitur.

(n) *missus Gron.*

U. c. 562.
 a. C. 190.

Quinque tantur Rhodiæ naves cum duabus Cois effugerunt, terrore flammæ micantis via sibi inter confertas naves facta; contis enim binis a prora prominentibus trullis ferreis multum conceptum ignem præ se portabant. Erythrææ triremes, quum haud procul a Samo Rhodiis navibus, quibus ut essent præsidio, veniebant, obviæ fugientibus fuissent, in Hellespontum ad Romanos cursum averterunt. Sub idem tempus Seleucus proditam Phocæam, porta una per custodes aperta, recepit; & Cyme aliæque ejusdem oræ urbes ad eum metu defecerunt.

XII. Dum hæc in Æolide geruntur, Abydus quum per aliquot dies obsidionem tollerasset, præsidio regio tutante mœnia, jam omnibus fessis, Philota quoque præfecto præsidii permittente, magistratus eorum cum Livio de conditionibus tradendæ urbis agebant. Rem distinebat, quod, utrum armati, an inermes, emitterentur regii, parum conveniebat. Hæc agentibus quum intervenisset nuncius Rhodiorum cladis, emissâ de manibus res est. Metuens enim Livius, ne successu tantæ rei elatus Polyxenidas classem, quæ ad Canas erat, obprimeret, Abydi obsi-

dione custodiaque Helleſponti extemplo re-
 liſta, naves, quæ ſubductæ Canis erant,
 deduxit. Et Eumenes Elæam venit. Livius
 omni claſſe, cui adjunxerat triremes duas
 Mitylenæas, Phocæam petit. Quam quum
 teneri valido regio præſidio auდიſſet, nec
 procul Seleuci caſtra eſſe; depopulatus mari-
 timam oram, & præda maxime hominum
 raptim in naves inpoſita, tantum moratus;
 dum Eumenes cum claſſe adſequeretur, Sa-
 mum petere intendit. Rhodiis primo audita
 clades ſimul pavorem, ſimul luſtum ingen-
 tem fecit. Nam, præter navium militumque
 jaſturam, quod floris, quod roboris in ju-
 ventute fuerat, amiſerant; multis nobilibus
 ſecutis inter cetera auctoritatem Pauſiſtrati,
 quæ inter ſuos merito maxima erat. Deinde,
 quod fraude capti, quod a cive potiſſimum
 ſuo forent, in iram luſtus vertit. Decem
 extemplo naves, & diebus poſt paucis decem
 alias, præſecto omnium Eudamo, miſerunt:
 quem, aliis virtutibus bellicis haudquaquam
 Pauſiſtrato parem, cautiorem, quo minus
 animi erat, ducem futurum credebant. Romani
 & Eumenes rex in Erythræam primum claſſem
 (o) applicuerunt. Ibi noctem unam morati;

U. c. 562.
 a. C. 1909

Rhodiis
 rum
 luſtus

Deinde
 ira.

U. c. 562.
a. C. 190.

postero die Corycum Teiorum promontorium tenuerunt. Inde quum in proxima Samiæ vellent trajicere, non exspectato solis ortu, ex quo statum cœli notare gubernatores possent, in incertam tempestatem miserunt. Medio in cursu, aquilone in septentrionem verso, exasperato fluctibus mari jactari cœperunt.

XIII. POLYXENIDAS, Samum petituros ratus hostes, ut se Rhodiæ classi conjungerent, ab Epheso profectus, primo ad Myonnesum stetit: inde ad Macrin (quam vocant) insulam trajecit, ut prætervehentis classis si quas aberrantes ex agmine naves posset, aut postremum agmen obportune adoriretur. Postquam sparsam tempestate classem vidit, occasionem primo adgrediendi ratus, paullo post increbrescente vento, & majores jam volvente fluctus, quia pervenire se ad eos videbat non posse, ad Æthalam insulam trajecit, ut inde postero die Samum ex alto petentes naves adgrederetur. Romani, pars exigua, primis tenebris portum Samiæ desertum tenuerunt: classis cetera, noctem totam in alto jactata, in eundem portum decurrit. Ibi ex agrestibus cognito, hostium naves ad

Æthalam stare, consilium habitum, utrum extemplo decernerent, an Rhodiam expectarent classem. Dilata re, (ita enim placuit) Corycum, unde venerant, trajecerunt. Polyxenidas quoque, quum frustra stetisset, Ephesum rediit. Tum Romanæ naves vacuo ab hostibus mari Samum trajecerunt. Eodem & Rhodia classis post dies paucos venit. Quam ut expectatam esse adpareret, profecti extemplo sunt Ephesum, ut aut decernerent ravalicertamine, aut, si detrectaret hostis pugnam, (quod plurimum intererat ad animos civitatum) timoris confessionem exprimerent. Contra fauces portus instructa in frontem navium acie steterunt. Postquam nemo adversus ibat, classe divisa, pars in salo ad ostium portus in anchoris stetit; pars in terram milites exposuit. In eos, jam ingentem prædam late depopulato agro agentes, Andronicus Macedo, qui in præsidio Ephesi erat, jam mœnibus adpropinquantes eruptionem fecit, exutosque magna parte prædæ ad mare ac naves redegit. Postero die, insidiis medio ferme viæ positis, ad eliciendum extra mœnia Macedonem, Romani ad urbem agmine ire: inde, quum ea ipsa suspicio, ne quis

U. c. 562.

a. G. 190.

*Romana
classis ante
Ephesum.*

U. C. 562.
a. C. 190.

exiret, deterruisset, redierunt ad naves: &, terra marique fugientibus certamen hostibus, Samum, unde venerat, classis repetit. Inde duas sociorum ex Italia, duas Rhodias triremes cum præfecto Epicrate Rhodiorum ad fretum Cephalleniaë tuendum prætor misit. Infestum id latrocinio Lacedæmonius Hybristas cum juventute Cephallenum faciebat: clausumque jam mare com meatibus Italicis erat.

*Æmilius
Livio
ad
navale
imperium
succedit.*

XIV. PIRÆEI L. Æmilio Regillo, succedenti ad navale imperium, Epicrates occurrit. Qui, audita clade Rhodiorum, quum ipse duas tantum quinqueremes haberet, Epicratem cum quatuor navibus in Asiam secum reduxit. Prosecutæ etiam apertæ Atheniensium naves sunt. Ægeo mari trajecit. Eodem Timasirates Rhodius cum duabus quadriremibus ab Samo nocte intempesta venit: deductusque ad Æmilium, præsidii causa se missum, ait, quod eam oram maris infestam onerariis regis naves excursionibus crebris ab Hellesponto atque Abydo facerent. Trajicienti Æmilio a Chio Samum duæ Rhodiæ quadriremes missæ obviam ab Livio, & rex Eumenes cum duabus quinqueremibus occur-

rit. Samum postquam ventum est, accepta a Livio classe, & sacrificio, ut adsolet, rite facto, Æmilius consilium advocavit. Ibi C. Livius, (is enim est primus rogatus sententiam) « Neminem fidelius dare posse consilium [dixit] quam eum, qui id alteri suaderet, quod ipse, si in eodem loco esset, facturus fuerit. Se in animo habuisse, tota classe Ephesum petere, & onerarias ducere multa saburra gravatas, atque eas in faucibus portus subprimere. Et eo minoris molimenti ea claustra esse, quod, in fluminis modum, longum, & angustum, & vadofum ostium portus sit. Ita ademturum se maris usum hostibus fuisse, inutilemque classem facturum.

XV. NULLI ea placere sententia. Eumenes rex quæsit, « Quid tandem? ubi demersis navibus frenassent claustra maris, utrum libera sua classe abcessuri inde forent ad opem ferendam sociis, terroremque hostibus præbendum? an nihilominus tota classe portum obsessuri? Sive enim abscedant, cui dubium esse, quin hostes extracturi demersas moles sint, & minore molimento aperturi portum, quam obstruatur? Sin

U. c. 562.
a. C. 190.

Consilium
advocat.

U. c. 562. » autem manendum ibi nihilominus sit, quid
a. C. 190. » adtinere, claudi portum? Quin contra,
 » illos, tutissimo portu, opulentissima urbe
 » fruentes, omnia Asia præbente, quieta æsti-
 » va acturos: Romanos, aperto in mari flucti-
 » bus tempestatibusque objectos, omnium
 » inopes, in assidua statione futuros: ipsos
 » magis adligatos impeditosque, ne quid eo-
 » rum, quæ agenda sint, possint agere, quum
 » ut hostes clausos habeant. » Eudamus,
 præfectus Rhodiæ classis, magis eam sibi dis-
 plicere sententiam ostendit, quam ipse, quid
 censeret faciendum, dixit. Epicrates Rhodius,
 « Omissa in præsentia Epheso, mittendam
 » navium partem in Lyciam [censuit] &
 » Patara, caput gentis, in societatem adjun-
 » genda. In duas res magnas id usui fore: &
 » Rhodios, pacatis contra insulam suam terris,
 » totis viribus incumbere in unius belli, quod
 » adversus Antiochum sit, curam posse: &
 » eam classem, quæ in Lycia compararetur,
 » intercludi, ne Polyxenidæ jungatur. »
 Hæc maxime movit sententia. Placuit tamen,
 Regillum tota classe evehi ad portum Ephesi,
 ad inferendum hostibus terrorem.

XVI. C. LIVIUS cum duabus quinqueremibus Romanis, & quatuor quadriremibus Rhodiis, & duabus apertis Smyrnæis, in Lyciam est missus, Rhodum prius jussus adire, & omnia cum iis communicare consilia. Civitates, quas prætervectus est, Miletus, Myndus, Halicarnassus, Cnidus, Cous, imperata enise fecerunt. Rhodum ut est ventum, simul &, ad quam rem missus esset, iis exposuit, & consuluit eos. Adprobantibus cunctis, & ad eam, quam habebat, classem adsumtis tribus quadriremibus, navigat Patara. Primo secundus ventus ad ipsam urbem ferebat eos, sperabantque, subito terrore aliquid moruros. Postquam, circumagente se vento, fluctibus dubiis volvi cœptum est mare, pervicerunt quidem remis, ut tenerent terram: sed neque circa urbem tuta statio erat, nec ante hostium portus in salvo stare poterant, aspero mari, & nocte imminente. Prætervecti mœnia portum Phœnicunta, minus duum millium spatio inde distantem, petiere, navibus ab (p) maritima vitutum: sed altæ rupes insuper iminebant, quas celeriter oppidani, adsumtis regiis mili-

*U. e. 562.
a. C. 190.*

*Livius
mittitur
in
Lyciam.*

U. c. 562.
a. C. 190

tibus, quos in præsidio habebant, ceperunt. Adversus quos Livius, quamquam erant iniqua ac difficilia ad exirus loca, Issæos auxiliares & Smyrnæorum expeditos juvenes misit. Ii, dum missilibus primo & adversus paucos levibus excursionibus laceffebatur magis, quam conferebatur, pugna, sustinuerunt certamen: postquam plures ab urbe adfluebant, & jam omnis multitudo effundebatur, timor incessit Livium, ne & auxiliares circumvenirentur, & navibus etiam ab terra periculum esset: ita non milites solum, sed etiam navales socios, remigum turbam, quibus quisque poterat telis, armatos in prælium eduxit. Tum quoque anceps pugna fuit; neque milites solum aliquot, sed L. Apustius tumultuario prælio cecidit. Postremo tamen fusi fugatique sunt Lycii, atque in urbem compulsi: & Romani cum haud incruenta victoria ad naves redierunt. Inde in Telmessicum (q) profecti sinum, qui latere uno Cariam, altero Lyciam contingit, omissa Patara amplius tentandi spe, Rhodii domum dimissi sunt. Livius prætervectus Asiam, in Græciam transmisit, ut conventis

(q) *Telmessicum Gron. Crev.*

Scipionibus, qui tum circa Theſſaliam erant, in Italiam trajiceret.

*U. e. 562.
a. C. 190.*

XVII. *ÆMILIUS*, poſtquam omiſſas in Lycia res, & Livium proſectum in Italiam cognovit, quum ipſe ab Epheso, repulſus tempeſtate, inrito incepto Samum revertiſſet, turpe ratus, tentata fruſtra Patara eſſe, proficiſci eo tota claſſe, & ſumma vi adgredi urbem ſtatuit. Miletum & ceteram oram ſociorum præterveſti, in Bargylletico (r) ſinu exſcenſionem ad Jaſſum fecerunt. Urbem regium tenebat præſidium: agrum circa Romani hoſtiliter depopulati ſunt. Miſſis deinde, qui per conloquia principum & magiſtratum tentarent animos, poſtquam nihil in poteſtate ſua reſponderunt eſſe, ad urbem obpugnandam ducit. Erant Jaſſenſium exſules cum Romanis: ii frequentes Rhodios orare inſtiterunt, « Ne urbem, & vicinam ſibi, & » cognatam, innoxiam perire ſinerent. Sibi » exſilii nullam aliam cauſam eſſe, quam » fidem erga Romanos. Eadem vi regionum, » qua ipſi pulſi ſunt, teneri eos, qui in urbe » maneat. Omnium Jaſſenſium unam mentem » eſſe, ut ſervitutem regiam effugerent. »

*Æmilius
tota claſſe
proficiſci-
tur in Ly-
ciam.*

(r) *Bargylletico Crev,*

U. c. 562.
a. C. 190.

Rhodii, moti precibus, Eumene etiam rege adsumto, simul suas necessitudines commemorando, simul obseffæ regio præsidio urbis casum miserando, pervicerunt, ut obpugnatione abfisteretur. Profecti inde, pacatis ceteris, quum oram Asiæ legerent, Loryma (portus adversus Rhodum est) pervenerunt. Ibi in principiis sermo primo inter tribunos militum secretus oritur, deinde ad aures ipsius Æmilii pervenit, abduci classem ab Epheso, ab suo bello: ut ab tergo liber relictus hostis in tot propinquas sociorum urbes omnia inpune conari posset. Movere ea Æmilium: vocatosque Rhodios quum percunctatus esset, utrumnam Pataris universa classis in portu stare posset, quum respondissent, non posse; causam nactus omittendæ rei, Samum (s) reduxit naves.

*Samum
 repetit.*

XVIII. PER idem tempus Seleucus, Antiochi filius, quum per omne hibernorum tempus exercitum in Æolide continuisset, partim sociis ferendo opem, partim, quos in societatem perlicere non poterat, depopulandis, transire in fines regni Eumenis, dum is procul ab domo cum Romanis & Rhodiis Lyciæ

(s) *reducit* Crev.

maritima obpugnaret, statuit. Ad Elæam primo infestis signis accessit : deinde, omiffa obpugnatione urbis, agros hostiliter depopulatus, ad caput arcemque regni Pergamum ducit obpugnandum (t). Attalus primo, stationibus ante urbem positis, & excursionibus equitum levisque armaturæ, magis laceffebat, quam sustinebat, hostem. Postremo, quum, per levia certamina expertus, nulla parte virium se parem esse, intra mœnia se recepisset, obsideri urbs cœpta est. Eodem ferme tempore & Antiochus, ab Apamea profectus, Sardibus primum, deinde haud procul Seleuci castris, ad caput Caici amnis stativa habuit, cum magno exercitu mixto variis ex gentibus. Plurimum terroris in Gallorum mercede conductis quatuor millibus erat. Hos, paucis admixtis, ad pervasandum passim Pergamenum agrum misit. Quæ postquam Samum sunt nunciata, primo Eumenes, avocatus domestico bello, cum classe Elæam petit : inde, quum præsto fuissent equites peditumque expediti, præsidio eorum tutus, priusquam hostes sentirent, aut moverentur, Pergamum contendit. Ibi

U. c. 562.
 e. C. 190.

*Seleucus
 Antiochi
 filius
 Pergamum
 obpugnat.*

(t) oppugnandam Gior.

U. c. 562.
a. C. 190.

rursus levia per excursions prælia fieri cœpta, Eumene summæ rei discrimen haud dubie detrectante. Paucos post dies Romana Rhodiaque classis, ut regi opem ferrent, Elæam ab Samo venerunt. Quos ubi exposuisse copias Elææ, & tot classes in unum convenisse portum, Antiocho adlatum est; & sub idem tempus audivit, consulem cum exercitu jam in Macedonia esse, pararique, quæ ad transitum Hellepontis opus essent; tempus venisse ratus, prius, quam terra marique simul urgueretur, agendi de pace, tumultum quemdam adversus Elæam castris cepit. Ibi peditum omnibus copiis relictis, cum equitatu (erant autem sex millia equitum) in campos sub ipsa Elææ mœnia descendit, misso caduceatore ad Æmiliū, velle se de pace agere:

*Antiochus
de pace
agit.*

XIX. ÆMILIUS, Eumene a Pergamo ad-
cito, adhibitis & Rhodiis, consilium habuit.
Rhodii haud adspernari pacem: Eumenes,
«Nec honestum esse [dicere] eo tempore de
»pace agi; nec exitum rei inponi posse. Qui
»enim [inquit] aut honeste, inclusi mœni-
»bus & obsessi velut (u), leges pacis acci-

(u) velut del. Gron. Crev.

» piemus ? aut cui rata ista pax erit, quam
 » sine consule, non ex auctoritate senatus,
 » non jussu (v) populi Romani pepigeri-
 » mus (x) ? Quæro enim, pace per te facta,
 » rediturusne extemplo in Italiam sis, classem
 » exercitumque deducturus ? an expectatu-
 » rus, quid de ea re consuli placeat, quid
 » senatus censeat, aut populus jubeat ? Restat
 » ergo, ut maneat in Asia, & rursus in hi-
 » berna copiæ reductæ, omisso bello, exhau-
 » riant commeatibus præbendis socios : dein-
 » de (si ita visum sit iis, penes quos potestas
 » fuerit) instauremus novum de integro bel-
 » lum : quod possumus, si ex hoc inperu
 » rerum nihil prolatando remittitur, ante
 » hiemem, Diis volentibus, perfecisse. » Hæc
 » sententia vicit, responsumque Antiocho est,
 » ante consulis adventum de pace agi non posse.
 » Antiochus, pace nequidquam tentata, evasta-
 » tis (y) Elænsium primum, deinde Perga-
 » menorum agris, relicto ibi Seleuco filio,
 » Adramytteum hostiliter itinere facto, petit
 » agrum opulentum, quem vocant Thebes

U. c. 562.
 a. C. 190.

Renuit
 Æmilius

(v) non jussu l. injussu Gron. Crev.

(x) peregerimus Gron.

(y) vastatis Gron. Crev.

U. c. 562. campum, carmine Homeri nobilitatum. Ne-
a. C. 190. que alio ullo loco Asiae major regis militi-
 bus parta est praeda. Eodem Adramitteum,
 ut urbi praesidio essent, navibus circumvecti,
 Aemilius & Eumenes venerunt.

*Achaei
 Pergamum
 intronissi.*

XX. PER eosdem forte dies Elaeam ex
 Achaia mille pedites cum centum equitibus,
 Diophane omnibus his copiis praeposito,
 accesserunt. Quos egressos navibus obviam
 missi ab Attalo nocte Pergamum deduxerunt.
 Veterani omnes & periti belli erant, & ipse
 dux Philopœmenis, summi tum omnium
 Graecorum imperatoris, discipulus. Qui bi-
 duum simul ad quietum hominum equorum-
 que, & ad visendas hostium stationes, qui-
 bus locis temporibusque accederent recipe-
 rentque sese, sumserunt. Ad radices fere col-
 lis, in quo posita est urbs, regii succede-
 bant. Ita libera ab tergo populatio erat, nul-
 lo ab urbe, ne in stationes quidem qui pro-
 cul jacularetur, excurrente. Postquam semel
 compulsi metu se moenibus incluserunt, con-
 tentus eorum, & inde negligentia, apud
 regios oritur; non stratos, non infrenatos
 magna pars habebant equos. Paucis ad arma
 & ordines relictis, dilapsi ceteri sparserant
 se

se toto passim campo, pars in juvenales (z) lusus lasciviamque versi, pars vescentes sub umbra, quidam fomno etiam strati. Hæc Diophanes ex alta urbe Pergamo contemplatus, arma suos capere, & ad iussa (a) præsto esse jubet: ipse Attalum adiit, & in animo sibi esse dixit, hostium stationem tentare. Ægre id permittente Attalo, quippe qui centum equitibus adversus trecentos, mille peditibus cum quatuor millibus pugnaturum cerneret, porta egressus, haud procul statione hostium, occasionem opperiens, confedit. Et qui Pergami erant, amentiam magis, quam audaciam, credere esse: & hostes, paullisper in eos versi, ut nihil moveri viderunt, nec ipsi quidquam ex solita negligentia, insuper etiam eludentes paucitatem, mutarunt. Diophanes quietos aliquamdiu suos, velut ad spectaculum modo eductos, continuit: postquam dilapsos ab ordinibus hostes vidit, peditibus, quantum adcelerare possent, sequi iussis, ipse princeps inter equites cum turma sua, quam posset effusissimis habenis, clamore ab omni simul peditibus

*U. e. 562.
a. C. 190.*

*Achæi
Pergamo
erumpunt.*

(z) juveniles Gron. Crev.

(a) portam Gron. Crev.

Tom. IX.

U. c. 562.
a. c. 190.

atque equite sublato, stationem hostium in-
provifo invadit. Non homines solum, sed
equi etiam territi, quum vincula abruptissent,
trepidationem & tumultum inter suos fece-
runt; pauci stabant inpavidi equi: eos ipsos
non sternere, non infrenare, aut adscendere
facile poterant, multo majorem, quam pro
numero equitum terrorem Achæis inferen-
tibus. Pedites vero ordinati & præparati
sparsos per negligentiam, & semisomnos (b)
prope adorti sunt: cædes passim fugaque
per campos facta est. Diophanes, secutus
effusos, quoad tutum fuit, magno Achæo-
rum genti decore parto, (spectaverant enim
e mœnibus Pergami non viri modo, sed fe-
minæ etiam) in præsidium urbis rediit.

*Altera
eruptio:*

XXI. POSTERO die regiæ, magis compo-
sitæ & ordinatæ, stationes quingentis passi-
bus longius ab urbe posuerunt castra: &
Achæi eodem ferme tempore, atque in eum-
dem locum processerunt. Per multas horas
intenti utrimque velut jam futurum inpetum
expectavere: postquam haud procul occasu
solis redeundi in castra tempus erat,, regii
signis conlatis abire agmine, ad iter magis;

(b) *semisomnes* GRAN. GREY.

LIBER XXXVII CAP. XXI 211

quam ad pugnam, composito, cœpere. Quie-
 vit Diophanes, dum in conspectu erant.
 Deinde eodem, quo pridie, inpetu in postre-
 mum agmen incurrit; tantumque rursus pa-
 voris ac tumultus incussit, ut, quum terga
 cæderentur, nemo pugnandi caussa restiterit:
 trepidantesque, & vix ordinem agminis ser-
 vantes, in castra compulsi sunt. Hæc Achæo-
 rum audacia Seleucum ex agro Pergameno
 movere castra coëgit. Antiochus, postquam
 Romanos & Eumenem ad tuendum Adra-
 mitteum venisse audivit, ea quidem urbe
 abstinuit, depopulatus agros. Peræam inde,
 coloniam Mitylenæorum expugnavit. Cot-
 ton, & Corylenus, & Aphrodisias, & Gre-
 ne, primo inpetu captæ sunt. Inde per Thya-
 tira Sardes rediit. Seleucus, in maritima
 ora permanens, aliis terrori, aliis præsidio
 erat. Classis Romana cum Eumene Rhodiis-
 que Mitylenen primo, inde retro, unde pro-
 fecta erat, Elæam rediit. Inde Phocæam
 petentes ad insulam, quam Bachium vocant,
 (inminet urbi Phocæensium) adpulerunt, &
 quibus ante abstinerant templis signisque,
 (egregie autem exornata insula erat) quum
 hostiliter diripuissent, ad ipsam urbem trans-

U. c. 562
 a. C. 190.

*Pergamæ
 obsidio
 solvitur*

V. c. 562.
a. C. 190.
miserunt. Eam divisis inter se partibus quum obpugnarent, & viderent, sine operibus, armis scalisque capi non posse; missum ab Antiocho præsidium trium millium armatorum quum intrasset urbem; extemplo, obpugnatione omissa, classis ad insulam se recepit, nihil aliud quam depopulato circa urbem hostium agro.

XXII. INDE placuit Eumenem domum dimitti, & præparare consuli atque exercitui, quæ ad transitum Hellesponti opus essent: Romanam Rhodiamque classem redire Samum, atque ibi in statione esse, ne Polyxenidas ab Epheso moveret. Rex Elæam, Romani & Rhodii Samum redierunt. Ibi M. Æmilius, frater prætoris, decessit. Rhodii celebratis exsequiis, adversus classem, quam fama erat ex Syria venire, tredecim suis navibus, & una Coa quinqueremi, altera Gnidia, Rhodum, ut ibi in statione essent, profecti sunt: Biduo ante, quam Eudamus cum classe a Samo veniret, tredecim a Rhodo naves cum Pamphilida præfecto adversus eandem Syriacam classem missæ, adsumtis navibus quatuor, quæ Cariæ præsidio erant, obpugnantibus regiis, Dædala & quædam alia parva castella

*Rhodiæ
naves
adversus
classem
Syriacam
proficiscuntur.*

obsidione exemerunt. Eudamum confestim exire placuit. Additæ huic quoque sunt ad eam classẽ, quam habebat, sex apertæ naves. Profectus quum, quantum adcelerare poterat, maturasset, ad portum, quem Megisten vocant, prægressos consequitur. Inde uno agmine Phaselidem quum venissent, optimum visum est, ibi hostem opperiri.

*U. c. 562.
a. C. 100.*

XXIII. IN confinio Lyciæ & Pamphylæ Phaselis est: prominet penitus in altum, conspiciturque prima terrarum Rhodum a Cilicia petentibus, & procul navium præbet prospectum. Eo maxime, ut in obvio classi hostium essent, electus locus est. Ceterum, quod non providerunt, & loco gravi, & tempore anni, (medium enim æstatis erat) ad hoc insolito odore ingruere morbi vulgo, maxime in remiges, cœperunt. Cujus pestilentiæ metu profecti, quum præterveherentur Pamphylum sinum, ad Eurymedontem amnem adpulsa classe, audiunt ab Apendiis, ad Sidam jam hostes esse. Tardius navigaverant regii, adverso tempore Etesiarum, quod velut statum Favoniis ventis esset. Rhodiorum duæ & triginta quadriremes, & (c)

Phaselis.

[(c) & del. Gron Crev,

U. e. 562.
A. C. 190.

quatuor triremes fuere. Regia classis septem & triginta majoris formæ navium erat, in quibus tres hepteres & quatuor hexeres habebat. Præter has decem triremes erant. Et hi (d) adesse hostes ex specula quadam cognovere. Utraque classis postero die luce prima, tamquam eo die pugnatura, e portu movit: &, postquam superavere Rhodii promontorium, quod ab Sida prominet in altum, ex templo & conspecti ab hostibus sunt, & ipsi eos viderunt. Ab regiis (e) sinistro cornu, quod ab alto objectum erat, Hannibal, dextro Apollonius, purpuratorum unus, præerat. Et jam in frontem directas habebant naves. Rhodii longo agmine veniebant. Prima prætoriana navis Eudami erat; cogebat agmen Chariclitus; Pamphilidas mediæ classi præerat. Eudamus, postquam hostium aciem instructam & paratam ad concurrendum vidit, & ipse in altum evehitur, & deinceps, quæ sequebantur, servantes ordinem in frontem dirigere jubet. Ea res primo tumultum præbuit. Nam nec sic in altum evectus erat, ut ordo omnium navium ad terram explicari posset: & festinans ipse præpropere cum

*Pugna in
æer regios
&
Rhodios.*

(d) alii Gron.

(e) regio Gron.

quinque solis navibus Hannibali obcurrit. Ceteri, quia in frontem dirigere iussi erant, non sequebantur. Extremo agmini loci nihil ad terram relictum erat; trepidantibusque iis inter se, jam in dextro cornu adversus Hannibalem pugnabatur.

*U. c. 562.
a. C. 190.*

XXIV. SED momento temporis & navium virtus, & usus rei maritimæ terrorem omnem Rhodiis demisit. Nam & in altum celeriter evertæ naves locum post se quæque venienti ad terram dedere; &, si qua concurrerat rostro cum hostium navi, aut pro-ram lacerabat, aut remos detergebat, aut, libero inter ordines discursu prætervecta, in puppim inpetum dabat. Maxime exterruit heptemis regia, a multo minore Rhodia nave uno ictu demersa. Itaque jam haud dubie dexterum cornu hostium in fugam inclinabat. Eudamum in alto, multitudine navium maxime Hannibal, ceteris omnibus longe præstantem, urgebat: & circumvenisset, ni, signo sublato ex prætoria nave, (quo dispersam classem in unum colligi mos erat) omnes, quæ in dextro cornu vicerant, naves ad opem ferendam suis concurrissent, tum & Hannibal, quæque circa eum erant

*Vincunt
Romani.*

V. c. 562.
A. C. 190.

naves, capeffunt fugam : nec infequi Rhodii, ex magna parte ægris, & ob id celerius feffis remigibus, potuerunt. Quum in alto, ubi fubfiterant, cibo reficerent vires, contemplatus Eudamus hoftes, claudas mutilasque (e) naves apertis navibus remulco trahentes, viginti paullo amplius integras abfcedentes, e turri prætorix navis fíentio factó, « Ex- » furgite, [inquit] & egregium fpectaculum » capeffite oculis ! » Confurrexere omnes, contemplatique trepidationem fugamque hoftium, prope una voce exclamavere omnes, ut fequerentur. Ipfius Eudami multis iñtibus vulnerata navis erat. Pamphilidam & Chariclítum infequi, quoad putarent tutum, juffit. Aliquamdiu fecuti funt : poftquam terræ adpropinquabat Hannibal, veriti ne includerentur vento in hoftium óra, ad Eudamum reveñti, hepterem captam, quæ primo concurfu iñta erat, ægre Phafelidem pertraxerunt. Inde Rhodum, non tam victória læti, quam alius alium accufantes, quod, quum potuiffet, non omnis fubmerfa aut capta claffis hoftium foret, redierunt. Hannibal, iñtus uno prælio adverfo, ne tum quidem

(e) *mutilasque* **Creveſ.**

prætervehi Lyciam audebat, quum conjungi veteri regiæ classi quamprimum cuperet. Et, id ne ei facere liberum esset, Rhodii Chariclitum cum viginti navibus rostratis ad Patara & Megisten portum miserunt. Eudamum cum septem navibus maximis ex ea classe, cui præfuerat, Samum redire ad Romanos jufferunt; ut, quantum consilio, quantum auctoritate valeret, compelleret Romanos ad ad Patara obpugnanda.

XXV. MAGNAM lætitiâ Romanis jam prius nuncius victoriæ, deinde adventus attulit Rhodiorum. Et adparebat, si ea cura Rhodiis demta esset, vacuos eos tuta ejus regionis maria præstatueros. Sed, profectio Antiochi ab Sardibus, ne obrimerentur urbes maritimæ, abscedere custodia Ioniæ atque Æolidis prohibuit (f). Pamphilidam cum quatuor navibus tectis ad eam classẽ, quæ circa Patara erat, miserunt. Antiochus non civitatum modo, quæ circa se erant, contrahebat præsidia; sed ad Prusiam, Bithyniæ regem, miserat legatos literasque, quibus transitum in Asiam Romanorum increpabat: « Venire eos ad omnia regna tollenda,

*J. c. 562.
a. C. 190.*

*Antiochus
Prusiam
ad bellum
conciat.*

(f) *prohibuerunt Gron, Crev.*

*U. c. 562.
a. C. 190.*

» ut nullum usquam orbis terrarum , nisi
 » Romanum , imperium esset. Philippum &
 » Nabin expugnatos ; se tertium peti. Ut
 » quisque proximus ab obpresso sit, per om-
 » nes velut continens incendium pervasurum.
 » Ab se gradum in Bithyniam fore , quando
 » Eumenes in voluntariam servitutem con-
 » cessisset. » His motum Prusiam literæ Sci-
 » pionis consulis, sed magis ejus fratris Afri-
 » cani, ab suspicione tali averterunt : qui,
 » præter consuetudinem perpetuam populi Ro-
 » mani augendi omni honore regum sociorum
 » majestatem , domesticis ipse exemplis Prusiam
 » ad promerendam amicitiam suam compulit.
 » Regulos se acceptos in fidem in Hispania
 » reges reliquisse. Masinissam non in patrio
 » modo locasse regno , sed in Syphacis, a
 » quo ante expulsus fuisset, regnum inpo-
 » suisse. Et esse eum non Africæ modo re-
 » gum longe opulentissimum, sed toto in
 » orbe terrarum cuivis regum vel majestate,
 » vel viribus parem. Philippum & Nabin,
 » hostes bello superatos ab T. Quinctio, ta-
 » men in regno relictos. Philippo quidem
 » anno priore etiam stipendium remissum, &
 » filium obsidem redditum : & quasdam civi-

*Sed eum
Romani
ad pacis
consilia
revocant.*

» tates extra Macedoniam, patientibus Romanis imperatoribus, recepisse eum. In eadem dignitate & Nabin futurum fuisse, nisi eum suus primo furor, deinde fraus Ætolorum absumsisset. » Maxime confirmatus est animus regis, postquam ad eum C. Livius, qui prætor ante classi præfuerat, legatus ab Roma venit, & edocuit; quanto & spes victoriæ certior Romanis, quam Antiocho, & amicitia sanctior firmiorque apud Romanos futura esset.

*U. c. 562.
a. C. 190.*

XXVI. ANTIOCHUS, postquam a spe societatis Prusiæ decidit, Ephesum ab Sardibus est profectus ad classem, quæ per aliquot menses instructa ac parata fuerat, visendam; magis quia terrestribus copiis exercitum Romanum & duos Scipiones imperatores videbat sustineri non posse; quam quod res navalis ipsa per se aut tentata sibi umquam feliciter, aut tunc magnæ & certæ fiducia esset. Erat tamen momentum in præsentia spei, quod & magnam partem Rhodiæ classis circa Patara esse, & Eumenem regem cum omnibus navibus suis consuli obviam in Hellespontum profectum audierat. Aliquid etiam inflabat animos classis Rhodia, ad Sa-

*Antiochus
proficiscitur
ad
classem.*

U. c. 562. *a. C. 190.* mum per occasionem fraude præparatam absumpta. His fretus, Polyxenida cum classe ad tentandam omni modo certaminis fortunam misso, ipse copias ad Notium ducit: id oppidum Colophonium, mari inminens, abest a vetere Colophone duo ferme millia passuum: & ipsam urbem suæ esse potestatis volebat, adeo propinquam Epheso, ut nihil terra marive ageret, quod non subiectum oculis Colophoniorum, ac per eos notum extemplo Romanis esset: quos, audita obsidione, non dubitabat ad opem ferendam sociæ urbi classem a Samo moturos. Eam occasionem Polyxenidæ ad rem gerendam fore. Igitur, operibus obpugnare urbem adgressus, & ad mare partibus duabus pariter munitionibus deductis, utrimque vineas & aggerem muro injunxit, & testudinibus arietes admovit. Quibus territi malis Colophonii oratores Samum ad L. Æmilium, fidem prætoris populique Romani implorantes, miserunt. Æmilium & Sami segnis diu mora obfendebat, nihil minus opinantem, quam Polyxenidam, bis nequidquam ab se provocatum, potestatem pugnæ facturum esse: & turpe existimabat, Eumenis classem adjuvare

Colophonem obpugnata.

consulem ad trajiciendas in Asiam legiones; se Colophonis obsessæ auxilio, incertam (g) finem habituro, adligari. Eudamus Rhodius, qui & tenuerat eum Sami, cupientem proficisci in Hellespontum, cunctique instare & dicere, « Quanto fatius esse, vel socios ob- » fidione eximere, vel victam jam semel » classem iterum vincere (h), totamque » maris possessionem hosti eripere, quam, » desertis fociis, tradita Antiocho Asia terra » marique, in Hellespontum, ubi satis esset » Eumenis classis, ab sua parte belli disce- » dere? »

U. c. 562.
a. C. 190.

XXVII. PROPECTI ab Samo ad petendos commeatus, consumtis jam omnibus, Chium parabant trajicere. Id erat horreum Romanis; eoque omnes ex Italia missæ onerariæ dirigebant cursum. Circumvecti ab urbe ad aversa insulæ (objecta aquiloni ad Chium & Erythras sunt) quum pararent trajicere, literis certior fit prætor, frumenti vim magnam Chium ex Italia venisse, vinum portantes naves tempestatibus retentas esse. Simul adlatum est, Teios regiæ classi beni-

(g) *incertum* Crev.

(h) *vincere iterum* Gron, Crev.

U. c. 562

a. C. 190.

*Æmilius**Teum**petit.*

gne commeatus præbuisse ; quinque millia vaforum vini esse pollicitos. Teum ex medio cursu classem repente avertit, aut volentibus iis ufurus commeatu parato hostibus, aut ipsos pro hostibus habiturus. Quum direxissent ad terram proras, quindecim ferme eis naves circa Myonnesum adparuerunt, quas primo ex classe regia prætor esse ratus, institit sequi. Adparuit inde, piraticas celeres & lembos esse. Chiorum maritimam oram depopulati, cum omnis generis præda revertentes, postquam videre ex alto classem, in fugam verterunt. Et celeritate superabant, levioribus & ad id fabrefactis navigiis, & propiores terræ erant. Itaque, priusquam adpropinquaret classis, Myonnesum perfugerunt. Unde se a portu ratus abstracturum naves, ignarus loci sequebatur prætor. Myonnesus promontorium inter Teum Samumque est. Ipse collis est in modum metæ in acutum cacumen a fundo satis lato fastigatus (i) : a continente artæ femitæ aditum habet : a mari exesæ fluctibus rupes claudunt ; ita ut quibusdam locis superpendentia saxa plus in altum, quam, quæ in statione

Myonnesus.(i) *fastigiatus*. Gron. Crev.

sunt, naves, promineant. Circa ea adpropinquare non aufæ naves, ne sub ictu superstantium rupibus piratarum essent, diem trivere. Tandem, sub noctem vano incepto quum abstitissent, Teum postero die accessere: &, in portu, qui ab tergo urbis est, (Geræsticum ipsi adpellant) navibus constitutis, prætor ad depopulandum circa urbem agrum milites emisit.

U. c. 562.
a. C. 190.

XXVIII. TEII, quum in oculis populatio esset, oratores cum infulis & velamentis ad Romanum miserunt. Quibus purgantibus civitatem omnis facti dictique hostilis adversus Romanos, « & juvisse eos commeatu » classem hostium [arguit] & quantum vini » Polyxenidæ promississent: quæ si eadem » classi Romanæ darent, revocaturum se a » populatione militem; sin minus, pro hostibus eos habiturum. » Hoc tam triste responsum quum retulissent legati, vocatur in concionem a magistratibus populus, ut, quid agerent, consultarent. Eo forte Polyxenidas cum regia classe a Colophone profectus; postquam movisse a Samo Romanos audivit, &, ad Myonnesum piratas persecutos, Teiorum agrum depopulari, naves in

U. c. 562.

a. C. 190.

*Polyxenidas ad
Macrin.*

Geræstico portu stare, ipse averfus Myonnesum in insula (Macrin nautici vocant) ancoras portu occulto jecit. Inde ex propinquo explorans, quid hostes agerent, primo in magna spe fuit, quemadmodum Rhodiam classem ad Samum, circumfessis ad exitum faucibus portus, expugnasset, sic & Romanam expugnaturum. Nec est dissimilis natura loci. Promontoriis coeuntibus inter se ita clauditur portus, ut vix duæ simul inde naves possint exire. Nocte occupare fauces Polyxenidas in animo habebat, & denis navibus ad promontoria stantibus, quæ ab utroque cornu in latera exeuntium navium pugnarent, ex cetera classe, sicut ad Panormum fecerat, armatis in litora expositis, terra marique simul hostes obprimere. Quod non vanum ei consilium fuisset, ni, quum Teii facturos se imperata promississent, ad accipiendos commeatus aptius visum esset Romanis, in eum portum, qui ante urbem est, classem transire. Dicitur & Eudamus Rhodius vitium alterius portus ostendisse, quum forte duæ naves in arto ostio implicitos remos fregissent. Et inter alia id quoque movit prætorem, ut traduceret classem, quod

ab terra periculum erat, haud procul inde Antiocho stativa habente.

*U. c. 562.
a. C. 190.*

XXIX. TRADUCTA classe ad urbem, ignavis omnibus, egressi milites nautæque sunt ad commeatus & vinum maxime dividendum in naves; quum medio forte diei agrestis quidam, ad prætorem adductus, nunciat, « alterum jam diem classem stare ad insulam » Macrin, & paullo ante visas quasdam mo- » veri, tamquam ad profectioem, naves. » Re subita perculsus prætor tubicines canere jubet, ut, si qui per agros palati essent, redirent: tribunos in urbem mittit ad cogendos milites nautasque in naves. Haud secus, quam in repentino incendio aut capta urbe, trepidatur, aliis in urbem currentibus ad suos revocandos, aliis ex urbe naves cursu repentibus: incertisque clamoribus (quibus ipsis tubæ obstreperent) turbatis imperiis, tandem concursum ad naves est. Vix suam quisque noscere aut adire præ tumultu poterat: trepidatumque cum periculo & in mari, & in terra foret, ni, partibus divisis, Æmilius, cum prætoriam nave primus e portu in altum eVectus, excipiens insequentes, suo quamque ordine in frontem instruxisset; Evæ

*Æmilius
contendit
ad hostem*

l. c. 562.
c. C. 190. damus Rhodiaque classis substitissent ad terram, ut & sine trepidatione conscenderent; &, ut quæque parata esset, exiret navis. Ita & explicuere ordinem primæ in conspectu prætoris, & coactum agmen ab Rhodiis est: instructaque acies, velut cerneret regios, in altum processit. Inter Myonnesum & Corycum promontorium erant, quum hostem conspexere. Et regia classis, binis in ordinem navibus longo agmine veniens, & ipsa aciem adversam explicuit; tantum lævo eversa cornu, ut amplecti & circumire dexterum cornu Romanorum posset. Quod ubi Eudamus, qui cogeat agmen, vidit, non posse æquare (k) ordinem Romanos, & tantum non jam circumiri a dextro cornu, concitat naves; (& erant Rhodiæ (l) longe omnium celerimæ tota classe) æquatoque cornu, prætoris navi, in qua Polyxenidas erat, suam objecit.

*Pugna
committitur.*

XXX. JAM totis classibus simul ab omni parte pugna conferta erat. Ab Romanis octoginta naves pugnabant, ex quibus Rhodiæ duæ & viginti erant. Hostium classis unde;

(k) *exæquare* Gron. Crev.

(l) *add. naves* Gron. Crev.

nonaginta navium fuit; & maximæ formæ
naves tres hexeres habebat, duas hepteres.

*U. e. 562^a
a. C. 192^a*

Robore navium & virtute militum Romani
longe regios præstabant: Rhodiæ naves agi-
litate, & arte gubernatorum, & scientia re-
migum. Maximo tamen hostibus terrori fue-
re, quæ ignes præ se portabant: &, quod
unum iis ad Panormum circumventis saluti-
fuerat, id tum maximum momentum ad vic-
toriam fuit. Nam metu ignis adversi regiæ
naves, ne prora concurrerent, quum decli-
nassent, neque ipsæ ferire rostro hostem
poterant, & obliquas se ipsæ ad ictus præ-
bebant. Et, si qua concurrerat, obruebatur
infuso igni; magisque ad incendium, quam
ad prælium, trepidabant. Plurimum tamen,
quæ solet, militum virtus in bello valuit.
Mediam namque aciem hostium Romani quum
rupissent, circumvecti ab tergo, pugnantibus
adversus Rhodios regiis sese objecere: mo-
mentoque temporis & media acies Antiochi;
& lævo in cornu circumventæ naves merge-
bantur. Dextera pars integra, sociorum ma-
gis clade, quam suo periculo, terrebatur.
Ceterum, postquam alias circumventas,
prætoriam navem Polyxenidæ, relictis sociis,

*Vincunt
Romani.*

U. c. 562.
a. C. 190.

vela dāntem videre, sublatiſ raptim doloni-
bus (& erat ſecundus petentibus Ephesum
ventus) capeſſunt fugam, quadraginta dua-
bus navibus in ea pugna amiſſis; quarum
decem & tres captæ in poteſtatē hoſtium
venerunt, ceteræ incenſæ aut demerſæ. Ro-
manorum duæ naves fractæ ſunt, vulneratæ
aliquot. Rhodia una capta memorabili caſu.
Nam, quum roſtro percuffiſſet Sidoniam na-
vem, ancora, icſtu ipſo excuſſa e nave ſua;
unco dente, velut manu ferrea injeſta, ad-
ligavit alterius proram: inde tumultu injeſto;
quum, divellere ſe ab hoſte cupientes, inhi-
berent Rhodii, tractum ancorale & implici-
tum remis, latus alterum deterſit, (*m*) debi-
litatam ea ipſa, quæ icſta cohæſerat, navim
cepit. Hoc maxime modo ad Myonneſum
nāviali prælio pugnatum eſt.

Antiochus
Lyſima-
chiam de-
ſerit.

XXXI. Quo territus Antiochus, quia;
poſſeſſione maris pulſus, longinqua tueri
diffidebat ſe poſſe, præſidium ab Lyſimachia;
ne obprimeretur ibi ab Romanis, deduci
pravo, ut res ipſa poſtea docuit, conſilio
juſſit. Non enim tueri ſolum Lyſimachiam a
primo inpetu Romanorum facile erat: ſed

(*m*) & *debetatam* Gron. Crev.

obsidionem etiam per totam hiemem tolerare, & obsidentes quoque ad ultimam inopiam adducere extrahendo tempus, & interim spem pacis per occasiones tentare. Nec Lyfimachiam tantum hostibus tradidit post adversam navalem pugnam, sed etiam Colophonis obsidione abscessit, & Sardes recepit se: atque inde in Cappadociam ad Ariarathen, qui auxilia arcefferent, & quocumque alio poterat ad copias contrahendas, in unum jam consilium, ut acie dimicaret, intentus, misit. Regillus Æmilius, post victoriam navalem profectus Ephesum, directis ante portum navibus, quum confessionem concessi maris ultimam hosti expressisset, Chium, quo ante navale proelium cursum a Samo intenderat, navigat. Ibi naves in proelio quassatas quum refecisset, L. Æmilium Scaurum cum triginta navibus Hellepontum ad exercitum trajiciendum misit: Rhodias, parte prædæ & spoliis navalibus decoratas, domum redire jubet. Rhodii inpigre prævertere, ad trajiciendasque copias consulis iere: atque, eo quoque functi officio, tum demum Rhodum rediere. Classis Romana ab Chio Phocæam trajecit. In sinu maris intimo posita hæc urbs est,

U. c. 562.
a. C. 190.

*Copias
contrahit.*

*Phocææ
situs.*

U. e. 562.
a. C. 190.

oblonga forma. Duum millium & quingentorum passuum spatium murus amplectitur: coit deinde ex utraque parte in artiores velut cuneum Lamptera ipsi adpellant. Mille & ducentos passus ibi latitudo patet: inde in altum lingua mille passuum excurrans medium fere finem velut nota distinguit; ubi cohæret faucibus angustis, duos in utramque regionem versus portus tutissimos habet. Qui in meridiem vergit, ab re adpellant Naustathmon (n), quia ingentem vim navium capit: alter prope ipsum Lamptera est.

*Eam
Romana
classis
obpugnat.*

XXXII. Hos portus tutissimos quum occupasset Romana classis; priusquam aut scalis aut operibus, mœnia adgrederetur, mittendos censuit prætor, qui principum magistratumque animos tentarent. Postquam obstinatos vidit, duobus simul locis obpugnare est adortus. Altera pars infrequens ædificiis erat; templa Deum aliquantum tenebant loci: ea prius ariete admoto, quatere muros turresque cœpit. Deinde, quum eo multitudo obcurreret ad defendendum, altera quoque parte admotus aries. Et jam utrimque sternebantur muri. Ad quorum casum quum inpe-

(n) *Naustathmos ab re appellatur Gron, Crev.*

tum Romani milites per ipsam stragem ruinarum facerent, alii scalis etiam adscensum in muros tentarent; adeo obstinate restiterunt oppidani, ut facile adpareret, plus in armis & virtute, quam in mœnibus, auxilii esse. Coactus ergo periculo militum prætor receptui cani iussit, ne objiceret incautos furentibus desperatione ac rabie. Diremto prælio, ne tum quidem ad quietem versi; sed undique omnes ad munienda & obmolienda, quæ ruinis strata erant, concurrerunt. Huic operi intentis supervenit Q. Antonius, a prætore missus: qui, castigata pertinacia eorum, « Majorem curam Romanis, quam illis [ostenderet] esse: ne in » perniciem urbis pugnaretur, si absistere fu- » rore vellent, potestatem iis dare eadem » conditione, qua prius C. Livii in fidem » venissent, se tradendi. » Hæc quum audissent, quinque dierum spatium ad deliberandum sumto, tentata interim spe auxilii ab Antiocho, postquam legati missi ad regem, nihil in eo esse præsidii, retulerant (o); tum portas aperuerunt, pacti ne quid hostile paterentur. Quum signa in urbem inferrentur,

*U. c. 562.
a. C. 190.*

*Phœænes
aperiunt
ses portas*

(o) *retulerunt Gron. Crev.*

U. c. 562.
a. C. 190.

*Urbs
diripitur.*

& pronunciaffet prætor, parci se deditis velle, clamor undique est sublatus, « indignum facinus esse, Phocæenses, numquam » fidos socios, semper infestos hostes, impune eludere. » Ab hac voce, velut signo a prætore dato, ad diripiendam urbem passim discurrerunt. Æmilius primo resistere & revocare, dicendo, « captas, non deditas, » diripi urbes : & in his tamen arbitrium esse imperatoris, non militum. » Postquam ira & avaritia imperio potentiora erant, præconibus per urbem missis, liberos omnes in forum ad se convenire jubet, ne violarentur : & in omnibus, quæ ipsius potestatis fuerunt, fides constitit prætoris. Urbem, agrosque, & suas leges iis restituit : & quia jam hiems adpetebat, Phocææ portus ad hibernandum classi delegit.

XXXIII. PER idem fere tempus consuli, transgresso Æniorum Maronitarumque fines, nunciatur, victam regiam classem ad Myonesum, relictamque a præsidio Lysimachiam esse. Id multo, quam de navali victoria, lætius fuit : utique postquam eo venerunt, refertaque urbs omnium rerum comœtibus, velut in adventum exercitus præparatis,

eos exceptit; ubi inopiam ultimam laboremque in obsidenda urbe sibi proposuerant. Ibi paucos dies stativa habuere, ut impedimenta ægrique consequerentur, qui passim per omnia Thraciæ castella, fessi morbis ac longitudine viæ, relictæ erant. Receptis omnibus, ingressi rursus iter per Chersonesum, Hellespontum perveniunt. Ubi, omnibus cura regis Eumenis ad trajiciendum præparatis, velut in pacata litora, nullo prohibente, aliis alio delatis navibus, sine tumultu trajecere. Ea vero res Romanis auxit animos, concessum sibi transire cernentibus in Asiam; quam rem magni certaminis futuram crediderant. Stativa deinde ad Hellespontum aliquamdiu habuerunt, quia dies forte, quibus Ancilia moventur, religiosi ad iter inciderant. Iidem dies P. Scipionem propiore etiam religione, quia Salius erat, disjunxerant ab exercitu: causaque & is ipse moræ erat, dum consequeretur.

XXXIV. PER eos forte dies legatus ab Antiocho in castra venerat Byzantius Heraclides, de pace adferens mandata: quam impetrabilem fore, magnam ei spem adtulit mora & cunctatio Romanorum; quos, simul

U. c. 562.
a. C. 170.

Consul
Hellespon-
tum
trajicit.

Legatus
Antiochi
de pace.

*U. c. 562.
e. C. 190.*

Asiam adtigissent , effuso agmine ad castra regia ituros crediderat. Statuit tamen non prius adire consulem, quam P. Scipionem : & ita mandatum ab rege erat. In eo maximam spem habebat , præterquam quod & magnitudo animi & fatietas gloriæ placabilem eum maxime faciebat ; notumque erat gentibus , qui victor ille in Hispania , qui deinde in Africa fuisset : etiam quod filius ejus captus in potestate regis erat. Is ubi , & quando , & quo casu captus sit , sicut pleraque alia , parum inter auctores constat. Alii principio belli , a Chalcide Oreum petentem , circumventum ab regiis navibus tradunt : alii, postquam transitum in Asiam est , cum turma Fregellana missum exploratum ad regia castra , effuso obviam equitatu, quum reciperet sese , in eo delapsum tumultu ex equo (p) , cum duobus equitibus obpressum , ita ad regem deductum esse. Illud satis constat , si pax cum populo Romano maneret , hospitiumque privatim regi cum Scipionibus esset , neque liberalius , neque benignius haberi colique adolescentem , quam cultus est , potuisse. Ob hæc quum adventum P.

*Filius
Africani
captivus
apud An-
tiochum.*

(p) *in eo tumultu delapsus equo Gron. Crev.*

Scipionis legatus expectasset, ubi is venit, U. C. 552.
 consulẽm adit, petitque, ut mandata audiret. a. C. 110.

XXXV. ADVOCATO frequenti consilio, *Legati oratio de pace.*
 legati verba sunt audita. Is, « multis ante
 » legationibus nequidquam ultro citroque de
 » pace missis, eam ipsam fiduciam inpetrandi
 » sibi esse [dixit] quod priores legati nihil
 » inpetrassent. Smyrnam enim, & Lampsa-
 » cum, & Alexandriam Troadem, & Lysima-
 » chiam in Europa, jactatas in illis discepta-
 » tionibus esse. Quarum Lysimachia jam ces-
 » sisse regem, ne quid in Europa habere eum
 » dicerent : eas, quæ in Asia sint ; civitates
 » tradere, paratum esse, & si quas alias Ro-
 » mani, quod suarum partium fuerint, vin-
 » dicare ab imperio regio velint. Inpensæ
 » quoque, in bellum factæ, partem dimidiam
 » regem præstaturum populo Romano. »
 Hæ conditiones erant pacis. Reliqua oratio
 fuit, « Ut memores rerum humanarum, &
 » suæ fortunæ moderarentur, & alienam ne
 » urguerent. Finirent Europa imperium. Id
 » quoque inmensum esse (q). Et parari sin-
 » gula acquirendo facilius potuisse, quam
 » universa teneri posse. Quod si Asiæ quo-

(q) Et delent Gron. & Crev.

D. C. 562. » que partem aliquam abstrahere velint, dum-
a. C. 190. » modo non dubiis regionibus finiant, vinci
 » suam temperantiam Romana cupiditate,
 » pacis & concordiaë causa, regem passu-
 » rum. » Ea, quæ legato magna ad pacem
 inpetrandam videbantur, parva Romanis visa.
Responsum Nam, « & inpenfam, quæ in bellum facta
Romano-
rum. » esset, omnem praestare regem, [æquum cen-
 » sebant] cujus culpa bellum excitatum esset;
 » & non Ionia modo atque Æolide deduci
 » debere praesidia regia: sed, sicut Græcia
 » omnis liberata esset, ita, quæ in Asia sint,
 » omnes liberari urbes. Id aliter fieri non
 » posse, quam ut cis Taurum montem pos-
 » sessione Asiæ Antiochus cedat. »

Africani
animum
tentat
legatus.

XXXVI. LEGATUS, postquam nihil æqui
 in consilio inpetrare se censebat, privatim
 (sic enim imperatum erat) P. Scipionis ten-
 tare animum est conatus. Omnium primum
 (r) filium ei sine pretio redditurum regem,
 dixit: deinde, ignarus & animi Scipionis,
 & moris Romani, auri pondus ingens est
 pollicitus, &, nomine tantum regio excepto,
 societatem omnis regni, si per eum pacem

(r) *tentare animum conatus, omnium primum &c.*
 Gron. Crev.

inpetraffet. Ad ea Scipio : Quod Romanos
 » omnes , quod me , ad quem missus es , igno-
 » ras , minus miror ; quum te fortunam ejus ,
 » a quo venis , ignorare cernam. Lyfimachia
 » tenenda erat , ne Chersonesum intraremus ;
 » aut ad Hellespontum obsistendum , ne in
 » Asiam trajiceremus : si pacem tamquam ab
 » sollicitis de belli eventu petituri eratis.
 » Concesso vero in Asiam transitu , & non
 » solum frenis , sed etiam jugo accepto , quæ
 » disceptatio ex æquo , quum imperium pa-
 » tiendum sit , relicta est ? Ego ex munifi-
 » centia regia maximum donum filium ha-
 » bebo : aliis , Deos precor , ne umquam
 » fortuna egeat mea ; animus certe non ege-
 » bit. Pro tanto in me munere gratum me
 » esse in se sentiet , si privatam gratiam pro
 » privato beneficio desiderabit. Publice nec
 » habeo (s) quidquam ab illo , nec dabo.
 » Quod in præsentia dare possim ; fidele cor-
 » silium est. Abi , nuncia meis verbis , bello
 » absistat , pacis conditionem nullam recu-
 » set. » Nihil ea moverunt regem , tutam
 fore belli aleam ratum , quando perinde ac
 victo jam sibi leges dicerentur. Omissa igitur

U. c. 562.

a. C. 196.

 Respon-
 sum
 Africani:

(s) habeo. Gron. Crev.

U. c. 562. in præsentia mentione pacis, totam curam in
a. C. 190. belli adparatum intendit.

Consul
ad
Antiochum
tendit.

XXXVII. CONSUL, omnibus præparatis ad proposita exsequenda, quum ex stativis movisset, Dardanum primum, deinde Rhœteum, utraque civitate obviam effusa, venit. Inde Ilium processit, castrisque in campo, qui est subjectus mœnibus, positus, in urbem arcemque quum escendisset (t), sacrificavit Minervæ præfidi arcis; & Iliensibus in omni rerum verborumque honore ab se oriundos Romanos præferentibus, & Romanis lætis origine sua. Inde profecti sextis castris ad caput Caici amnis pervenerunt. Eo & Eumenes rex, conatus primo ab Helleponto reducere classem in hiberna Elæam, adversis deinde ventis quum aliquot diebus superare Lecton promontorium non potuisset, in terram egressus, ne deesset principiis rerum, qua proximum fuit, in castra Romana cum parva manu contendit. Ex castris Pergamum remissus, ad commeatus expediendos, tradito frumento, quibus jusserat consul, in eadem stativa rediit. Inde, plurium dierum præparatis cibariis, consilium erat ire ad hostem,

(t) *ascendisset Gron, Crèy,*

priusquam hiems obprimeret. Regia castra circa Thyatira erant : ibi quum audisset Antiochus, P. Scipionem ægrum Elæam delatum, legatos, qui filium ad eum reducerent, misit. Non solum animo patrio gratum minus, sed corpori quoque salubre gaudium fuit : fatiatusque tandem complexu filii, «Renunciate [inquit] gratias regi me agere: » referre gratiam aliam nunc non posse, quam » ut suadeam, ne ante in aciem descendat, » quam ut in castra me redisse audierit.» Quamquam sexaginta (u) duo millia pedatum, plus duodecim millia equitum animos interdum ad spem certaminis faciebant; motus tamen Antiochus tanti auctoritate viri, in quo ad incertos belli eventus omnis fortunæ posuerat subsidia, recepit se, transgressus Phrygium amnem, circaque Magnesium, quæ ad Sipylum est, posuit castra : & ne, si (v) extrahere tempus vellet, munimenta Romani tentarent, fossam sex cubita (x) altam, duodecim latam quum duxisset, extra duplex vallum fossæ circumdedit : interiore

U. c. 562.
a. C. 190.

*Antiochus
Africanus
filium
remittit.*

(u) septuaginta Gron. Crev.

(v) si l. dum Gron. Crev.

(x) cubitis Gron. Crev.

U. c. 562. labro murum cum turribus crebris objecit; unde facile arceri transitu fossæ hostis posset.
a. C. 190.

XXXVIII. CONSUL; circa Thyatira regem esse ratus, continuis itineribus quinto die ad Hyrcanum campum descendit. Inde quum profectum audisset, secutus vestigia citra Phrygium amnem, quatuor millia ab hoste, posuit castra. Eo mille ferme equites; (maxima pars Gallogræci erant, & Dahæ quidam aliarumque gentium sagittarii equites intermixti) tumultuose amne trajecto, in stationes inpetum fecerunt. Primo turbaverunt incompositos. Deinde, quum longius certamen fieret, Romanorum, ex propinquis castris facili subsidio, cresceret numerus; regii; fessi jam & plures non sustinentes, recipere se conati, circa ripam amnis, priusquam flumen ingrederentur, ab instantibus tergo aliquot interfecti sunt. Biduum deinde silentium fuit; neutris transgredientibus amnem. Tertio post die Romani simul omnes transgressi sunt, & duo millia fere (y) & quingentos passus ab hoste posuerunt castra. Metantibus & muniendo occupatis, tria millia delecta equitum peditumque regionum magno terrore

(y) ferme Gron. Crev.

terrore ac tumultu advenere. Aliquanto pauciores, qui in statione erant, duo tamen (u) millia, per se (v), nullo a munimento castrorum milite avvocato, & primo æquum prælium sustinuerunt, & crescente certamine, pepulerunt hostes, centum ex his occisis, centum ferme captis. Per quadriduum insequens instructæ utrimque acies pro vallo steterunt. Quinto die Romani processerunt in medium campi. Antiochus nihil promovit signa, ita ut extremi minus mille pedes a vallo abessent.

U. c. 562³
a. C. 190⁶

XXXIX. CONSUL, postquam detrectari certamen vidit, postero die in consilium advocavit, « Quid sibi faciendum esset, si » Antiochus pugnandi copiam non faceret? » Instare hiemem. Aut sub pellibus habendos » milites fore, aut, si concedere in hiberna » vellent, differendum esse in æstatem bel- » lum. » Nullum unquam hostem Romani æque contemserunt. Conclamatum undique est, « duceret extemplo, & uteretur ardore » militum: » qui, tamquam non pugnandum

(u) Aliquanto pauciores qui in statione erant, duo tantum millia Crev.

(v) Aliquanto pauciores in statione erant, & tamen per se nullo Gron.

U. c. 562.
a. C. 190.

cum tot millibus hostium, sed par numerus pecorum trucidandus esset, per fossas, per vallum castra invadere parati erant, si in prælium hostis non exiret. Cn. Domitius, ad explorandum iter, & qua parte adiri vallum hostium posset, missus, postquam omnia certa retulit, postero die propius castra ad moveri placuit. Tertio signa in medium campi prolata, & instrui acies cœpta est. Nec Antiochus ultrâ tergiversandum ratus, ne & suorum animos minueret detrectando certamen, & hostium spem auget, & ipse copias eduxit; tantum progressus a (x) castris, ut dimicaturum adpareret. Romana acies unius prope formæ fuit, & hominum & armorum genere. Duæ legiones Romanæ, duæ socium ac Latini nominis erant: quina milia & quadringenos singulæ habebant. Romani mediam aciem, cornua Latini tenuerunt: hastatorum prima signa, deinde principum erant, triarii postremos claudebant. Extra hanc veluti justam aciem, a parte dextra consul Achæorum cætratis inmixtos auxiliares Eumenis, tria millia ferme peditum, æquata fronte instruxit: ultra eos equitum

Acies
utrimque
instruitur.

Romana.

(x) e Гроз.

minus tria millia obposuit; ex quibus Eumenis octingenti, reliquus omnis equitatus Romanus erat: extremos Tralles & Cretenfes (quingentorum utrique numerum explebant) statuit. Lævum cornu non videbatur egere talibus auxiliis, quia flumen ab ea parte ripæque deruptæ claudebant. Quatuor tamen inde turbæ equitum obpositæ. Hæc summa copiarum erat Romanis, & duo millia mixtorum Macedonum Thracumque, qui voluntate secuti erant (y). Hi præsidio relicti sunt castris. Sexdecim elephantos post rarios in subsidio locaverunt. Nam, præterquam quod multitudinem regionum elephantorum (erant autem quatuor & quinquaginta) sustinere non videbantur posse, ne pari quidem numero Indicis Africi resistunt; sive quia magnitudine, (longe enim illi præstant) sive robore animorum vincuntur.

U. c. 5623
a. C. 163

XL. REGIA acies varia magis multis gentibus, dissimilitudine armorum auxiliorumque erat. Decem & sex millia peditum more Macedonum armati fuere, qui phalangitæ adpellabantur. Hæc media acies fuit in frontē,

Regia 1

(y) erant, præsidio relicti Gron. Crev.

Q 2

V. c. 562.
a. c. 190.

in decem partes divisa. Partes eas interpositis binis elephantis distinguebat : a fronte introrsus in duos & triginta ordines armorum acies patebat. Hoc & roboris in regis copiis erat, & perinde quum alia specie, tum eminentibus tantum inter armatos elephantis, magnum terrorem præbebat. Ingentes ipsi erant. Addebant speciem frontalia, & cristæ, & tergo inpositæ turres, turribusque superstantes, præter rectorem, quaterni armati. Ad latus dexterum phalangitarum mille & quingentos equites Gallogræcorum obposuit. His tria millia equitum loricatorum (cataphractos ipsi adpellant) adjunxit. Addita his ala mille ferme equitum : agema eam vocabant. Medi erant lecti viri, & ejusdem regionis mixti multarum gentium equites. Continens his grex sexdecim elephantorum est obpositus in subsidiis : ab eadem parte, paululum producto cornu, regia cohors erat : Argyraspides a genere armorum adpellabantur. Dahæ deinde, equites sagittarii, mille & ducenti. Tum levis armatura trium millium, pari ferme numero pars Cretenses, pars Tralles. Duo millia & quingenti Myssi sagittariis adjuncti erant. Extre-

mum cornu claudebant quatuor millia mixti
 Cyrtæi funditores, & Elymæi sagittarii. Ab
 lævo cornu phalangitis adjuncti erant Gallo-
 græci equites mille & quingenti : & simi-
 liter his armati duo millia Cappadocum :
 ab Ariarathe missi erant regi (z). Inde auxi-
 liares mixti omnium generum duo millia &
 septingenti, & tria millia cataphractorum
 equitum, & mille alii equites, regia ala le-
 vioribus tegumentis suis equorumque, alio
 haud dissimili habitu : Syri plerique erant
 Phrygibus & Lydis inmixti. Ante hunc equi-
 ratum falcatae quadrigæ & cameli, quos ad-
 pellant dromadas. His infidebant Arabes sa-
 gittarii, gladios habentes tenues, longos
 quaterna cubita, ut ex tanta altitudine con-
 ringere hostem possent. Inde alia multitudo,
 par ei, quæ in dextro cornu erat; primi
 Tarentini, deinde Gallogræcorum equitum
 duo millia & quingenti, inde Neocretes
 mille, & eodem armatu Cares & Cilices
 mille & quingenti, & totidem Tralles, &
 tria millia cætratorum; (Pisidæ hi (a))

U. c. 562
a. C. 1000

(z) duo millia Cappadocum ab Ariarathe missi
 sege Gron. Crev.

(a) hi del. Gron. Crev.

*U. e. 562.
a. C. 190*

erant, & Pamphylii, & Lycii) tum Cyrtæorum & Elymæorum paria in dextro cornu locatis auxilia, & sexdecim elephanti modico intervallo distantes.

XLI. REX ipse in dextero cornu erat: Seleucum filium & Antipatrum fratris filium in lævo præposuit: media acies tribus permiffa, Mnioni, & Zeuxidi, & Philippo magistro elephantium. Nebula matutina, crescente die levata in nubes, caliginem dedit. Humor inde, ab austro velut, perfudit omnia. Quæ nihil admodum Romanis, eadem perincommoda regiis erant. Nam & obscuritas lucis in acie modica Romanis non adimebat in omnes partes conspectum; & humor, toto fere gravi armatu, nihil gladios aut pila hebetabat. Regii, tam lata acie, ne ex medio quidem cornua sua circumspicere poterant. nedum extremi inter se conspicerentur: & humor arcus fundasque & jaculorum amenta emollierat. Falcatae quoque quadrigæ, quibus se perturbaturum hostium aciem Antiochus crediderat, in suos terrorem verterunt. Armatae autem in hunc maxime modum erant. Cuspides circa temonem ab jugo decem cubita exstantes, velut cor-

*Falcata
quadrigæ.*

nua, habebant; quibus, quidquid obvium daretur, transfigerent : & in extremis jugis binæ circa eminebant falces; altera æquata jugo, altera inferior in terram devexa : illa, ut, quidquid ab latere objiceretur, abscinderet : hæc, ut prolapsos subeuntesque contingeret. Item ab axibus rotarum utrimque binæ eodem modo diversæ deligabantur falces. Sic armatas quadrigas, quia, si in extremo, aut in medio locatæ forent, per suos agendæ erant, in prima acie, ut ante dictum est, locaverat rex. Quod ubi Eumenes vidit, haud ignarus pugnæ, & quam anceps esset auxilii genus, si quis pavorem magis equis injiceret, quam justa adoriretur pugna, Cretenses sagittarios, funditoresque, & jaculatores equitum, non confertos, sed, quam maxime possent, dispersos, excurrere jubet; simul omnibus partibus tela ingerere. Hæc velut procella, partim vulneribus missilium undique consectorum, partim clamoribus dissonis, ita consternavit equos, ut repente, velut effrenati, passim incerto cursu ferrentur : quorum inpetus & levis armatura, & expediti funditores, & velox Cretensis momento declinabant : & eques insequendo

U. c. 562.
a. C. 190.

U. e. 562.
a. C. 190.

tumultum ac pavorem equis camelisque, & ipsis simul confternatis, augebat; clamore & ab alia circumstantium turba multiplici adjecto. Ita medio inter duas acies campo exiguntur quadrigæ: amotoque inani ludibrio; tum demum ad justum proelium, signo utrimque dato, concursus est.

XLII. CETERUM vana illa res veræ mox cladis causa fuit. Auxilia enim subsidiaria, quæ proxima locata erant, pavore & confternatione quadrigarum territa, & ipsa in fugam versa, nudarunt omnia usque ad cataphractos equites. Ad quos quum, dissipatis subsidiis, pervenisset equitatus Romanus, ne primum quidem inpetum pars eorum sustinuerunt. Alii fusi sunt; alii propter gravitatem tegumentorum armorumque obpressi sunt. Totum deinde lævum cornu inclinavit; & turbatis auxiliaribus, qui inter equites, (b) & quos adpellant phalangitas, erant, usque ad mediam aciem terror pervenit. Ibi simul perturbati ordines, & inpeditus intercursum suorum usus prælongarum hastarum, (sarissas Macedones vocant) intulere signa Romanæ legiones, & pila in perturbatos

*Lævum
cornu
Antiochi
turbatur.*

(b) equitem Gron, Crev.

conjecere. Ne interpositi quidem elephantum militem Romanum deterrebant, aduetum jam ab Africis bellis & vitare inpetum belluæ, & ex transverso aut pilis incessere, aut, si propius subire posset, a gladio nervos incidere. Jam media acies fere omnis a fronte prostrata erat, & subsidia circumita a tergo cædebantur: quum in parte alia fugam suorum, & prope jam ad ipsa castra clamorem paventium accepere. Namque Antiochus a dextro cornu, quum ibi fiducia fluminis nulla subsidia cerneret, præter quatuor turmas equitum, & eas, dum adplicant se suis, ripam nudantes, inpetum in eam partem cum auxiliis & cataphracto equitatu fecit (c). Nec a fronte tantum instabat, sed, circumito a flumine cornu, jam ab latere urgebat; donec fugati equites primum, deinde proximi peditum effuso cursu ad castra compulsi sunt.

*U. c. 562.
a. C. 190.*

*Media
acies
prostrata.*

*Sinistrum
cornu
Rom. fugit
ad castra.*

XLIII. PRÆERAT castris M. Æmilius tribunus militum, M. Lepidi filius, qui post paucos annos (d) pontifex maximus factus est. Is, qua fugam cernebat suorum, cum

(c) *facit Gron. Crev.*

(d) *post annos paucos Gron. Crev.*

U. c. 562. præsidio omni obcurrit; & stare primo,
a. C. 190. deinde redire in pugnam, jubebat, pavorem
 & turpem fugam increpans. Minæ exinde
 erant, in perniciem suam cæcos ruere, ni
 dicto parerent. Postremo dat signum suis, ut
 primos fugientium cædant, turbam insequen-
 tium ferro & vulneribus in hostes redigant.
 Hic major timor minorem vicit. Ancipiti
 coacti metu primo constiterunt; deinde &
 ipsi redierunt in pugnam, & Æmilius cum
 suo præsidio (erant autem duo millia viro-
 rum fortium) effuse sequenti regi acriter
 restitit. Et Attalus, Eumenis frater, a dex-
 tro cornu, a quo lævum hostium primo in-
 petu fugatum fuerat, ut ab sinistro fugam
 suorum & tumultum circa castra vidit, in
 tempore cum ducentis equitibus advenit.
 Antiochus, postquam & eos, quorum terga
 modo viderat, repetentes pugnam, & aliam
 & a castris & ex acie adfluentem turbam
 conspexit, in fugam vertit equum. Ita utro-
 que cornu victores Romani per acervos cor-
 porum (quos in media maxime acie cumu-
 laverant, ubi & robur fortissimorum viro-
 rum, & arma gravitate fugam impederant)
 pergunt ad castra diripienda. Equites primi

*Mox
 repetens
 pugnam
 repellit
 Antio-
 chum
 & fugat.*

omnium Eumenis, deinde & alius, equitatus U. c. 562³
a. C. 190.
toto passim campo sequuntur hostem, &
postremos, ut quosque adepti sunt, cædunt.
Ceterum fugientibus major pestis, inter-
mixtis quadrigis, elephantisque, & camelis
erat, & sua ipsorum turba: quum, solutis
ordinibus, velut cæci super alios alii ruen-
tes, incurfu belluarum obtererentur. In castris
quoque ingens, & major prope quam in acie,
cædes est edita. Nam & primorum fuga in
castra maxime inclinavit; & hujus fiducia
multitudinis, qui in præsidio erant, perti-
naciosius pro vallo pugnarunt. Retenti in por-
tis valloque, quæ se inpetu ipso capturos
crediderant, Romani, postquam tandem
perruperunt, ab ira graviozem ediderunt
cædem.

XLIV. AD quinquaginta millia pedum
cæsa eo die dicuntur, equitum tria (e)
millia; mille & quadringenti capti, &
quindecim cum rectoribus elephantum. Roma-
norum aliquot vulnerati sunt; ceciderunt
non plus trecenti pedites, quatuor & viginti
equites; & de Eumenis exercitu quinque &

(e) cæsa eâ die dicuntur: equitum quatuor mil-
lia Gron. Crev.

V. c. 562.
a. C. 190.
viginti. Et illo quidem die victores, direptis hostium castris, cum magna præda in sua reverterunt; postero die spoliabant cæſorum corpora, & captivos contrahebant. Legati ab Thyatira & a Magnesia ad Sipyllum ad dedendas urbes venerunt. Antiochus, cum paucis fugiens, in ipſo itinere pluribus congregantibus se, modica manu armatorum media ferme nocte Sardes contendit (f). Inde, quum audisset, Seleucum filium & quosdam amicorum Apameam prægressos, & ipse quarta vigilia cum conjuge ac filia petit Apameam, Zenoni tradita custodia urbis, Timone Lydiæ præposito: quibus spre- tis, consensu oppidanorum & militum qui in arce erant, legati ad consulem missi sunt.

*Asia
urbes se
dedunt.*

XLV. SUB idem fere tempus & ab Tralibus, & a Magnesia, quæ super Mæandrum est, & ab Epheso legati ad dedendas urbes venerunt. Reliquerat Ephesum Polyxenidas, audita pugna, & classe usque ad Patara Lyciæ pervectus, metu stationis Rhodiarum navium, quæ ad Megisten erat (g), in terram egressus, cum paucis itinere pedestri

(f) concessit Gron. Crev.

(g) erant Crev.

Syriam petiit. Asiæ civitates in fidem consulis ditionemque populi Romani sese tradebant. Sardibus jam consul erat. Eo & P. Scipio ab Elæa, quum primum pati laborem viæ potuit, venit. Sub idem fere tempus caduceator ab Antiocho per P. Scipionem a consule petiit, inpetravitque, ut oratores mittere liceret regi. Paucos post dies Zeuxis, qui præfectus Lydiæ fuerat, & Antipater fratris filius venerunt. Hi, prius Eumene convento, quem propter vetera certamina aversum maxime a pace credebant esse, & placatiore eo & sua & regis spe invento, tum P. Scipionem, & per eum consulem adierunt: præbitoque iis petentibus frequenti consilio ad mandata edenda, « Non tam, » quid ipsi dicamus, habemus [inquit Zeuxis] quam ut a vobis quæramus, Romani, quo piaculo expiare errorem regis, pacem veniamque inpetrare a victoribus possimus. Maximo semper animo victis regibus populisque ignovistis. Quanto id majore & placatiore animo decet vos facere in hac victoria, quæ vos dominos orbis terrarum fecit? Positis jam adversus omnes mortales certaminibus, haud fecus

U. e. 562
a. C. 190.

Antiochus
legatus
pacem
petis.

U. c. 562.
a. C. 190.

Respon-
sum
Africani.

» quam Deos, consulere & parcere vos ge-
» neri humano oportet. » Jam ante, quam
legati venirent, decretum erat, quid respon-
deretur. Respondere Africanum placuit. Is in
hunc modum locutus fertur : « Romani ex
» iis, quæ in Deum immortalium potestate
» erant, ea habemus, quæ Dii dederunt.
» Animos, qui nostræ mentis sunt, eosdem
» in omni fortuna gessimus, gerimusque :
» neque eos secundæ res extulerunt, nec
» adversæ minuerunt. Ejus rei, ut alios
» omittam, Hannibalem vestrum vobis darem
» testem, nisi vos ipsos dare possem. Post-
» quam Hellepontum trajecimus, priusquam
» castra regia, priusquam aciem videremus,
» quum communis Mars & incertus belli
» eventus esset, de pace vobis agentibus,
» quas pares paribus ferebamus condiciones,
» easdem nunc victores victis ferimus. Euro-
» pa abstinete, Asiaque omni, quæ cis Tau-
» rum montem est, decédite. Pro inensis
» deinde in bellum factis quindecim millia
» talentum Euboïcorum dabitur : quingenta
» præsentia; duo millia & quingenta, quum
» senatus populusque Romanus pacem com-
» probaverint; millia deinde talentum per

Pacis
conditio-
nes.

» duodecim annos. Eumeni quoque reddi qua- U. c. 562;
 » dringenta talenta , & quod frumenti reli- a. C. 190.
 » quum ex eo , quod patri debitum est ,
 » placet. Hæc quum pepigerimus , facturos
 » vos ut pro certo habeamus , erit quidem
 » aliquod pignus , si obsides viginti nostro
 » arbitrato dabitis : sed numquam (h) fatis
 » liquebit nobis ; ibi pacem esse populo Ro-
 » mano , ubi Hannibal erit. Eum ante omnia
 » deprecamur. Thoantem quoque Ætolum ,
 » concitorem Ætolici belli , qui & illorum
 » fiducia vos , & vestra illos in nos armavit ,
 » dedetis , & cum eo Mnafimachum (i)
 » Acarnana , & Chalcidenses Philonem &
 » Ebulidam. In deteriore sua fortuna pacem
 » faciet rex , quia serius facit , quam facere
 » potuit. Si nunc moratus fuerit , sciat ,
 » regum majestatem difficilius ab summo fasti-
 » gio ad medium detrahi , quam a mediis ad
 » ima præcipitari. » Cum his mandatis ab
 rege missi erant legati , ut omnem pacis con-
 ditionem acciperent. Itaque Romam mitti
 legatos placuit. Consul in hiberna exercitum
 Magnesium ad Mæandrum & Tralles Ephe-

(h) nunquam Gron.

(i) Mnasilochum Ctesij

U. c. 562.
e. C. 190. sumque divisit. Ephesum ad consulem paucos post dies obsides ab rege adducti sunt : & legati, qui Romam irent, venerunt. Eumenes quoque eodem tempore profectus est Romam, quo legati regis. Secutæ eos sunt legationes omnium Asiæ populorum.

XLVI. DUM hæc in Asia geruntur, duo fere sub idem tempus cum triumphi spe proconsules de provinciis Romam redierunt; Q. Minucius ex Liguribus, M'. Acilius ex Ætolia. Auditis utriusque rebus gestis, Minucio negatus triumphus, Acilio magno consensu decretus : isque triumphans de rege Antiocho & Ætolis urbem est investus. Præлата sunt in eo (i) triumpho signa militaria ducenta triginta : & argenti infecti tria millia pondo; signati tetradrachmum Atticum centum tredecim millia, cistophorum ducenta quadraginta octo : vasa argentea cælata multa, magnique ponderis. Tulit & suppellectilem regiam argenteam, ac vestem magnificam; coronas aureas, dona sociarum civitatum, quadraginta quinque; spolia omnis generis : captivos nobiles, Ætolos & regios duces, sex & triginta duxit. Damocritus

M'. Acilius de Antiocho triumphat.

(i) eo delent Gron. Cræv.

critus Ætolorum dux paucos ante dies, quum e carcere nocte effugisset, in ripa Tiberis consecutis custodibus, priusquam comprehenderetur, gladio se transfixit. Milites tantum, qui sequerentur currum, defuerunt: alioqui magnificus & spectaculo & fama rerum triumphus fuit. Hujus triumphi minuit lætitiā nuncius ex Hispania tristis, adversa pugna in Vastetanis, ductu L. Æmilii proconsulis, apud oppidum Lyconem cum Lusitanis sex millia de exercitu Romano cecidisse. Ceteros, paventes intra vallum compulsos, ægre castra defendisse, & in (k) modum fugientium magnis itineribus in agrum pacatum reductos. Hæc ex Hispania nunciata. Ex Gallia legatos Placentinorum & Cremonensium L. Arunculeius prætor in senatum introduxit. Iis querentibus inopiam colonorum, aliis belli casibus, aliis morbo absumentis, quosdam rædio adcolarum Gallorum reliquisse colonias, decrevit senatus, « Uti C. Lælius consul, si ei videretur, sex millia familiarum » conscriberet, quæ in eas colonias dividerentur: & ut L. Arunculeius prætor trium-

U. e. 562.
a. C. 190.

*Adversa
pugna Ro-
manorum
in
Hispania.*

(k) *ad modum Gron. Crev.*

U. c. 562. » viros crearet ad eos colonos deducendos. »

a. C. 190.

Creati M. Atilius Serranus, L. Valerius P. F. Flaccus, L. Valerius C. F. Tappo (1).

XLVII. HAUD ita multo post, quum jam consularium comitiorum adpeteret tempus, C. Lælius consul ex Gallia Romam rediit. Is non solum, ex facto absente se senatus-consulto, in supplementum Cremonæ & Placentiæ colonos scripsit; sed, ut novæ coloniæ duæ in agrum, qui Boiorum fuisset, deducerentur, & retulit, & auctore eo Patres censuerunt. Eodem tempore L. Æmilii prætoris literæ adlatæ de navali pugna ad Myonnesum facta, & L. Scipionem consulem exercitum in Asiam trajecisse. Victoriæ navalis ergo in unum diem supplicatio decreta est: in alterum diem, quod exercitus Romanus tum primum in Asia posuisset castra, ut ea res prospera & læta eveniret. Vicenis majoribus hostiis in singulas supplicationes sacrificare consul est iussus. Inde consularia comitia magna contentione habita. M. Æmilius Lepidus petebat, adversa fama hominum, quod provinciam Siciliam petendi causa, non consulto senatu, ut sibi id facere liceret, reli-

Comitia.

(1) *Tappus Gron. Crev.*

quisset. Petebant cum eo M. Fulvius Nobilior, Cn. Manlius Vulso, M. Valerius Messalla (m). Fulvius consul unus creatur, quum ceteri centurias non expleissent: isque (n) postero die Cn. Manlium, Lepido dejecto, (nam Messalla tacuit) collegam dixit. Prætores exinde facti, duo Q. Fabii, Labeo & Piccor, (flamen Quirinalis eo anno inauguratus fuerat) M. Sempronius Tuditanus, Sp. Postumius Albinus, L. Plautius Hypsæus, L. Bæbius Dives.

*U. c. 562.
a. C. 190.*

XLVIII. M. FULVIO Nobiliore & Cn. Manlio Vulstone consulibus, Valerius Antias auctor est, rumorem celebrem Romæ fuisse, & pene pro certo habitum, recipiendi Scipionis adolescentis causa, consulem L. Scipionem, & cum eo P. Africanum, in colloquium evocatos regis, & ipsos comprehensos esse; & , ducibus captis, confestim ad castra Romana exercitum ductum, eaque expugnata, & deletas omnes copias Romanorum esse. Ob hæc Ætolos sustulisse animos, & abnuisse imperata facere, principesque eorum in Macedoniam, & in Dardanos;

*U. c. 563.
a. C. 189.*

*M. Fulvio,
Cn. Manlio Cos.*

*Rumor
vanus
de captis
Scipionibus.*

(m) *Messala Gron. Crev.*

(n) *is quoque Gron.*

U. e. 363.
a. C. 189.

& in Thraciam, ad conducenda mercede auxilia profectos. Hæc qui nunciarent Romam, A. Terentium Varronem & M. Claudium Lepidum ab A. Cornelio proprætore ex Ætolia missos esse. Subtextit deinde fabulæ huic, legatos Ætolos in senatu inter cetera hoc quoque interrogatos esse; unde audissent, imperatores Romanos in Asia captos ab Antiocho rege, & exercitum deletum esse; Ætolos respondisse, ab suis legatis se, qui cum consule fuerint, certiores factos. Rumoris hujus quia neminem alium auctorem habeo, neque adfirmata res mea opinione sit, nec pro vana prætermissa.

*Legati
Ætolorum
infecta
pace
dimissi.*

XLIX. ÆTOLI legati in senatum introducti, quum & causa eos sua & fortuna hortaretur, ut confitendo seu suæ culpæ seu errori veniam peterent supplices; orsi a beneficiis in populum Romanum, & prope exprobrantes virtutem suam in Philippi bello, & obfenderunt aures insolentia sermonis; & eo, vetera & oblitterata repetendo, rem adduxerunt, ut haud paullo plurium maleficiorum gentis, quam beneficiorum, memoria subiret animos Patrum, &, quibus misericordia opus erat, iram & odium inritarent.

Interrogati ab uno senatore, «mitterent-
 »ne arbitrium de se populo Romano?»
 deinde ab altero, «habiturine eosdem, quos
 »populus Romanus, socios & hostes essent?»
 nihil ad ea respondentes, egredi templo iussi
 sunt. Conclamatum deinde prope ab universo
 senatu est, «Totos adhuc Antiochi Ætolos
 »esse, & ex unica ea spe pendere animos
 »eorum. Itaque bellum cum haud dubiis
 »hostibus gerendum, perdomandosque fero-
 »ces animos esse.» Etiam illa res accendit,
 quod eo ipso tempore, quo pacem ab Ro-
 manis petebant, Dolopiæ atque Athamaniæ
 bellum inferebant. Senatusconsultum in M.
 Acilii sententiam, qui Antiochum Ætolosque
 devicerat, factum est, «Ut Ætoli eo die
 »juberentur proficisci ab urbe, & intra
 »quintumdecimum diem Italia excedere.»
 A. Terentius Varro ad custodiendum iter eo-
 rum missus, denunciaturque, «Si qua de-
 »inde legatio ex Ætolis, nisi permisso im-
 »peratoris, qui eam provinciam obtineret,
 »& cum legato Romano, venisset Romam,
 »pro hostibus omnes futuros.» Ita dimissi
 Ætoli.

U. c. 563.
 a. C. 189.

U. c. 563.
a. C. 189

*Consulares
exercitus.*

L. DE provinciis deinde consules retulerunt : sortiri eos Ætoliā & Asiā placuit.

Qui Asiā sortitus esset, exercitus ei, quem L. Scipio haberet, est decretus, & in eum supplementum quatuor millia peditum Romanorum, ducenti equites, & sociorum ac Latini nominis octo millia peditum, & quadringenti equites : his copiis ut bellum cum Antiocho gereret. Alteri consuli exercitus, qui erat in Ætoliā, est decretus; & , ut supplementum scriberet, permissum civium sociorumque eundem numerum, quem collega. Naves quoque idem consul, quæ priore anno paratæ erant, ornare iussus, ac ducere secum : nec cum Ætolis solum bellum gerere, sed etiam in Cephalleniam insulam trajicere. Mandatum eidem, ut (o), si per commodum reipublicæ facere posset, ut ad comitia Romam rediret. Nam, præterquam quod magistratus annui subrogandi essent, censores quoque placere creari. Si qua res eum teneret, senatum certiolem faceret, se ad comitorum tempus obcurrere non posse.

Provincia. Ætoliā M. Fulvio, Asiā Cn. Manlio sorte venit. Prætores deinde sortiti sunt, Sp.

(o) ut del. Gron. Crev.

Postumius Albinus urbanam & inter peregrinos, M. Sempronius Tuditanus Siciliam, Q. Fabius Pictor flamen Quirinalis Sardiniam, Q. Fabius Labeo classem, L. Plautius Hypsæus Hispaniam citeriorem, L. Bæbius Dives Hispaniam ulteriorem. Siciliæ legio una & classis, quæ in ea provincia erat, decreta; & ut duas decumas frumenti novus prætor imperaret Siculis, earum alteram in Asiam, alteram in Ætoliâ mitteret. Idem ab Sardis exigi, atque ad eosdem exercitus id frumentum, ad quos Siculum, deportari jussum. L. Bæbio supplementum in Hispaniam datum mille Romani pedites, equites quinquaginta, & sex millia peditum Latini nominis, ducenti (p) equites. Plautio Hypsæo in Hispaniam citeriorem mille Romani dati sunt pedites, duo millia socium Latini nominis, & ducenti equites. Cum his supplementis ut singulas legiones duæ Hispaniæ haberent. Prioris anni magistratibus, C. Lælio cum suo exercitu prorogatum in annum imperium est. Prorogatum & P. Junio pro-prætori in Etruria cum eo exercitu, qui in

*U. c. 563.
a. c. 189.*

(P) & ducenti Gron. Crev.

*U. c. 563.
a. C. 180.*

provincia esset, & M. Tuccio proprætori
(q) in Bruttis & Apulia.

*Certamen
inter
P. maxim.
& Fl. Qui-
rinalem.*

LI. PRIUSQUAM in provincias prætores
irent, certamen inter P. Licinium pontificem
maximum fuit & Q. Fabium Pictorem fla-
minem Quirinalem, quale patrum memoria
inter L. Metellum & Postumium Albinum
fuerat. Consulem illum, cum C. Lutatio
collega in Siciliam ad classem proficiscen-
tem, ad sacra retinuerat Metellus pontifex
maximus; prætorem hunc, ne in Sardiniam
proficisceretur, P. Licinius tenuit. Et in
senatu, & ad populum magnis contentioni-
bus certatum est; & imperia inhibita ultro
citroque, & pignora capta, & multæ dictæ,
& tribuni adpellati, & provocatum ad popu-
lum est. Religio ad postremum vicit, ut
dicto audiens esset flamen pontifici; & multæ
ex jussu populi remissæ. Ira provinciæ erep-
tæ (r) prætorem magistratu abdicare se
conantem Patres auctoritate sua deterrue-
runt: &, ut jus inter peregrinos diceret,
decreverunt. Delectibus deinde intra paucos
dies (neque enim multi milites legendi erant)

(q) prætori Gron. Crev.

(r) Ita provincia erepta Gron. Crev.

perfectis, consules prætoresque in provincias proficiscuntur. Fama deinde de rebus in Asia gestis temere vulgata sine auctore : & post dies paucos nuncii certi literæque imperatoris Romam adlatæ; quæ non tantum gaudium ab recenti metu adtulerunt, (desierant enim victum in Ætolia metuere) quam averterunt famam : quod ineuntibus id bellum gravis hostis & suis viribus, & quod Hannibalem rectorem militiæ haberet, visus fuerat. Nihil tamen aut de consule mittendo in Asiam mutandum, aut minuendas ejus (s) copias, censuerunt; metu, ne cum Gallis foret bellandum.

LII. HAUD multo post M. Aurelius Cotta legatus L. Scipionis, cum Antiochi regis legatis, & Eumenes rex Rhodiique Romam venerunt. Cotta in senatu primum, deinde in concione jussu Patrum, quæ acta in Asia essent, exposuit. Supplicatio inde in triduum decreta est, & quadraginta majores hostiæ immolari jussæ. Tum omnium primum Eumeni senatus datus est. Is quum breviter & egisset gratias Patribus, « quod obsidione se » ac fratrem exemissent, regnumque ab in-

U. c. 563.
a. C. 1829

*Senatus
Eumeni
datus.*

(s) *cas Gron. Crev.*

U. c. 563. » juriis Antiochi vindicassent : » & gratu-
 e. c. 189. latus esset, « quod mari terraque prospere
 » res gessissent ; quodque regem Antiochum,
 » fufum fugatumque & exutum castris, prius
 » Europa, post & Asia, quæ cis Taurum
 » montem est, expulissent : sua [deinde]
 » merita malle eos ex imperatoribus suis
 » legatisque, quam se commemorante, cog-
 » noscere, » dixit. Hæc adprobantibus cunctis,
 jubentibusque dicere ipsum, omiffa in id
 verecundia, « quid sibi a fenatu populoque
 » Romano tribui æquum censeret : propen-
 » sius cumulatusque, si quo possit, prout
 » ejus merita sint, fenatum facturum ; » ad
 ea rex : « Si ab aliis sibi præmiorum optio
 » deferretur, libenter, data modo facultate
 » consulendi fenatum Romanum, consilio
 » ampliffimi ordinis usurum fuisse, ne quid
 » aut immoderate cupisse, aut petisse parum
 » modeste videri posset : verum enimvero,
 » quum ipsi daturi sint, multo magis munifi-
 » centiam eorum in se fratresque suos ipso-
 » rum arbitrii debere esse. » Nihil hac ora-
 tione ejus Patres conscripti deterriti sunt, quo
 minus dicere ipsum juberent. Et quum ali-
 quamdiu, hinc indulgentia, hinc modestia,

inter permittentes in vicem, non magis mutua, quam inexplicabili facilitate, certatum esset, Eumenes templo excessit. Senatus in eadem perstare sententia, ut « absurdum esse » [diceret,] ignorare regem, quid sperans, » aut petens venerit. Quæ adcommodata » regno suo sint, ipsum optime scire : Asiam » longe melius, quam senatum, nosse. Re- » vocandum igitur & cogendum, quæ vel- » let, quæque sentiret, expromere. »

*U. c. 563.
a. C. 189.*

LIII. REDUCTUS a prætore in templum rex, & dicere iussus : « Perseverassem [in- » quit] tacere, Patres conscripti, nisi Rhodi- » orum legationem mox vocaturos vos sci- » rem : & , illis auditis, mihi necessitatem » fore dicendi. Quæ quidem eo difficilior » oratio erit, quod ea postulata eorum futura » sint (t), ut non solum nihil, quod contra » me fit, sed ne quod ad ipsos quidem pro- » prie pertineat, petere videantur. Agent enim » causam civitatum Græcarum, & liberari » eas dicent debere. Quo inpetrato, cui » dubium est, quin & a nobis averfuri sint » non eas modo civitates, quæ liberabuntur, » sed etiam veteres stipendiarias nostras; ipsi

*Oratio
Eumenis.*

(t) *sunt Gron. Grey,*

U. c. 563. » autem tanto obligatos beneficio verbo fo-
 a. C. 189. » cios, re vera subjectos imperio & obno-
 » xios habituri sint? Et, (si Diis placet)
 » quum has tantas opes adfectabunt, diffi-
 » mulabunt, ulla parte id ad se pertinere:
 » vos modo id decere, & conveniens esse
 » antefactis, dicent. Hæc vos ne decipiat
 » oratio, providendum vobis erit; neve non
 » solum inæqualiter alios nimium deprimatis
 » ex fociis vestris, alios præter modum ex-
 » tollatis; sed etiam, ne, qui adversus vos
 » arma tulerint, in (u) meliore statu sint,
 » quam focii & amici vestri. Quod ad me
 » adtinet, in aliis rebus cessasse intra finem
 » juris mei cuilibet videri malim, quam ni-
 » mis pertinaciter in obtinendo eo tetendisse;
 » in certamine autem amicitiae nostræ (v),
 » benevolentiae erga vos, honoris, qui a
 » vobis habebitur, minime æquo animo vinci
 » possum. Hanc ego maximam hæreditatem a
 » patre accepi, qui primus omnium Asiam Græ-
 » ciamque incolentium in amicitiam vestram
 » venit, eamque perpetua & constanti fide
 » ad extremum finem vitæ perduxit: nec

(u) in del. Gron. Crev.

(v) vestræ Gron. Crev.

» duntaxat animum (x) vobis bonum ac U. c. 563.
 » fidelem præstitit, sed omnibus interfuit a. c. 189.
 » bellis, quæ in Græcia gessistis, terrestri-
 » bus, navalibus (y); omni genere commea-
 » tum ita, ut nemo sociorum vestrorum
 » æquari ulla arte posset, vos adjuvit. Postre-
 » mo quum Bœotos ad societatem vestram
 » hortaretur, in ipsa concione intermortuus,
 » haud multo post expiravit. Hujus ego
 » vestigia ingressus, voluntati quidem & stu-
 » dio in colendis vobis adjicere (etenim in-
 » exsuperabilia hæc erant) nihil potui: rebus
 » ipsis meritisque & impensis officiorum ut
 » superare possem, fortuna, tempora, Antio-
 » chus, & bellum in Asia gestum præbue-
 » runt materiam. Rex Asiæ & partis Europæ
 » Antiochus filiam suam in matrimonium mihi
 » dabat; restituebat extemplo civitates, quæ
 » defecerant a nobis; spem magnam in poste-
 » rum amplificandi regni faciebat, si secum
 » a versus vos bellum gessissem. Non gloria-
 » bor eo, quod nihil in vos deliquerim. Illa
 » potius, quæ vetustissima domus nostræ
 » vobiscum amicitia digna sunt, referam,

(x) *animum duntaxat* Gron. Crev.

(y) *navalibusque* Gron. Crev.

U. e. 563.
a. C. 189.

» Pedestribus navalibusque copiis, ut nemo
 » vestrorum sociorum me æquiparare posset,
 » imperatores vestros adjuvi; commeatus
 » terra marique suppeditavi; navalibus præ-
 » liis, quæ multis locis facta sunt, omnibus
 » adfui; nec labori meo, nec periculo us-
 » quam peperci. Quod miserrimum est in
 » bello, obsidionem passus sum, Pergami
 » inclusus cum discrimine ultimo simul vitæ
 » regnique. Liberatus deinde obsidione, quum
 » alia parte Antiochus, alia Seleucus circa
 » arcem regni mei castra haberent, relictis
 » rebus, (z) tota classe ad Hellespontum L.
 » Scipioni consuli vestro obcurri, ut eum
 » in trajiciendo exercitu adjuvarem. Post-
 » quam in Asiam exercitus vester est trans-
 » gressus, numquam a consule abscessi: nemo
 » miles Romanus magis assiduus in castris
 » vestris fuit, quam ego fratresque mei:
 » Nulla expeditio, nullum equestre prælium
 » sine me factum est. In acie ibi steti, eam
 » partem sum tutatus, in qua me consul esse
 » voluit. Non sum hoc dicturus, Patres
 » conscripti, quis hoc bello meritis erga vos
 » mecum comparari potest? Ego nulli om-

(z) *relictis rebus meis Gron. Crév.*

»nium neque populorum, neque regum,
 »quos in magno honore habetis, non ausim
 »me comparare. Hostis Masinissa ante vo-
 »bis (a), quam socius, fuit: nec inco-
 »lumi regno cum auxiliis suis, sed extorris,
 »expulsus, amissis omnibus copiis, cum
 »turma equitum in castra confugit vestra:
 »Tamen eum, quia in Africa adversus Sy-
 »phacem & Carthaginienses fideliter atque
 »in pigre vobiscum stetit, non in patrium
 »solum regnum restituitis, sed, adjecta opu-
 »lentissima parte Syphacis regni, præpoten-
 »tem inter Africæ reges fecistis. Quo tan-
 »dem igitur nos præmio atque honore digni
 »apud vos sumus, qui nunquam hostes,
 »semper socii fuimus? Pater, ego, fratres-
 »que mei non in Asia tantum, sed etiam
 »procul ab domo in Pelopponeso, in Bœo-
 »tia, in Ætolia, Philippi, Antiochi, Æto-
 »lico bello, terra marique pro vobis arma
 »tulimus. Quid ergo postulas? dicat aliquis:
 »Ego, Patres conscripti, quoniam dicere
 »utique volentibus vobis parendum est, si
 »vos ea mente ultra Tauri juga emostis An-
 »tiochum (b), ut ipsi teneretis eas terras;

U. c. 563.
 1. C. 189.

(a) *Masinissa hostis vobis ante Gron. Crev.*

(b) *Antiochum emostis Gron. Crev.*

V. c. 563.
a. C. 189.

» nullos adcolas, nec finitimos habere, quam
» vos, malo; nec ulla alia re tutius stabilius-
» que regnum meum futurum spero. Sed si
» vobis decedere inde, atque exercitus dedu-
» cere in animo est; neminem digniorem
» esse ex fociis vestris, qui bello a vobis
» parta possideat, quam me, dicere ausim.
» At enim magnificum est liberare civitates
» servas. Ita opinor, si nihil hostile adver-
» sus vos fecerunt: sin autem Antiochi partis
» fuerunt (c); quanto est vestra prudentia &
» æquitate dignius, fociis bene meritis, quam
» hostibus, vos consulere?»

LIV. GRATA oratio regis Patribus fuit:
& facile adparebat, munifice omnia & pro-
penso animo facturos. Interposita Smyrnæo-
rum brevis legatio est, quia non aderant
quidam Rhodiorum. Conlaudatis egregie
Smyrnæis, quod omnia ultima pati, quam
se regi tradere, maluissent, introducti Rhodii
sunt. Quorum princeps legationis, expositis
initiis amicitiae cum populo Romano, meri-
tisque Rhodiorum Philippi prius, deinde
Antiochi bello: « Nihil [inquit] nobis tota
» nostra actione, Patres conscripti, neque
» diffi-

Rhodio-
rum
legatorum
oratio.

(c) fuerint Gron;

» difficilius , neque molestius est , quam quod
 » cum Eumene nobis disceptatio est . cum
 » quo uno maxime regum & privatum singu-
 » lis , & , quod magis nos movet , publicum
 » civitati nostræ hospitium est . Ceterum non
 » animi nostri , Patres conscripti , nos , sed
 » rerum natura , quæ potentissima est , disjun-
 » git ; ut nos liberi etiam aliorum libertatis
 » causam agamus ; reges serva omnia & sub-
 » jecta imperio suo esse velint . Utcumque
 » tamen res se habet , magis verecundia nostra
 » adversus regem nobis obstat , quam ipsa
 » disceptatio aut nobis impedita est , aut vo-
 » bis perplexam deliberationem præbitura
 » videtur . Nam , si aliter socio atque amico
 » regi , & bene merito hoc ipso in bello ,
 » de cujus præmiis agitur , honos haberi
 » nullus posset , nisi liberas civitates ei in
 » servitutem traderetis , esset deliberatio an-
 » ceps ; ne aut regem amicum inhonoratum
 » dimitteretis , aut decederetis instituto vestro ,
 » & gloriam , Philippi bello partam , nunc
 » servitute tot civitatum deformaretis . Sed
 » ab hac necessitate , aut gratiæ in amicum
 » minuendæ , aut gloriæ vestræ , egregie vos
 » fortuna vindicat . Est enim Deum benigni-

U. C. 5638
 a. C. 1896

U. c. 563.
a. C. 189.

» tate non gloriosa magis, quam dives, vic-
 » toria vestra : quæ vos facile isto velut ære
 » alieno exsolvat. Nam & Lycaonia, & Phry-
 » gia utraque, & Pisidia omnis, & Cher-
 » sonesus, quæque circumjacent Europæ, in
 » vestra sunt potestate. Quarum una quæ-
 » libet regi adjecta multiplicare regnum Eu-
 » menis potest : omnes vero datæ maximis
 » eum regibus æquare. Licet ergo vobis, &
 » præmiis belli ditare socios, & non decedere
 » instituto vestro, & meminisse, quem titu-
 » lum prætenderitis prius adversus Philippum,
 » nunc adversus Antiochum, belli : quid
 » feceritis, Philippo victo ; quid nunc a vo-
 » bis, non magis quia fecistis, quam quia
 » id vos facere decet, desideretur atque ex-
 » spectetur. Alia enim aliis & honesta est &
 » probabilis (c) causa armorum. Illi agrum,
 » hi vicos, hi oppida, hi portus, oramque
 » aliquam maris ut possideant. Vos nec cu-
 » pistis hæc, antequam haberetis ; nec nunc,
 » quum orbis terrarum in ditione vestra sit,
 » cupere potestis. Pro dignitate & gloria
 » apud omne genus humanum, quod vestrum
 » nomen imperiumque juxta ac Deos immor-

(c) & honesta & probabilis est Gron. Crev.

» tales jam pridem intuetur, pugnaſtis. Quæ
 » parare & quærere arduum fuit, neſcio an
 » tueri difficilius ſit. Gentis vetuſtiſſimæ no-
 » biliffimæque, vel fama rerum geſtarum,
 » vel omni commendatione humanitatis doc-
 » trinarumque, tuendam ab ſervitio regio
 » libertatem ſuſcepiftis. Hoc patrocinium
 » receptæ in fidem & in clientelam veſtram
 » univerſæ gentis (d) perpetuum vos præſtare
 » decet. Non, quæ in ſolo modo antiquo
 » ſunt, Græcæ magis urbes ſunt, quam colo-
 » niæ earum, illinc quondam profectæ in
 » Afiam. Nec terra mutata mutavit genus
 » aut mores. Certare pro certamine cujus-
 » libet bonæ artis ac virtutis auſi ſumus
 » cum parentibus quæque civitas & condi-
 » toribus ſuis. Adiftis Græciæ, adiftis Aſiæ
 » urbes plerique. Niſi quod longius a vobis
 » abſumus, nulla vincimur alia re. Maſſilien-
 » ſes, quos, ſi natura inſita velut ingenio
 » terræ vinci poſſet, jam pridem efferaffent
 » tot indomitæ circumfuſæ gentes, in eo ho-
 » nore, in ea merito dignitate audimus apud
 » vos eſſe, ac ſi medium umbilicum Græciæ

U. c. 563.
 a. C. 189.

(d) poſterius in & vox gentis deeſt apud Gronq.
& Crev,

U. c. 563.
a. C. 189.

incolerent. Non enim sonum modo linguæ
 » vestitumque & habitum , fed ante omnia
 » mores , & leges , & ingenium sincerum
 » integrumque a contagione adcolarum , fer-
 » varunt. Terminus est nunc imperii vestri
 » mons Taurus. Quidquid intra eum cardi-
 » nem est , nihil longinquum vobis videri
 » debet. Quo arma vestra pervenerunt , eo-
 » dem jus hinc profectum perveniat. Barbari ,
 » quibus pro legibus semper dominorum im-
 » peria fuerunt , quo gaudent , reges habeant :
 » Græci suam fortunam , vestros animos ge-
 » runt. Domesticis quondam viribus etiam
 » imperium amplectebantur ; nunc , imperium
 » ubi est , ibi ut sit perpetuum , optant. Liber-
 » tatem vestris tueri armis satis habent , quo-
 » niam suis non possunt. At enim quædam
 » civitates cum Antiocho senserunt. Et aliæ
 » prius cum Philippo , & cum Pyrrho Ta-
 » rentini. Ne alios populos enumerem , Car-
 » thago libera cum suis legibus est. Huic
 » vestro exemplo quantum debeatis , videte ;
 » Patres conscripti. Inducetis in animum ne-
 » gare Eumenis cupiditati , quod justissimæ
 » iræ vestræ negastis. Rhódii & in hoc , &
 » in omnibus bellis , quæ in illa ora gessistis ;

» quam forti fidelique opera vos adjuveri- *U. e. 563;*
 » mus, vestro iudicio relinquimus. Nunc in *a. C. 189.*

» pace id consilium adferimus; quod si com-
 » probaveritis, (e) magnificentius vos vic-
 » toria usos esse, quam vicisse, omnes existi-
 » maturi sint. » Aptā magnitudinī Romanæ
 oratio visa est.

LV. Post Rhodios Antiochi legati vocati
 sunt. Ii, vulgato petentium veniam more,
 errorem facti regis, obtestati sunt Patres
 conscriptos, « Ut suæ potius clementiæ,
 » quam regis culpæ, qui satis superque pœ-
 » narum dedisset, memores consularent. Post-
 » tremo pacem datam a L. Scipione impera-
 » tore, quibus legibus dedisset, confirmarent
 » auctoritate sua. » Et senatus eam pacem
 servandam censuit, & paucos post dies po-
 pulus iussit. Fœdus in Capitolio cum Anti-
 patro principe legationis, & eodem fratris
 filio regis Antiochi, est ictum. Auditæ deinde
 & aliæ legationes ex Asia sunt. Quibus om-
 nibus datum est responsum, « Decem lega-
 » tos more majorum senatum missurum ad
 » res Asiæ disceptandas componendasque.
 » Summam tamen hanc fore: ut cis Taurum

*Legati
 Antiochi
 introduciti.*

*Pax cum
 Antiocho
 confirma-
 ta.*

(e) *comprobaritis Gron. Crev.*

*V. c. 563.
a. C. 189.*

» montem, quæ intra regni Antiochi fines
 » fuissent, Eumeni adtribuerentur, præter
 » Lyciam Cariamque usque ad Mæandrum
 » amnem. Ea civitatis Rhodiorum essent. Ce-
 » teræ civitates Asiæ, quæ Attali stipendia-
 » riæ fuissent, eadem Eumeni vectigal pen-
 » derent: quæ vectigales Antiochi fuissent,
 » eæ liberæ atque immunes essent.» Decem
 legatos hos decreverunt, Q. Minucium Ru-
 fum, L. Furium Purpureonem, Q. Minucium
 Thermum, Ap. Claudium Neronem, Cn. Cor-
 nelium Merulam, M. Junium Brutum, L.
 Aurunculeium, L. Æmilium Paullum, P.
 Cornelium Lentulum, P. Ælium Tubero-
 nem.

*Decem
Legati in
Asiam mit-
tuntur.*

*S. C.
de Asia.*

LVI. His, quæ præsentis disceptationis
 essent, libera mandata. De summa rerum
 senatus constituit: «Lycaoniam omnem, &
 » Phrygiam utramque, & Mysiam, regias
 » silvas, & Lydiæ Ioniæque, extra ea oppi-
 » da, quæ libera fuissent, quo die cum rege
 » Antiocho pugnatum est, & nominatim
 » Magnesium ad Sipylum, & Cariam, quæ
 » Hydrela adpellatur, agrumque Hydrelata-
 » num ad Phrygiam vergentem, & castella
 » vicisque ad Mæandrum amnem, & oppida,

» nisi quæ libera ante bellum fuissent; Tel-
 » missum item nominatim, & castra Telmis-
 » sium, præter agrum, qui Ptolemæi Tel-
 » missii fuissent: hæc omnia, quæ supra
 » scripta sunt, regi Eumeni iussa dari. Rho-
 » diis Lycia data, extra eundem Telmissum,
 » & castra Telmissium, & agrum, qui Pto-
 » lemæi Telmissii fuisset: hæc & ab Eumene
 » & ab Rhodiis excepta. Ea quoque his pars
 » data Cariæ, quæ propior Rhodum insulam
 » trans Mæandrum amnem est, oppida, vici,
 » castella, agri, qui ad Pisidiam vergunt;
 » nisi quæ eorum oppida in libertate fuissent,
 » pridie quam cum Antiocho rege in Asia
 » pugnatum est. » Pro his quum gratias egis-
 » sent Rhodii, de Solis urbe, quæ in Cilicia
 » est, egerunt: « Argis & illos, sicut sese,
 » oriundos esse. Ab ea germanitate fraternam
 » sibi cum iis caritatem esse. Petere hoc ex-
 » traordinarium munus, ut eam civitatem ex
 » servitute regia eximerent. » Vocati sunt
 » regis Antiochi legati, actumque cum iis est:
 » nec quidquam inpetratum, testante fœdera
 » Antipatro, adversus quæ ab Rhodiis non
 » Solos, sed Ciliciam peti, & juga Tauri
 » transcendendi. Revocatis in senatum Rhodiis,

U. c. 563.
 a. C. 189.

Soli
 Cilicia.

V. c. 563.
a. C. 189.

quum, quantopere tenderet legatus regius; exposuissent Patres, adjecerunt; « Si utique » eam rem ad civitatis suæ dignitatem pertinere censerent Rhodii, fenatum omni modo expugnaturum pertinaciam legatorum. » Tum vero inpensius, quam ante, Rhodii gratias egerunt, cessurosque se potius adrogantiæ Antipatri, quam causam turbandæ pacis præbituros, dixerunt. Ita nihil de Solis mutatum est.

LVII. PER eos dies, quibus hæc gesta sunt, legati Massiliensium nunciarunt (f), « L. Bæbium prætorem, in provinciam Hispaniam proficiscentem, ab Liguribus circumventum; magna parte comitum cæsa; vulneratum ipsum, cum paucis, sine licitoribus, Massiliam perfugisse, & intra triduum exspirasse. » Senatus, ea re audita, decrevit, « uti P. Junius Brutus, qui prætor in Etruria esset, provincia exercituque traditis uni, cui videretur, ex legatis, ipse in ulteriorem Hispaniam proficisceretur, eaque in provincia esset. » Hoc senatusconsultum literæque a Sp. Postumio prætore in Etruriam missæ sunt: pro-

(f) *nunciaverunt Gron. Crev.*

fectusque in Hispaniam est P. Junius proprætor. In qua provincia prius aliquanto, quam successor veniret (g), L. Æmilius Paullus, qui postea regem Persea magna gloria vicit, quum priore anno haud prospere rem gessisset, tumultuario exercitu conlecto, signis conlatis cum Lusitanis pugnavit. Fusi fugatique sunt hostes. Cæsa decem & octo millia armatorum; tria millia trecenti capti, & castra expugnata. Hujus victoriæ fama tranquilliores in Hispania res fecit. Eodem anno ante diem tertium Kalendas Januarias Bononiæ Latinam coloniam ex senatusconsulto L. Valerius Flaccus, M. Atilius Serranus, L. Valerius Tappus triumviri deduxerunt. Tria millia hominum sunt deducta: equitibus septuagena jugera, ceteris colonis quinquagena sunt data. Ager captus de Gallis Boiis fuerat: Galli Tuscos expulerant. Eodem anno censuram multi & clari viri petierunt. Quæ res, tamquam in se parum magni certaminis causam haberet, aliam contentionem multo majorem excitavit. Petebant T. Quinctius Flaminius, P. Cornelius Cn. F. Scipio, L. Valerius Flaccus, M. Porcius Cato, M.

U. c. 563.
a. C. 189.

*Æmilius
Paullus
Lusitanos
vincit.*

*Certamen
de
censura.*

(g) *venisset Gron. Crev.*

U. c. 563.
a. C. 189

Claudius Marcellus, M'. Acilius Glabrio; qui Antiochum ad Thermopylas Ætolosque devicerat. In hunc maxime, quod multa congiaria habuerat, quibus magnam partem hominum obligaverat (h), favor populi se inclinabat. Id quum ægre paterentur tot nobiles, novum sibi hominem tantum præferri; P. Sempronius Gracchus & C. Sempronius Rutilus, tribuni plebis, ei diem dixerunt, quod pecuniæ regiæ prædæque aliquantum, captæ in Antiochi castris, neque in triumpho tulisset, neque in ærarium retulisset (i). Varia testimonia legatorum tribunorumque militum erant. M. Cato ante alios testes conspiciebatur: cujus auctoritatem, perpetuo tenore vitæ partam, toga candida elevabat. Is testis, quæ vasa aurea atque argentea, captis castris, inter aliam prædam regiam vidisset, ea se in triumpho negabat vidisse. Postremo in hujus maxime invidiam desistere se petitione Glabrio dixit; quando, quod taciti indignarentur nobiles homines, id æque novus competitor inæstimabili perjurio incesset.

(h) obligarat Gron. Crev.

(i) detulisset Gron. Crev.

LVIII. CENTUM millium multa inrogata erat. Bis de ea re (*k*) certatum est. Tertio, quum de petitione destitisset reus, nec populus de multa suffragium ferre voluit, & tribuni eo negotio destiterunt. Censores T. Quinctius Flaminius, M. Claudius Marcellus creati. Per eosdem dies L. Æmilio Regillo, qui classe præfectum Antiochi regis devicerat, extra urbem in æde Apollinis quum senatus datus esset, auditis rebus gestis ejus, quantis cum classibus hostium dimicasset, quot inde naves demersisset aut cepisset, magno consensu Patrum triumphus navalis est decretus. Triumphavit Kalendis Februariis. In eo triumpho undequinquaginta coronæ aureæ translatae sunt: pecunia nequam tanta, pro specie regii triumphi; tetradrachma Attica triginta quatuor millia septingenta, cistophori centum triginta unum millia trecenti. Supplicationes deinde fuerunt ex senatusconsulto, quod L. Æmilius (*l*) in Hispania prospere rempublicam gessisset. Haud ita multo post L. Scipio ad urbem venit. Qui, ne cognomini fratris (*m*) cederet,

U. c. 563.
a. C. 189.

*Censores
creati.*

*Triumphus
navalis
Æmilii.*

(*k*) *re del. Gron.*

(*l*) *add. Paullus Gron. Crev.*

(*m*) *cognomine fratri Gron. Crev.*

*U. c. 563.
a. C. 189.*

*Scipio
Asiaticus.*

Asiaticum se adpellari voluit. Et in senata ;
& in concione de rebus ab se gestis disse-
ruit. Erant, qui fama id majus bellum,
quam difficultate rei, fuisse interpretaren-
tur ; uno memorabili proelio debellatum,
gloriamque ejus victoriæ præfloratam ad
Thermopylas esse. Ceterum vere æstimanti
Ætolicum magis ad Thermopylas bellum,
quam regium fuit. Quota enim parte virium
suarum ibi dimicavit Antiochus ? in Asia
totius Asiæ steterunt vires, ab ultimi (n)
Orientis partibus omnium gentium contractis
auxiliis.

LIX. MERITO ergo & Diis immortalibus,
quantus maximus poterat, habitus est ho-
nos, quod ingentem victoriam facilem etiam
fecissent, & imperatori triumphus est decre-
tus. Triumphavit mense intercalario pridie
Kalendas Martias. Qui triumphus spectaculo
oculorum major, quam Africani fratris ejus,
fuit ; recordatione rerum & æstimatione
periculi certaminisque non magis comparan-
dus, quam si imperatorem imperatori, aut
Antiochum ducem Hannibali conferres. Tulit
in triumpho signa militaria ducenta triginta

*Triumphat
de
Antiocho.*

(n) *ultimis Gron. Crev.*

quatuor; oppidorum simulacra centum triginta quatuor; eburneos dentes mille ducentos triginta unum (o); aureas coronas ducentas triginta (p) quatuor; argenti pondorum centum triginta septem millia & quadringenta viginti; tetradrachmum Atticorum ducenta viginti quatuor millia; cistophorum trecenta triginta unum millia & septuaginta; nummos aureos Philippeos centum quadraginta millia; vasorum argenteorum (omnia cælata erant) mille pondorum & quadringenta viginti quatuor; aureorum mille pondorum viginti quatuor. Et duces regii, præfecti, & purpurati duo & triginta ante currum ducti. Militibus quinque viceni denarii dati, duplex centurioni, triplex equiti. Et stipendium militare & frumentum duplex post triumphum datum. Proelio in Asia factò, duplex dederat. Triumphavit anno fere post, quam consulatu abiit.

LX. EODEM fere tempore & Cn. Manlius consul in Asiam, & Q. Fabius Labeo prætor ad classem venit. Ceterum consuli non deerat cum Gallis belli materia. Mare pacatum erat, devicto Antiocho. Cogitanti (q)

(o) viginti del. Gron. Orev.

(p) viginti Gron. Crev.

(q) add. itaque omisso Q. Gron. Crev.

*V. c. 563.
a. C. 189.*

*Fabius
prator in
Cretam in-
sulam
trajicit.*

Q. Fabio, cui rei potissimum infisteret, ne otiosam provinciam habuisse videri posset, optimum visum est, in Cretam insulam trajicere. Cydoniatæ bellum adversus Gortynios Gnoffiosque gerebant, & captivorum Romanorum atque Italici generis magnus numerus in servitute esse per totam insulam dicebatur. Classe ab Epheso profectus, quum primum Cretæ litus adtigit, nuncios circa civitates misit, ut armis absisterent, captivosque in suis quæque urbibus agrisque conquisitos reducerent, & legatos mitterent ad se, cum quibus de rebus ad Cretenses pariter Romanosque pertinentibus ageret. Nihil magnopere ea Cretenses moverunt. Captivos, præter Gortynios, nulli redderunt. Valerius Antias ad quatuor millia captivorum, quia belli minas timuerunt, ex tota insula reddita scripsit: eamque causam Fabio, quum rem nullam aliam gessisset, navalis triumphi inpetrandi ab senatu fuisse. A Creta Ephesum Fabius rediit: inde tribus navibus in Thraciæ oram missis, ab Æneo & Maronea (r) præsidia Antiochi deduci iussit, ut in libertate eæ civitates essent.

(r) *Maronia Gron. Crev.*

FINIS TOMI NONI.

WALTER L. CROSS LIBRARY
UNIVERSITY OF CONNECTICUT

